

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
ВЪРХОВЕН КАСАЦИОНЕН СЪД

БЮЛЕТИН НА ВЪРХОВНИЯ КАСАЦИОНЕН СЪД

НАКАЗАТЕЛНА КОЛЕГИЯ
ГРАЖДАНСКА КОЛЕГИЯ
ТЪРГОВСКА КОЛЕГИЯ

БРОЙ 11/2023

СЪДЪРЖАНИЕ

I. ТЪЛКУВАТЕЛНИ ПОСТАНОВЛЕНИЯ И ТЪЛКУВАТЕЛНИ РЕШЕНИЯ	4
Тълкувателно решение № 1/2023 г. от 21.11.2023 г. на ВКС по т. д. № 1/2023 г., ОСГТК, докладчик съдията Ваня Атанасова.....	4
Тълкувателно решение № 1/2022 г. от 27.11.2023 г. на ВКС по т. д. № 1/2022 г., ОСГК, докладчик съдията Александър Цонев.....	7
II. РЕШЕНИЯ НА НАКАЗАТЕЛНА КОЛЕГИЯ	14
Решение № 405 от 7.11.2023 г. на ВКС по н. д. № 822/2023 г., III н. о., НК, докладчик съдията Мария Митева.....	15
Решение № 418 от 15.11.2023 г. на ВКС по н. д. № 760/2023 г., III н. о., докладчик председателят Мая Цонева	20
Решение № 430 от 21.11.2023 г. на ВКС по н. д. № 830/2023 г., II н. о., докладчик съдията Весислава Иванова.....	24
Решение № 438 от 23.11.2023 г. на ВКС по н. д. № 834/2023 г., III н. о., докладчик председателят Мая Цонева	31
Решение № 440 от 23.11.2023 г. на ВКС по н. д. № 541/2023 г., III н. о., докладчик председателят Антоанета Данова	34
Решение № 452 от 30.11.2023 г. на ВКС по н. д. № 932/2022 г., III н. о., докладчик съдията Даниела Атанасова.....	42
III. РЕШЕНИЯ НА ГРАЖДАНСКА КОЛЕГИЯ	47
Решение № 149 от 1.11.2023 г. на ВКС по гр. д. № 638/2023 г., IV г. о., докладчик съдията Велислав Павков	47
Решение № 154 от 2.11.2023 г. на ВКС по гр. д. № 1479/2023 г., III г. о., докладчик съдията Николай Иванов	49
Решение № 160 от 6.11.2023 г. на ВКС по гр. д. № 3894/2022 г., I г. о., докладчик съдията Ваня Атанасова.....	54
Решение № 161 от 6.11.2023 г. на ВКС по гр. д. № 4782/2022 г., IV г. о., докладчик съдията Борис Илиев.....	58
Решение № 165 от 13.11.2023 г. на ВКС по гр. д. № 296/2023 г., I г. о., докладчик съдията Светлана Калинова.....	59
Решение № 167 от 14.11.2023 г. на ВКС по гр. д. № 160/2023 г., I г. о., докладчик съдията Гълъбина Генчева.....	63
Решение № 179 от 20.11.2023 г. на ВКС по гр. д. № 519/2023 г., IV г. о., докладчик съдията Геника Михайлова	67
Решение № 181 от 22.11.2023 г. на ВКС по гр. д. № 649/2023 г., III г. о., докладчик председателят Илияна Папазова	71

Решение № 191 от 27.11.2023 г. на ВКС по гр. д. № 3639/2022 г., II г. о., докладчик съдията Атанас Кеманов	75
Решение № 50084 от 24.11.2023 г. на ВКС по гр. д. № 3487/2022 г., II г. о., докладчик съдията Емилия Донкова	77
Решение № 50101 от 7.11.2023 г. на ВКС по гр. д. № 3220/2022 г., III г. о., докладчик съдията Драгомир Драгнев	80
Решение № 50111 от 15.11.2023 г. на ВКС по гр. д. № 3456/2022 г., IV г. о., докладчик съдията Мими Фурнаджиева	84
IV. РЕШЕНИЯ НА ТЪРГОВСКА КОЛЕГИЯ.....	86
Решение № 50065 от 13.11.2023 г. на ВКС по т. д. № 901/2022 г., II т. о., докладчик съдията Николай Марков.....	86
Решение № 50076 от 2.11.2023 г. на ВКС по т. д. № 1233/2022 г., II т. о., докладчик председателят Камелия Ефремова	88
Решение № 50094 от 16.11.2023 г. на ВКС по т. д. № 770/2022 г., I т. о., докладчик съдията Анжелина Христова	90
Решение № 50115 от 7.11.2023 г. на ВКС по т. д. № 1792/2022 г., I т. о., докладчик председателят Боян Балевски	95
Решение № 50125 от 17.11.2023 г. на ВКС по т. д. № 1964/2022 г., I т. о., докладчик председателят Росица Божилова	100

I. ТЪЛКУВАТЕЛНИ ПОСТАНОВЛЕНИЯ И ТЪЛКУВАТЕЛНИ РЕШЕНИЯ

1.Тълкувателно решение № 1/2023 г. от 21.11.2023 г. на ВКС по т. д. № 1/2023 г., ОСГТК, докладчик съдията Ваня Атанасова

Тълкувателното дело е образувано с разпореждане на председателя на Върховния касационен съд, на основание чл. 292 ГПК, по предложение на състав на Върховния касационен съд за приемане на тълкувателно решение по следните правни въпроси:

1. Участието на съдия в предходно дело, по което е взето становище по същите доказателства, представени и по настоящото висящо дело, или е налице произнасяне по въпрос, релевантен за изхода на висящото дело, основание ли е за отвод по чл. 22, ал. 1, т. 6 ГПК?

2. Налице ли е порок и какъв на съдебно решение, постановено от съдебен състав при наличие на обстоятелства по чл. 22, ал. 1, т. 6 ГПК?

Направеното с определение по чл. 292 ГПК предложение за тълкувателно решение е заради противоречива практика на ВКС по приложението на чл. 22, ал. 1, т. 6 ГПК в хипотеза, при която е налице обстоятелство, което според страна по делото създава съмнение в безпристрастността на съда.

Първият въпрос е обсъждан в следните решения на ВКС, посочени в определението по чл. 292 ГПК: решение № 505 от 16.11.2011 г. по гр. д. № 1590/2010 г., 4 г. о., решение № 103 от 16.01.2019 г. по гр. д. № 2875/2017 г., 1 г. о., решение № 98 от 30.11.2017 г. по гр. д. № 3899/2016 г., 2 г. о., решение № 50 от 29.04.2022 г. по гр. д. № 3559/2021 г., 1 г. о.

Според становищата, изразени в първите три решения, основанието за отвод по чл. 22, ал. 1, т. 6 ГПК е условно по своя характер и подлежи на установяване във всеки конкретен случай. То би било налице, когато съществуват особени отношения между съдията и някоя от страните по делото, които биха могли да повлияят на разглеждането и решаването му, както и в случаите, когато съдията е изразил предварително становище по съществото на спора не по предвидения в закона ред или преди постановяване на крайния съдебен акт по делото. Участието на съдия по друго дело с различен предмет, по което съдията е извършил преценка на същите доказателства и е изразил становище по същите спорни въпроси, които се поставят за разрешаване и по второто дело, не съставлява обстоятелство, пораждащо основателно съмнение в неговата обективност и безпристрастност, защото само по себе си не обосновава никаква лична заинтересованост от постановяване на решение в полза или във вреда на някоя от страните, нито изключва възможността релевантните за спора факти да бъдат преценени по различен начин въз основа на събраните по второто дело доказателства и доводи на страните и да бъдат направени различни правни изводи. Законосъобразността на отказа за приемане на отвод се преценява във всеки конкретен случай.

В последното от цитираните по-горе решения е прието, че представлява основание за отвод по чл. 22, ал. 1, т. 6 ГПК произнасянето на същия състав по аналогичен правен спор, при разрешаването на който са обсъждани и е изразено становище по едни и същи доказателства, представени и по двете дела, тъй като изискването на закона е не само съдията да бъде безпристрастен, но и да внушава безпристрастност, да бъде възприеман като безпристрастен, както и по съображения, че безпристрастността трябва да е очевидна.

Вторият въпрос е обсъждан в следните решения на ВКС, посочени в определението по чл. 292 ГПК: решение № 98 от 30.11.2017 г. по гр. д. № 3899/2016 г., 2 г. о., решение № 120 от 13.04.2011 г. по гр. д. № 1333/2010 г., 3 г. о., решение № 505 от 16.11.2011 г. по гр. д. № 1590/2010 г., 4 г. о., решение № 50 от 29.04.2022 г. по гр. д. № 3559/2021 г., 1 г. о.

В първите три акта се приема, че уреденото в чл. 22, ал. 1, т. 6 ГПК основание за отвод представлява процесуална гаранция, че делото ще бъде разгледано от независим и

безпристрастен съд, но пропускът или нарочният отказ на съда да се отстрани от делото, сам по себе си, не може да обуслови извод за неправилност на постановеното решение, ако постановилият го съд не е нарушил норма, която е съществена. При извършването на преценката дали отказът на съда да се отведе е довел до неправилност на постановеното решение е необходимо да се съобрази какво е било процесуалното поведение на съда в производството спрямо съответната страна, т. е. дали спрямо нея е процедирано по начин, който да постави под съмнение разглеждането на спора и постановяването на решение само и единствено въз основа на данните по делото, закона и вътрешното убеждение на съдебния състав. Неизпълнението на изискването на закона за произнасяне с нарочно определение по искането за отвод не представлява съществено процесуално нарушение по смисъла на чл. 281, т. 3 ГПК, тъй като липсата на нарочно определение, само по себе си, не би могло да повлияе на правилността на постановеното съдебно решение.

В последното от посочените решения се приема, че отхвърлянето на искане за отвод, при наличие на основания по чл. 22, ал. 1, т. 6 ГПК за уважаването му, представлява съществено процесуално нарушение по смисъла на чл. 281, т. 3 ГПК, съставляващо основание за касиране на решението и връщането му за ново разглеждане от друг състав на въззивния съд.

Общото събрание на Гражданската и Търговската колегии на Върховния касационен съд намира, че предложението по чл. 292 ГПК на състава на ВКС за приемане на тълкувателно решение по поставените въпроси следва да бъде отклонено по изложените по-долу съображения.

Относно първия въпрос:

Приемането на тълкувателно решение по първия въпрос, независимо от отговора на същия, ще има за последица недопустимо допълване или изменение на разпоредбата на чл. 22 ГПК по тълкувателен път. Наличието на формирана задължителна съдебна практика, с която се дава положителен отговор на въпроса, би било равнозначно на включване на още едно безусловно основание за отвод, наред с изчерпателно предвидените в разпоредбата на чл. 22, ал. 1, т. 1 – т. 5 ГПК, а при отрицателен отговор би се отнело правомощието на съдията, предоставено му с разпоредбата на чл. 22, ал. 1, т. 6 ГПК, да извършва преценка дали в конкретния случай, с оглед обстоятелствата по делото, е налице основание за отвеждането му.

На следващо място, обективно невъзможно е да се даде принципен отговор на поставения въпрос – да се приеме, че участието на съдия в предходно дело, по което е взето становище по доказателства, представени и по двете дела, или е налице произнасяне по въпрос, релевантен за изхода на висящото дело, при всички случаи и независимо от обстоятелствата и особеностите на казуса, е или не е основание за отвод по чл. 22, ал. 1, т. 6 ГПК. Тази обективна невъзможност е следствие от зависимостта на преценката за наличие на основание по чл. 22, ал. 1, т. 6 ГПК от множество конкретни обстоятелства, които не биха могли да се предвидят и подложат на анализ в тълкувателната процедура (например: въведени от страните различни доводи, възражения и оспорвания по всяко от делата; предприети или не предприети от страните процесуални действия по всяко от делата – доказателствени искания, оспорване на документи, признания на факти и/или спорни материални права и др.; междувременно създадена задължителна съдебна практика по релевантния правен въпрос, разгледан в предходното дело, с която съставът е длъжен да се съобрази, или разрешаване с влязло в сила решение, постановено между страните по делото, на правен въпрос, разгледан в предходното дело и преюдициален за правния спор предмет на следващото дело.) Всяко от тези обстоятелства би могло да бъде от значение при извършването на преценката дали участието на съдията в предходно дело, по което е изразено становище по правен въпрос и по доказателства, идентични с представените по второто дело, поражда съмнения в безпристрастното решаване на второто дело. Няма да има такова съмнение и основание за отвод по чл. 22, ал. 1, т. 6 ГПК,

ако по предходното дело даден документ е приет за неистински, но по следващото дело същият документ не е оспорен по реда на чл. 193 ГПК, ако по обсъдения от съдебния състав по предходното дело правен въпрос, релевантен и за второто дело, вече е формирана задължителна съдебна практика, с която съставът е длъжен да се съобрази, ако между страните по второто дело преюдициалният правен въпрос, обсъден в предходното дело от съдията, вече е разрешен с влязло в сила съдебно решение. Във всички тези случаи съдията или ще е обвързан от формираната задължителна съдебна практика по правния въпрос, или ще следва да зачете формираната сила на пресъдено нещо, или няма да има право да се произнася по истинността на документа, поради което не би могло да се приеме, че участието му в предходното дело поражда основателно съмнение в неговата безпристрастност.

Формирането на задължителна съдебна практика по първия въпрос, при липсата на обективна възможност да се даде принципен отговор на същия, би могло да пречат за осъществяването на основната задача и цел на разпоредбата на чл. 26, ал. 1, т. 6 ГПК. Вместо да се гарантира разглеждането на делото от безпристрастен съд, при положителен отговор на въпроса ще се открие възможност, чрез поредица от отводи, за избор на съдия и индиректно нарушаване на принципа на случайно разпределение на делата, а при отрицателен отговор на въпроса ще се породят опасност да не се уважават основателни отводи, заради отнетата по тълкувателен път възможност за извършване на преценка след съобразяване на особеностите на конкретното дело и всички обстоятелства по същото.

Не на последно място, с постановеното в различен смисъл решение по чл. 290 ГПК, формално е създадена противоречива практика на ВКС по смисъла на чл. 292 ГПК, но останалата практика на ВКС е единна и непротиворечива. В едно от решенията, цитирани в определението по чл. 292 ГПК, се приема, че участието на съдия в предходно дело, по което е налице произнасяне по въпрос, релевантен за изхода на висящото дело, при всички случаи е основание за отвод по чл. 22, ал. 1, т. 6 ГПК, тъй като изискването на закона е не само съдията да бъде безпристрастен, но и да внушава безпристрастност, както и да бъде възприеман като безпристрастен. Във всички останали съдебни актове, посочени в определението по чл. 292 ГПК, е прието, че основанията за отвод по чл. 22, ал. 1, т. 6 ГПК е условно по своя характер и подлежи на установяване във всеки конкретен случай, въз основа на данните по делото, закона и вътрешното убеждение на съдебния състав.

По тези съображения следва да се отклони предложението на състава на ВКС по чл. 292 ГПК за приемане на тълкувателно решение по първия въпрос.

Относно втория въпрос:

Коментираната по-горе практика на ВКС не съдържа противоречиви становища относно вида порок на съдебно решение, постановено от съдебен състав при наличие на обстоятелства по чл. 22, ал. 1, т. 6 ГПК. Във всички актове, цитирани в определението по чл. 292 ГПК, се приема, че незаконосъобразният отказ на съда да се отведе на основание чл. 22, ал. 1, т. 6 ГПК представлява съществено процесуално нарушение, водещо до неправилност на решението. Различни изводи са формирани по всяко от делата при извършването на преценката дали съмнението на страната в безпристрастието на съда, породено от сочените от нея обстоятелства, е основателно по смисъла на чл. 22, ал. 1, т. 6 ГПК. Различието се дължи на различните факти по всяко от делата, а не на противоречиво прилагане на закона. То не е смущаващо, нито е във вреда на страните, а напротив – създава допълнителна гаранция за разглеждане на делото от независим и безпристрастен съд, при съобразяване с особеностите на всеки случай.

Допълнителен аргумент за отклоняване предложението за приемане на тълкувателно решение и по двата въпроса е необходимостта съдът да има възможност за свободна преценка, основана на обстоятелствата по конкретното дело и неограничена от задължителна съдебна практика, дали съмнението на страната в безпристрастието на съда, породено от посочените от нея факти, е обективно обосновано и оправдано, съответно

дали неотвеждането на съдията от разглеждане на делото представлява съществено процесуално нарушение, водещо до неправилност на същото. Това разбиране съответства на практиката на Европейския съд по правата на човека, създадена във връзка с чл. 6, пар. 1 от Конвенцията за защита правата на човека и основните свободи. В решение на Европейския съд по правата на човека от 24.05.1989 г. по делото *Hauschildt* срещу Дания, решение на Европейския съд по правата на човека от 06.05.2003 г. по делото *Kleyn* и други срещу Нидерландия, решение от 18.10.2000 г. по делото *Morel* срещу Франция и др. се приема, че при решаването дали в даден случай има основателна причина страната да се опасява, че изискванията за решаване на делото от независим и безпристрастен съд не са изпълнени, позицията на страната е важна, но не и решаваща. Решаващо е дали това опасение може да се счита за обективно оправдано, а това зависи от обстоятелствата във всеки конкретен случай. Въпросът е дали в дадения случай са спазени изискванията за решаване на делото от независим и безпристрастен съд, който въпрос съдът разрешава при преценката на обективни факти, след което обосновава извод за наличие или отсъствие на съществено процесуално нарушение.

По изложените съображения Общото събрание на Гражданската и Търговската колегии на Върховния касационен съд

РЕШИ:

ОТКЛОНЯВА предложението на състав на Върховния касационен съд по чл. 292 ГПК за постановяване на тълкувателно решение по въпросите:

1. Участието на съдия в предходно дело, по което е взето становище по същите доказателства, представени и по настоящото висящо дело, или е налице произнасяне по въпрос, релевантен за изхода на висящото дело, основание ли е за отвод по чл. 22, ал. 1, т. 6 ГПК?

2. Налице ли е порок и какъв на съдебно решение, постановено от съдебен състав при наличие на обстоятелства по чл. 22, ал. 1, т. 6 ГПК?

2.Тълкувателно решение № 1/2022 г. от 27.11.2023 г. на ВКС по т. д. № 1/2022 г., ОСГК, докладчик съдията Александър Цонев

Тълкувателното дело е образувано с разпореждания на Председателя на ВКС от 01.03.22 г. и от 12.05.22 г. по следните въпроси:

1. „Как се определя обезщетението за вреди, претендирани от незаконно обвинение по чл. 2, ал. 1, т. 3 ЗОДОВ и по чл. 26 ЗОДОВ от нарушение на правото на разглеждане и решаване на делото в разумен срок съгласно чл. 6, § 1 ЕКЗПЧ – глобално или поотделно за всяка една от претенциите?“ и

2. „Обвързан ли е съдът, сезиран с иск по чл. 26 ЗОДОВ, от решението на министъра на правосъдието или оправомощено от него лице по чл. 60е, ал. 2 ЗСВ, при преценката си относно определяне на размера на дължимото обезщетение и следва ли той да определи обезщетение в размер на не по-нисък от предложения по реда на глава III „а“ ЗСВ?“.

I. По първия въпрос има формирана противоречива практика относно обезщетението за неимуществени вреди.

Според едното становище неимуществени вреди от незаконно обвинение по чл. 2, ал. 1, т. 3 ЗОДОВ се присъждат глобално за всички осъществени принудителни мерки като в обезщетението се включват и вредите от неразумния срок на наказателното производство, след като се преценят предпоставките на чл. 26, ал. 2 ЗОДОВ (фактическа и правна сложност на делото, поведение на жалбоподателя и действия на властите, довели до

забавено правосъдие).

Според второто становище искът по чл. 26 ЗОДОВ е самостоятелен, тъй като с иска по чл. 2, ал. 1, т. 3 ЗОДОВ се обезщетяват конкретните вреди в резултат на неоснователно воденото наказателно производство.

ОСГК намира за правилно първото становище, защото когато са налице предпоставките на закона, искът по чл. 2, ал. 1, т. 3 ЗОДОВ дава защита и на нарушеното право за разглеждане и решаване на делото в разумен срок.

Съображенията за това са следните:

Обезщетение за неимуществени вреди от неразумен срок на наказателно производство може да се претендира и по чл. 2, ал. 1, т. 3 ЗОДОВ, защото при този деликт обезщетение се дължи за накърняването на всички права и неимуществени блага – чест, достойнство, право на добро име, право на свобода, право на свободно придвижване и др., които са нарушени от неоснователно упражнената държавна принуда във връзка с незаконно обвинение за извършено престъпление. Съдът определя глобално обезщетение за нарушението на всички тези права. Когато неоснователната принуда е осъществена извън разумния срок за прилагането и, тя нарушава и правото по чл. 6, § 1 ЕКЗПЧ за разглеждане и решаване на делото в разумен срок, поради което глобалното обезщетение по чл. 2, ал. 1, т. 3 ЗОДОВ ще включва и обезщетение за накърняване на това право. Не са налице предпоставки за стеснително тълкуване на нормата на чл. 2, ал. 1, т. 3 ЗОДОВ, за да се приеме, че тя дава защита само на част от нарушените права.

Нормата на чл. 26 ЗОДОВ не ограничава приложното поле на чл. 2, ал. 1, т. 3 ЗОДОВ, защото отношението им не е както специална към обща, нито както нова към стара норма. Двете норми са позволяващи – създават субективни права. Липсва пълно съвпадение във фактическите им състави, за да е налице законова дерогация. Нормата на чл. 26 ЗОДОВ се отнася за всички производства – граждански, административни и наказателни, но дава защита само на правото за разглеждане и решаване на делото в разумен срок, а чл. 2, ал. 1, т. 3 ЗОДОВ се отнася само за наказателни производства с незаконни обвинения, но дава защита на всички накърнени права и неимуществени блага, включително и на правото по чл. 6, § 1 ЕКЗПЧ. Нормата на чл. 26 ЗОДОВ не изключва частично нормата на чл. 2, ал. 1, т. 3 ЗОДОВ.

Разпоредбата на чл. 26 ЗОДОВ е създадена с цел да се разширят законовите възможности за защита при бавно правосъдие, а не за да се създават ограничения при защитата на това основно право чрез стесняване приложното поле на чл. 2, ал. 1, т. 3 ЗОДОВ. Като една от възможностите за защита следва да се счита и предвидената административна фаза като процесуална предпоставка на иска по чл. 26 ЗОДОВ при претенция до 10000 лв., заедно с преклузивен 6-месечен срок за сезиране на административния орган (чл. 60а от ЗСВ). Ако се приеме обратното, че административната фаза е единственият път за защита на правото по чл. 6, § 1 ЕКЗПЧ, и се изключват всички други законови възможности да се получи обезщетение за бавно правосъдие, то ще е налице ограничено от срокове и по размер право на защита на основно субективно право в нарушение на чл. 6, § 1 ЕКЗПЧ. Когато от едни и същи предпоставки, законът създава различни права, право на избор е на носителя на правата кое от тях да упражни.

Право на избор на увреденото лице е по кой път да търси защита на нарушеното право по чл. 6, § 1 ЕКЗПЧ, когато едновременно е реализиран правопораждащият фактически състав на чл. 2, ал. 1, т. 3 ЗОДОВ и на чл. 26 ЗОДОВ. В първия случай твърдението за „неразумен срок“ се включва в обстоятелствената част на иска по чл. 2, ал. 1, т. 3 ЗОДОВ. Това е обстоятелство, което утежнява отговорността и води до по-голям размер на глобалното обезщетение.

За да се приеме обаче, че с иска по чл. 2, ал. 1, т. 3 ЗОДОВ е дадена защита и на правото по чл. 6, § 1 ЕКЗПЧ, съдът е длъжен в мотивите си да обсъди критериите за бавно

правосъдие по чл. 2б, ал. 2 ЗОДОВ (фактическа и правна сложност на делото, поведение на жалбоподателя и действия на властите, довели до забавено правосъдие). Иначе следва да се приеме, че защита на правото по чл. 6, § 1 ЕКЗПЧ не е дадено в производството по чл. 2, ал. 1, т. 3 ЗОДОВ. Освен това с оглед осъществяването на контрол върху съдебния акт за спазване на критериите при определяне на размера на обезщетението за вредите от бавно правосъдие, съдът следва да посочи и каква част от глобалното обезщетение се отнася за вредите от неразумния срок на производството. Така е тълкувана от ЕСПЧ и нормата на чл. 2, ал. 1, т. 3 ЗОДОВ във връзка с чл. 6, § 1 ЕКЗПЧ, в смисъл, че за да се даде защита на нарушеното право по чл. 6, § 1 ЕКЗПЧ, в мотивите си към решението по чл. 2, ал. 1, т. 3 ЗОДОВ, съдът следва да обсъди и прецени конкретно наличието на предпоставките за бавно правосъдие и да посочи каква сума от глобалното обезщетение се отнася за вредите от неразумен срок (решение на ЕСПЧ по дело „Димитров и Хамънов срещу България“ по жалби № 48059/06 и № 2708/06 относно наказателните производства).

Право на избор на увреденото лице е кое от правата да упражни, за да защити нарушеното си право по чл. 6, § 1 ЕКЗПЧ, но доколкото двете права могат да удовлетворят един и същи имуществен интерес относно накърненото право за разглеждане и решаване на делото в разумен срок, те не могат да се упражнят кумулативно, за да не се допусне неоснователно обогатяване.

Когато съдът е определил глобално обезщетение по чл. 2, ал. 1, т. 3 ЗОДОВ, като в него е включил и обезщетение за бавно правосъдие, след като е обсъдил и преценил наличието на предпоставките по чл. 2б, ал. 2 ЗОДОВ (фактическа и правна сложност на делото, поведение на жалбоподателя и действия на властите, довели до забавено правосъдие), то по-късно предявеният иск по чл. 2б ЗОДОВ ще бъде неоснователен, поради забраната за неоснователно обогатяване. Този иск ще е допустим, доколкото е с различен предмет, различни са обективните предели на СПН в сравнение с иска по чл. 2, ал. 1, т. 3 ЗОДОВ. Но когато в производството по чл. 2, ал. 1, т. 3 ЗОДОВ вече е дадена защита на нарушеното право по чл. 6, § 1 ЕКЗПЧ, при условие, че са били обсъдени и преценени предпоставките на чл. 2б, ал. 2 ЗОДОВ, то по-късно предявеният иск по чл. 2б ЗОДОВ следва да се отхвърли като неоснователен. Иначе би възникнало неоснователно обогатяване, тъй като двата иска ще удовлетворяват един и същи имуществен интерес по отношение нарушеното право за разглеждане и решаване на делото в разумен срок.

Когато съдът е присъдил обезщетение по чл. 2б ЗОДОВ или когато е сключено споразумение по чл. 60е ЗСВ, съдът следва да намали глобалното обезщетение по чл. 2, ал. 1, т. 3 ЗОДОВ с обезщетението, което е присъдено или платено заради бавно правосъдие, по същата причина, за да не се допусне неоснователно обогатяване.

II. Налице е противоречива практика и по втория въпрос.

Едното становище е, че съдът не може да се ограничи в преценката си относно размера на обезщетението за неимуществени вреди, а другото становище е, че съдът е обвързан като минимален размер от предложеното от държавата обезщетение в рамките на административното производство по гл. III-а от ЗСВ. ОСГК приема за правилно първото становище по следните съображения: При специалния деликт по чл. 2б от ЗОДОВ съдът определя обезщетението за неимуществени вреди по справедливост съгласно чл. 52 от ЗЗД, като в тази връзка следва да вземе предвид всички обстоятелства, които са от значение за размера на това обезщетение във всеки конкретен случай. Ако се приеме тезата, че съдът е обвързан, като минимален размер, от предложеното от страна на държавата (чрез министъра на правосъдието или оправомощеното от него лице) обезщетение в рамките на административното производство по гл. III - "а" от ЗСВ, то съдът би бил ограничен в преценката си по чл. 52 от ЗЗД за определяне на справедливия размер на обезщетението, а това е в нарушение на тази материалноправна норма. Съдът не би могъл да бъде ограничен в преценката си и на събраните пред него доказателства

относно размера на обезщетението по чл. 26 от ЗОДОВ за претърпените от ищеца имуществени вреди. Всичко това е така, защото в съдебното производство, образувано по иск по чл. 26 от ЗОДОВ, съгласно чл. 7 от ЗОДОВ държавата, като страна по спорното материално правоотношение, се представлява от процесуален субституент – съответният орган на съдебната власт, който е нарушил правото на ищеца (по неговите твърдения в исковата молба) на разглеждане и решаване на съответното гражданско или наказателно производство в разумен срок, а не се представлява от съда, който разглежда и се произнася по иска по чл. 26 от ЗОДОВ. Последният действа именно в качеството си на решаващ съдебен орган – безпристрастна и независима юрисдикция, която следва да разреши материалноправния спор между страните относно дължимостта и размера на обезщетението, поради което по никакъв начин не би могъл да се разглежда като представител на едната страна по спорното материално правоотношение – държавата; респ. – не би могъл да е и обвързан от предложеното от нейна страна обезщетение в рамките на административното производство по гл. III "а" от ЗСВ. Това предложение би могло да се разглежда от съда единствено като извънсъдебно признание, което съгласно чл. 175 от ГПК и трайно установената практика по приложението му, също следва да се преценява с оглед всички останали обстоятелства по конкретното дело. Също в тази връзка – няма място и за приложение на правило за невлошаване на положението на лицето, претендиращо обезщетението (ищеца), каквото правило нито е установено от закона, нито може да се извлече от неговата цел. Лицето, което претендира да е кредитор на държавата за това обезщетение, изцяло по своя воля, но и на свой риск е свободно да приеме или не предложеното му обезщетение в рамките на административното производство по гл. III-"а" от ЗСВ. В последния случай, ако предяви пред съда иска по чл. 26 от ЗОДОВ, претендирайки по-голямо от предложеното му обезщетение, съобразно събраните в съдебното производство доказателства и установените от тях обстоятелства съдът може да му присъди обезщетението в претендирания размер, но същевременно ищецът рискува както да му бъде присъдено обезщетение в размер, по-малък от предложения му, така и изобщо да не получи обезщетение, ако съдът намери иска по чл. 26 от ЗОДОВ за неоснователен и го отхвърли.

Изложените съображения са в пълно съответствие и с разясненията, дадени в мотивите към ТР № 1/2021 от 01.08.2022 г. по тълк. дело № 1/2021 г. на ОСГТК на ВКС, където изрично е прието следното (стр. 3, последен 2 абзац): „Основната функция на съда е да осигури прилагането на закона и тази му дейност не може да бъде обусловена от волята на страните, когато следва да се осигури приложение на императивен материален закон, установен в обществен интерес. В съответствие с разпоредбата на чл. 52 ЗЗД съдът следва да определи справедлив размер на обезщетението за неимуществени вреди от деликт, а в Постановление № 4/1968 г. на Пленума на Върховния съд на РБ е указано, че понятието „справедливост“ по смисъла на чл. 52 ЗЗД не е абстрактно и е свързано с преценката на редица конкретни обективно съществуващи обстоятелства, които трябва да се имат предвид от съда при определяне на размера на обезщетението.“. Освен това съдът не може да бъде обвързан и относно доказването на основанието на иска по чл. 26 ЗОДОВ. Приемането на обратното би означавало, че в това исково производство съдът следва да обсъжда единствено размера на обезщетението, а съдебна практика в такава насока няма формирана. А след като съдът може да направи по-голямото – да отхвърли изцяло иска, като неоснователен (недоказан по основание), то той може да направи и по-малкото – да отхвърли иска частично, като недоказан по размер, включително като приеме за доказан размер, по-нисък от предложения по реда на глава III „а“ ЗСВ. Следва да се има предвид, че на основание чл. 26 ЗОДОВ може да се претендира и обезщетение за имуществени (а не само за неимуществени) вреди – претърпени загуби и/или пропуснати ползи. Относно последните, когато са заявени с иск по чл. 26 ЗОДОВ, без съмнение приложение следва да намери и ТР № 3/2021 от 13.01.2023 г. по тълк. дело № 3/2021 г. на

ОСГТК на ВКС, с което се прие, че причинените от деликт пропуснати ползи трябва да бъдат доказани със сигурност. Ако се възприеме обратното, то и относно обезщетението за имуществени вреди този отговор би бил в пряко противоречие както с това тълкувателно решение, така и с т. 11, изреч. 3 от тълкувателно решение № 3/2004 от 22.04.2005 г. по тълк. дело № 3/2004 г. на ОСГК на ВКС.

По изложените съображения, ОСГК

РЕШИ:

1. Обезщетението за неимуществени вреди, претендирани по чл. 2, ал. 1, т. 3 и по чл. 26 ЗОДОВ се определя глобално като в мотивите съдът следва да обсъди и критериите за нарушение на правото на разглеждане и решаване на делото в разумен срок, както и изрично да посочи каква част от глобално определеното обезщетение се отнася за тях.

2. Съдът, сезиран с иск по чл. 26 ЗОДОВ, не е обвързан от решението на министъра на правосъдието или оправомощено от него лице по чл. 60е, ал. 2 ЗСВ, относно дължимото обезщетение и може да присъди обезщетение в размер по-нисък от предложения по реда на глава III „а“ ЗСВ.

ОСОБЕНО МНЕНИЕ по т. д. № 1/2022 г. на ОСГК на ВКС

Считам, че на първия поставен въпрос следва да се даде следния отговор:

Исковете по чл. 2, ал. 1, т. 3 ЗОДОВ и по чл. 26 ЗОДОВ са самостоятелни. Обезщетението за вреди по всеки един от тях се присъжда поотделно за всяка една от двете претенции.

Основните аргументи за това са три:

1. Исковете по чл. 2, ал. 1, т. 3 ЗОДОВ и по чл. 26 ЗОДОВ са отделни и самостоятелни иски, защото са с различен предмет и съдържание, приети са по различно време и преследват различна цел, изискуеми са различни предпоставки за уважаването им.

Нормата на чл. 2, ал. 1, т. 3 ЗОДОВ е в сила от 1.01.1989 г.

С нея се обезщетяват вредите, причинени на граждани от разследващите органи, прокуратурата или съда, тогава когато те са обвинени в извършване на престъпление, ако лицето бъде оправдано или ако образуваното наказателно производство бъде прекратено поради това, че деянието не е извършено от лицето или че извършеното деяние не е престъпление, или поради това, че наказателното производство е образувано, след като наказателното преследване е погасено по давност или деянието е амнистирано. Фактическият ѝ състав включва: обвинение за извършено престъпление, оправдателна присъда или прекратяване на наказателното производство, настъпили вреди и причинна връзка между вредите и незаконното обвинение

С нормата на чл. 26 ЗОДОВ се обезщетяват различни вреди от тези, посочени в чл. 2, ал. 1, т. 3 ЗОДОВ, а именно – тези, които са причинена на граждани и на юридически лица от нарушение на правото на разглеждане и решаване на делото в разумен срок, съгласно чл. 6, § 1 от Конвенцията. Предмет на преценка е само разумния характер на продължителността на производството, преценен в светлината на конкретните обстоятелства по делото и с оглед, критериите, изведени от ЕСПЧ: сложност на делото, поведение на страните /жалбоподателя и съответния орган/ и на какво е бил изложен жалбоподателя в процеса.

Нормата на чл. 26 ЗОДОВ е приета през 2012 г. след постановяване на две пилотни решения от Европейският съд по правата на човека /ЕСПЧ/ – „Фингър срещу България“, по жалба № 37346/05 и „Димитров и Хамънов срещу България“ по жалби № 48059/06 и № 2708/06, с които ЕСПЧ констатира наличие на системен структурен проблем в България във връзка с нарушение на правото на разглеждане и решаване в срок на делата

/граждански, административни и наказателни/.

Нормата на чл. 26 ЗОДОВ беше приета с цел да се осигури на лицата ефективно правно средство за защита, при оспорване на прекомерната продължителност на производствата в България, доколкото до този момент такова не съществуваше.

Няколко години по-късно, Европейският съд за правата на човека прие, че тази цел е постигната, посочвайки в решенията си по делата „Вълчев и Абрашев срещу България“ /жалби № 6194/11 и 9 № 34887/11 и „Балъкчиев и други срещу България“ /жалба № 65187/10/, че взети заедно /административното средство, уредено в чл. 60а и сл. от Закона за съдебната власт и искът по чл. 26 ЗОДОВ/ могат да се разглеждат като ефективно вътрешно правно средство за защита от прекомерната продължителност на водени в страната административни, граждански и наказателни производства.

2. Не следва обезщетението за неимуществени вреди, в резултат от нарушение на правото на разглеждане и решаване на делото в разумен срок, да се определя по реда на чл. 2, ал. 1, т. 3 ЗОДОВ, глобално, заедно с това за останалите причинени вреди, защото – процедирането по този начин е в пряко противоречие както с горепосочената цел на нормата на чл. 26 ЗОДОВ, така и с действащия закон.

Противоречие с целта, посочена от законодателят при приемане на нормата на чл. 26 ЗОДОВ е налице, защото само искът по чл. 26 ЗОДОВ /в комбинация с въведеното административно средство/ е прието от ЕСПЧ като ефективно вътрешно правно средство за защита от прекомерната продължителност на водените в страната производства. Европейският съд за правата на човека вече е имал възможност да се произнася /вж. § 97 от решението по „Димитров и Хамънов“/ като прие, че нормата на чл. 2, ал. 1, т. 3 ЗОДОВ не може да се приеме за ефективно средство за защита, защото „правното й основание не е нарушение на правото на гледане на делото в разумен срок“, тъй като: „не е ясно каква тежест придава съда при изчисляване на вредите от продължителността на производството спрямо относимите други фактори“ и „не е възможно да се установи дали равнището на присъденото обезщетение“ е разумно.

Възприетото от мнозинството становище е в пряко противоречие и със закона. Съгласно чл. 8, ал. 2 ЗОДОВ - гражданите и юридическите лица могат да предявят претенция за обезщетение за вреди в резултат от нарушение на правото на разглеждане и решаване на делото в разумен срок по приключени производства /каквито са производствата по чл. 2, ал. 1, т. 3 ЗОДОВ, при които лицето е оправдано или наказателното производство е прекратено/ „само когато е изчерпана административната процедура за обезщетение за вреди по реда на глава трета "а" от Закона за съдебната власт, по която няма постигнато споразумение“. Следователно, законодателят е предположил възможността да се търси обезщетение пред съд само при изчерпана административната процедура.

Възприетото становище на мнозинството, че „Обезщетението за неимуществени вреди, претендирани по чл. 2, ал. 1, т. 3 и по чл. 26 ЗОДОВ се определя глобално“, ще създаде различни процедури за обезщетяване на вредите от нарушаване на правото на разглеждане и решаване на делото в разумен срок за различните видове приключени дела, а именно: За допуснато нарушение на правото за разглеждане и решаване в разумен срок на наказателни дела, обезщетение ще се получава по реда на чл. 2, ал. 1, т. 3 ЗОДОВ, без изчерпване на административната процедура по реда на глава трета "а" от Закона за съдебната власт, а за останалите дела /граждански и административни/, гражданите и юридическите лица ще могат да предявят претенция за обезщетение за вреди в резултат от нарушение на правото им на разглеждане и решаване на делото в разумен срок по приключени производства само когато е изчерпана административната процедура за обезщетение за вреди по реда на глава трета "а" от Закона за съдебната власт, по която няма постигнато споразумение. По този начин, постановеното Тълкувателно решение ще има за косвена последица, поставянето в неравностойно положение на лицата, които са

подали заявления по реда на ЗСВ и тези, които са предявили иск директно пред съда по чл. 2, ал. 1, т. 3 ЗОДОВ.

3. Определянето на едно глобално обезщетение в производството по чл. 2, ал. 1, т. 3 ЗОДОВ, с включване и на обезщетение за бавно правосъдие, което не отчита самостоятелността и характерните особености на исковите по чл. 2, ал. 1, т. 3 ЗОДОВ и по чл. 26 ЗОДОВ, е възможно да постави в практиката множество въпроси, съответно да доведе до противоречива съдебна практика, а така също и да стане причина за двойно присъждане на обезщетение за идентични вреди от нарушение на правото за разглеждане и решаване на дело в неразумен срок.

Считам, че на втория поставен въпрос следва да се даде следния отговор:

Съдът, сезиран с иск по чл. 26 ЗОДОВ, е обвързан от решението на министъра на правосъдието по чл. 60е, ал. 2 ЗСВ, относно дължимото обезщетение, доколкото не може да присъди обезщетение в размер по-нисък от предложението по реда на глава III „а“ ЗСВ.

В изпълнение на указанията, дадени с пилотно решение „Димитров и Хамънов срещу България“ на ЕСПЧ, беше създадена административна процедура за оценка на нарушенията и предлагане на споразумение за обезщетение. Тя се развива пред Инспектората към ВСС и Министерство на правосъдието по реда на глава Трета „а“ от ЗСВ „Разглеждане на заявленията срещу нарушаване правото на разглеждане и решаване на делото в разумен срок“. След изчерпването ѝ, е налице възможност за реализиране и на съдебна процедура, чрез предявяване на иск по чл. 26 ЗОДОВ. ЕСПЧ прие, че двете процедури заедно, съставляват ефективно вътрешноправно средство за защита от прекомерна продължителност на граждански, административни и наказателни дела. Този т. нар. национален механизъм за обезщетение при забавено правосъдие е приложим за дела, които са приключили с влязъл в сила съдебен акт. По тях - административната процедура е предпоставка за допустимост на иска. Имайки пред вид това, както и обстоятелството, че предложението на министъра по чл. 60е, ал. 2 ЗСВ е декларативен административен акт, който е обвързващ за държавата, и съобразявайки че по реда на ЗОДОВ отговорността се носи от държавата, без значение - кой държавен орган е конституиран като субституент по иска, то тогава следва, че когато държавен орган е отправил обвързващо предложение, субституентът на държавата по чл. 26 ЗОДОВ, трябва да се счита ангажиран с вече отправеното предложение. Противното би било в противоречие с принципите за предвидимост, сигурност и оправдани правни очаквания. Именно защото е възможно, гражданинът или юридическото лице да е останал неудовлетворен от размера на предложеното му споразумение по чл. 8, ал. 2 ЗОДОВ, на него му е предоставено право и той може да се възползва от възможността да предяви иск пред съда, очаквайки, че ще докаже по-голям размер на причинените му вреди и че ще получи обезщетение в по-висок размер. Доколкото административното и съдебното производство е цялостно /двете производства не могат да се разглеждат самостоятелно/, защото страните са едни и същи /държавата и увреденото лице/, вече отправеното от държавата обвързващо предложение не следва да бъде намалявано от съда, а може само да бъде увеличено. Аргумент за противното не може да бъде извлечен от т. 11, изреч. 3 от тълкувателно решение № 3/2004 от 22.04.2005 г. по т. д. № 3/2004 г. на ОСГК на ВКС, което като постановено във връзка с тълкуването на нормата на чл. 4 ЗОДВПГ/отм./, е абсолютно неприложимо относно приетата през 2012 г. норма на чл. 26 ЗОДОВ, която е със съвсем различна цел и приложение.

Подпис:

1. Илияна Папазова
2. Дияна Ценева
3. Майя Русева

4. Джулиана Петкова
5. Снежанка Николова
6. Жива Декова
7. Геника Михайлова- по т. 2
8. Бонка Дечева

ОСОБЕНО МНЕНИЕ по т. 2 на т. д. № 1/2022 г. на ОСГК на ВКС

Считам, че на втория поставен въпрос следва да се даде следния отговор:

Съдът, сезиран с иск по чл. 26 ЗОДОВ, е обвързан от решението на министъра на правосъдието по чл. 60е, ал. 2 ЗСВ, относно дължимото обезщетение и не може да присъди обезщетение в размер по-нисък от предложението по реда на глава III „а“ ЗСВ.

Аргументите за това са следните:

Актът на министъра на правосъдието или на оправомощено от него лице по чл. 60е, ал. 2 ЗСВ не е признание на факт по чл. 175 ГПК, както се приема в тълкувателното решение по т. 2, а е индивидуален административен акт, защото представлява властническо волеизявление на административен орган по смисъла на § 1, т. 1 ДР на АПК, чрез което от името на държавата като публична власт се признава едно претендирано от заявителя, възникнало по силата на закона (чл. 26, ал. 1 ЗОДОВ), негово субективно имуществено право на обезщетение за вреди. С оглед на тази му същност актът на министъра на правосъдието, представлява декларативен административен акт по чл. 21, ал. 2 АПК, който е благоприятстващ за заявителите по чл. 60а, ал. 2 ЗСВ.

Този индивидуален административен акт не подлежи на обжалване по общия ред на чл. 120, ал. 2 от Конституцията на РБ, защото е предвиден специален ред за защита. В хипотезата, когато заявителят не е съгласен с размера на обезщетението, той има право на иск по чл. 26 ЗОДОВ. Съгласно чл. 17, ал. 2 ГПК гражданският съд може да упражни само и единствено косвен съдебен контрол за валидност на индивидуалния административен акт, но не и за неговата законосъобразност, когато страните по делото са участвали в административното производство. Тъй като гражданският съд е длъжен да зачете гражданско-правните последици на валидния индивидуален административен акт, то в производството по чл. 26 ЗОДОВ съдът не може да преценява законосъобразността на акта на министъра на правосъдието до размера на вече определеното обезщетение съгласно чл. 17, ал. 2 ГПК, а може да се произнесе само и единствено за разлика над този размер.

Освен това, основен принцип в гражданския процес е забраната за влошаване положението на жалбоподателя. Този принцип се прилага винаги, когато спорът между страните преминава в следваща инстанция, при оспорване на резултата. Доколкото производството по чл. 26 ЗОДОВ се развива в две фази, административна и съдебна, и съдебната фаза е продължение на административната, включително при оспорване на размера на обезщетението от заявителя, то гражданският съд е длъжен да приложи принципа за невлошаване положението на жалбоподателя, като зачете вече определеното обезщетение и се произнесе само по претенцията за разликата над определения размер.

Подпис: съдия Ал. Цонев

II. РЕШЕНИЯ НА НАКАЗАТЕЛНА КОЛЕГИЯ

3. Когато деецът действа от близко разстояние, с опасно оръжие и с голяма сила нанася удар в жизнено важни центрове на тялото, той съзнава, че не може да отмери удара си така, че да се ограничи само до нанасянето на телесна повреда, а в представното съдържание на умишъла се включва и представата, че смъртта

закономерно ще настъпи. Затова е налице пряк умисъл за причиняване на смърт.

чл. 115 НК

Решение № 405 от 7.11.2023 г. на ВКС по н. д. № 822/2023 г., III н. о., НК, докладчик съдията Мария Митева

Производството по делото е образувано на основание чл. 346, т. 1 от НПК по касационна жалба на адв. К. К., защитник на подс. А. М. Ч. срещу Решение № 141/20.07.2023 г. на Апелативен съд – Пловдив, първи наказателен състав по ВНОХД № 182/2023 г., с което първоинстанционната присъда № 6/17.02.2023 г. на Окръжен съд – Пазарджик по НОХД № 337/2021 г., е била потвърдена.

В касационната жалба се излагат аргументи за незаконосъобразност на атакувания съдебен акт, тъй като неправилно е приложен материалния закон, допуснати са съществени процесуални нарушения и наложеното наказание е явно несправедливо. Сочи се, че въззивният съд неправилно е тълкувал и приложил материалния закон, тъй като неоснователно е приел, че подсъдимият е осъществил състава на престъпление по чл. 115 НК, вместо този на чл. 124, ал. 1, пр. 2 НК. Развиват се доводи, че въззивният съд е тълкувал превратно доказателствата и са нарушени правилата на формалната и правната логика при формиране на вътрешното убеждение. Изтъква се, че неоснователно не са кредитирани обясненията на подсъдимия относно намерението му единствено да нарани пострадалия, както и че съдът е действал избирателно по отношение на части от кредитираното на отделните доказателства и заключението на СМЕ. Подчертава се, че обясненията на подс. Ч. не са били съпоставени с показанията на полицейските служители. Изтъква се, че нараняването с ножа е довело до оперативна интервенция, което пък е довело до залежаването на пострадалия, и не е налице пряка причинна връзка със смъртния изход, защото не е бил наранен жизненоважен орган. Акцентира се и на това, че не може абстрактно да се изхожда от средството, с което е причинено увреждането. Според защитника следва изцяло да се кредитират обясненията на подс. Ч., тъй като той е действал умишлено за причиняването на телесно увреждане, а по отношение на смъртта е действал по непредпазливост.

Развиват се и съображения във връзка с явната несправедливост на наложеното наказание, като се очертават наличните по делото смекчаващи отговорността обстоятелства.

В заключение е отправеното искане за изменение на атакуваното решение на Апелативен съд – Пловдив, като подс. А. Ч. бъде оправдан по обвинението по чл. 115 НК и бъде признат за виновен в извършването на престъпление по чл. 124, ал. 1, пр. 2 НК и му се наложи наказание, чието изпълнение бъде отложено по реда на чл. 66, ал. 1 НК. Алтернативно се отправя искане за намаляване на наложеното наказание или за връщане на делото за ново разглеждане от друг състав на въззивния съд за отстраняване на допуснатите съществени процесуални нарушения.

В съдебното заседание пред касационната инстанция защитникът на подс. А. Ч., адв. К. К. поддържа касационната жалба по изложените в нея съображения и моли да бъде уважена. Изтъква, че основният проблем по делото е правната квалификация на деянието. Моли да бъдат взети предвид съображенията, изложени в писмената защита, която представя.

В писмената защита са залегнали доводи идентични с тези развити в касационната жалба.

Подс. А. Ч. в лична защита поддържа казаното от неговия защитник.

Представителят на Върховната касационна прокуратура счита, че касационната жалба е неоснователна и предлага да бъде оставена без уважение. Изтъква, че не са налице

твърдените от касатора нарушения на материалния закон, съществени процесуални нарушения и явна несправедливост на наложеното наказание. Развива доводи, че въззивният съд е изложил категорични аргументи защо не възприема правната квалификация по чл. 124, ал. 1, пр. 2 НК. Подчертава, че всички доказателствени източници безпротиворечиво сочат, че подсъдимият е осъществил от обективна и субективна страна състава на престъпление по чл. 115 НК. Счита, че в хода на въззивното производство не са допуснати съществени нарушения на процесуалните правила, а наложеното наказание е справедливо и е определено при превес на смекчаващите отговорността обстоятелства в размер на 11 години и шест месеца, като с него ще бъдат постигнати целите на наказанието по чл. 36 НК.

Предлага атакуваното решение на Апелативен съд – Пловдив да бъде оставено в сила.

Частните обвинители М. Н. Ю., М. С. С. и М. С. С. не се явяват, редовно призовани. Явява се повереника им – адв. К.

В съдебно заседание повереника адв. К. заявява, че както първоинстанционната присъда, така и въззивното решение са правилни, законосъобразни и обосновани. Развива доводи, че и двете инстанции много подробно са обсъдили правната квалификация на деянието и са дали отговор на поставените в тази връзка въпроси. Изтъква, че Върховният съд, съобразно законовите критерии, е поставил строга граница между престъплението по чл. 115 НК и това по чл. 124 НК, а в конкретния случай е ясно, че подсъдимият е действал единствено с цел да умъртви пострадалия С.. Моли да се има предвид, че подс. Ч. се опитва да манипулира процеса, като непрекъснато представя медицинска документация. Счита, че не може да се даде вяра на показанията на полицейските служители, които подкрепят обясненията на подс. Ч.. Заявява, че наложеното наказание е справедливо, въпреки, че лично според повереника е занижено.

В реплика адв. К. моли да не се възприема изложеното от повереника на частните обвинители, че подсъдимият цели да манипулира процеса, защото е ясно, че подсъдимият страда от психично заболяване.

В последната си дума подс. А. Ч. заявява, че не е искал да убива човека и моли жалбата да бъде уважена.

Върховният касационен съд, трето наказателно отделение, като обсъди доводите на страните и извърши проверка в пределите по чл. 347, ал. 1 от НПК, намери за установено следното.

С присъда № 6/17.02.2023 г. постановена по НОХД № 337/2021 г. Пазарджишкият окръжен съд е признал подс. А. М. Ч. ЗА ВИНОВЕН в това, че в [населено място] умишлено е умъртвил С. Г. С., от [населено място], като на 6.03.2019 г. го е намушкарал с нож, а смъртта е настъпила на 01.04.2019 г., поради което и на основание чл. 115 от НК във вр. с чл. 54 и чл. 36 от НК, го е ОСЪДИЛ на НАКАЗАНИЕ "ЛИШАВАНЕ ОТ СВОБОДА" ЗА СРОК ОТ ЕДИНАДЕСЕТ ГОДИНИ И ШЕСТ МЕСЕЦА.

На основание чл. 57, ал. 1, т. 2, б. "а" от ЗИНЗС съдът е ОПРЕДЕЛИЛ на подс. А. Ч. първоначален "СТРОГ" режим за изтърпяване на така наложеното му наказание "лишаване от свобода".

На основание чл. 59, ал. 1, т. 1 и т. 2 и ал. 2 от НК съдът е ПРИСПАДНАЛ при изпълнение на наказанието "лишаване от свобода" по отношение на подс. А. Ч. времето, през което същият е бил задържан по ЗМВР - 1 ден; времето, през което е бил задържан от прокурора - 1 ден, времето, през което спрямо него е била взета мярка за неотклонение "Задържане под стража", считано от 8.03.2019 г. до 17.05.2020 г. включително, както и времето, през което спрямо него е била взетата мярка за неотклонение "Домашен арест", считано от 18.05.2020 г., като два дни домашен арест се зачитат за един ден лишаване от свобода.

Със същата присъда съдът се е произнесъл по приложените веществени доказателства по делото и направените разноски.

Въззивната процедура е инициирана по жалби на подс. А. Ч. чрез неговия защитник и на повереника на частните обвинители.

С Решение № 141/20.07.2023 г. по ВНОХД № 182/2023 г. по описа на Апелативен съд – Пловдив първоинстанционната присъда на Окръжен съд – Пазарджик по НОХД № 337/2021 г. е била потвърдена.

Касационната жалба е допустима, но разгледана по същество е неоснователна.

Оплакванията в касационната жалба са свързани с основанията по чл. 348, ал. 1, т. 1, т. 2 и т. 3 НПК – нарушение на закона, допуснати съществени процесуални нарушения и явна несправедливост на наложеното наказание.

При касационната проверка обаче Върховният касационен съд констатира, че въз основа на събраните възможни и относими доказателства и доказателствени средства, фактологията по делото е правилно установена и са направени верни правни изводи.

Първоинстанционният и въззивният съд са възприели за установена идентична фактическа обстановка, като за прецизиране на фактологията въззивният съд е направил известни уточнения и допълнения и е подложил на критичен анализ и оценка доказателствените източници.

Изначално неоснователни са оплакванията за допуснати съществени процесуални нарушения, свързани с това, че въззивният съд е тълкувал превратно доказателствата и са нарушени правилата на формалната и правната логика при формиране на вътрешното убеждение и че неоснователно не са кредитирани обясненията на подсъдимия относно намерението му единствено да нарани пострадалия. Неоснователно се твърди и, че съдът е действал избиращелно по отношение на части от кредитираното на отделните доказателства и заключението на СМЕ и не е съпоставил обясненията на подс. Ч. с показанията на полицейските служители.

Обективният прочит на материалите по делото показва, че въззивният съд е проверил изцяло правилността на първоинстанционния съдебен акт, анализирал е всестранно, обективно и пълно както гласните, така и писмените доказателствени средства, били са подложени на анализ и изготвените по делото експертизи. Ето защо към него не може да бъде отправен упрек, че не е формирал вътрешното си убеждение въз основа на доказателствата по делото и закона. И първата и въззивната инстанция не са подхождали безкритично към обясненията на подсъдимия и показанията на свидетелите К. В., Л. Г., М. Ю., С. П., С. Л., И. Д., П. В., С. К. и М. Ч.

Отговорено е подробно в кои части се кредитират и в кои не им се дава вяра и по какви причини. Обясненията на подс. Ч. не са пренебрегнати, а са обсъдени и съпоставени с останалите доказателствени източници – показанията на всички свидетели, писмените доказателствени източници, обективните находки по делото и констатациите, залежали в експертните заключения.

След задълбочен анализ на всички доказателства и доказателствени средства, включително и експертните заключения и разясненията, дадени от вещите лица, инстанционните съдилища са достигнали до верен и категоричен извод относно датата на извършване на престъплението, авторството на деянието и механизма на извършването на престъплението.

Въззивният съд не е тълкувал доказателствените материали превратно, а напротив доказателствата и доказателствените средства са оценени с оглед на тяхната информативност и с оглед на действителното им съдържание. При анализа и оценката на доказателствените източници не се констатира нито тенденциозност, нито повърхностност.

Съдът поначало има суверенно право да реши на кои доказателства и доказателствени средства да даде вяра, независимо от това в коя фаза на процеса са депозираны. Преценката си разбира се съдът следва да направи след критичен анализ и оценка на всички доказателствени източници и при внимателна съпоставка помежду им.

Такъв е бил подходът и на въззивния съд.

Изложени са ясни съображения в кои части се кредитират показанията на свидетелите и защо се възприемат експертните заключения, както и защо частично се дава вяра на обясненията на подсъдимия.

Обективен и безпристрастен е бил подходът на съдилищата при оценката на всички доказателствени материали и е отговорено на всички възражения на защитата, повечето, от които се повтарят и в касационната жалба. Обсъдени са били от съдилищата противоречията в свидетелските показания, а също и тяхната логичност, последователност или вътрешна противоречивост.

Така въз основа на възприетите фактически положения правилен и материалнозаконосъобразен е извода на съдилищата, че подсъдимият е осъществил от обективна и субективна страна състава на престъпление по чл. 115 НК по отношение на пострадалия С. Г. С..

От обективна страна несъмнено се установява, че подс. А. М. Ч. в [населено място] умишлено е умъртвил С. Г. С., от [населено място], като на 06.03.2019 г. го е намушкарал с нож, а смъртта е настъпила на 01.04.2019 година.

При несъмнено установените по делото факти, несъстоятелно се явява възражението на защитата за това, че подс. Ч. не е действал с пряк умисъл за умъртвяване на пострадалия С. С., а с цел да му причини телесно увреждане.

Въз основа на събраните по делото доказателствени материали въззивният съд правилно е заключил, че се касае за умишлено по смисъла на чл. 115 НК по отношение на пострадалия С. С. и, че престъплението не следва да бъде преквалифицирано в по-леко - такова по чл. 124, ал. 1, пр. 2 НК.

В теоретичен план, за да е налице състава на престъпление по чл. 124 НК, е необходим умисъл, насочен към причиняване на телесна повреда, а отношението към настъпилата смърт да е израз на непредпазливост – могъл е и е бил длъжен да предвиди резултата. Когато деецът действа от близко разстояние, с опасно оръжие и с голяма сила нанася удар в жизнено важни центрове на тялото, той съзнава, че не може да отмери удара си така, че да се ограничи само до нанасянето на телесна повреда, а в представното съдържание на умисъла се включва и представата, че смъртта закономерно ще настъпи. Затова е налице пряк умисъл за причиняване на смърт. За умисъла на дееца да извърши умишлено убийство или да причини телесна повреда, може да се съди, като се направи преценка с какво средство си служи, каква е насоката и силата на ударите, разстоянието и положението, от което са нанесени и върху какви части от тялото са били нанесени. В този смисъл е налице трайна съдебна практика – Р 57-79-ОСНК; Р 63-88-ОСНК; Р163-88-I и други.

В аспекта на изложените теоретични разсъждения, в конкретния случай по делото е установено, че подсъдимият се е приближил до С. С., без причина го ударил с юмрук по лицето, като вследствие на удара пострадалият паднал на земята по корем. Опитал се да се защити с дървена тояга, но не успял. Подсъдимият Ч. предварително бил извадил от джоба на якето си сгъваем джобен нож, който бил разгънат, изчакал удобен момент и когато пострадалият С. паднал на земята, му нанесъл силен удар с ножа отзад в областта на гърба. От заключението на СМЕ е видно, че ударът с ножа е нанесен със значителна сила, като са засегнати дъгите на гръдните прешлени, белия дроб и хранопровода. Дълбочината на проникването в гръдната кухина, за да се засегне хранопровода, е около 10-12 см. Така причината за настъпването на смъртта на пострадалия С. С. е проникващото прободно - порезно нараняване на гръдния кош, в областта на гърба, в дясната горна част на нивото на трети гръден прешлен, довело до нараняване на десния бял дроб и хранопровода, причинили остро настъпилия десностранен хемопневмоторакс, наложили неколкостепенни оперативни интервенции, които са довели до залежаване на пострадалия и развитието на конфлуираща пневмония в белите дробове, довела до

дихателна недостатъчност и спиране на дишането и сърдечната дейност.

Установената по делото фактология безусловно води до извода, че е налице пряк умисъл за умъртвяване на пострадалия С. С.

Оръжието на престъплението – нож, е годно да причини смърт, ударът е нанесен от близко разстояние, в момент, когато пострадалият е бил беззащитен, паднал на земята и със значителна сила в жизненоважни центрове на тялото. Обективните находки по делото несъмнено показват, че подс. Ч. целенасочено е замахвал с ножа към област от тялото, в която са разположени жизненоважни органи. Когато смъртта е неминуема последица от причиненото нараняване, деянието следва да се квалифицира като умишлено убийство. Обстоятелството, че поради оказана медицинска помощ животът на пострадалия е бил изкуствено удължен за известно време, не дава основание да се приеме, че е прекъсната пряката и непосредствена причинна връзка между деянието и резултата.

Така, с оглед обективните дадености в конкретния случай Върховният касационен съд не намира основания за преквалифициране на престъплението по чл. 115 НК, осъществено по отношение на С. С. в по-леко - такова по чл. 124, ал. 1, пр. 2 НК.

Оплакването за явната несправедливост на наложеното наказание Върховният касационен съд също намира за неоснователно.

Въззивният съд е съобразил всички налични по делото смекчаващи отговорността обстоятелства.

С основание е отчетено конкретното своеобразие и спецификата на обстоятелствата, при които е осъществено престъплението, особеностите на деянието и личността на дееца.

Въззивната инстанция с нужното внимание, подробно и прецизно е анализирала всички обстоятелства, които водят до смекчаване отговорността на подсъдимия и тези, които я отегчават.

Така при отчитане на значимите за индивидуализацията на наказанието факти, Върховният касационен съд счита, че наказанието на подсъдимия за престъплението по чл. 115 НК в размер на единадесет години и шест месеца "лишаване от свобода" правилно е било определено при условията на чл. 54 НК при превес на смекчаващите отговорността обстоятелства. Не се констатира обаче наличие на многобройни или изключителни смекчаващи отговорността обстоятелства.

В принципен план във връзка с индивидуализацията на наказанията е необходимо да се подчертае, че наказанието е установена от закона мярка за държавна принуда, налагана от съда на лице, извършило престъпление, която се изразява в засягане на определени права и интереси на лицето, показва отрицателната оценка на държавата относно това лице и неговото деяние, има за цел да предотврати извършването на нови престъпления от него и другите членове на обществото, като въздейства върху тях възпиращо и поправително-възпитателно. Така наказанието според българския законодател не е обикновено възмездие, а има конкретно определени цели, визирани в чл. 36 НК.

При осъществяването на цялостната дейност по индивидуализацията на наказанието се отчита не общата обществената опасност на престъпленията от определен вид, а специфичната обществена опасност на конкретното деяние и конкретния деец.

При разрешаването на въпроса за наказанието съдът е длъжен да постигне баланс между посочените в чл. 36 НК цели – поправянето и превъзпитанието на осъдения и общопревантивната функция на наказанието. Надценяването на значението на генералната превенция винаги би довело до неоправдана репресия спрямо конкретните подсъдими, поради което би се явило несправедливо. Общопревантивното въздействие на наказанието се осигурява единствено посредством справедливостта му.

Предвид на изложените по-горе съображения касационната инстанция намира за неоснователни възраженията залягали в касационната жалба за нарушение на материалния закон, за допуснати от инстанционните съдилища съществени процесуални нарушения и за явна несправедливост на наложеното наказание.

4. За приложението на чл. 15 от НК е необходимо кумулативното наличие на няколко предпоставки: 1. деецът да е съобразил предписанията на правно регламентираната дейност, която осъществява при управлението на МПС и 2. да са налице условия, при които той да е бил поставен в невъзможност да изпълни задълженията си и да предотврати настъпването на общественонеопасните последици. С оглед общия правен принцип, че никой не може да черпи права от собственото си неправомерно поведение, водачът на МПС не би могъл да се позове успешно на случайно деяние, щом сам се е поставил в невъзможност да предотврати настъпването на общественонеопасните последици, допускайки нарушения на правилата за движение, които се намират в пряка причинна връзка с настъпилния съставомерен резултат.

чл. 15 НК

чл. 21 ЗДвП

Решение № 418 от 15.11.2023 г. на ВКС по н. д. № 760/2023 г., III н. о., докладчик председателят Мая Цонева

Производството е по чл. 346, т. 1 от НПК.

Образувано е по касационна жалба на подс. Г. Ц. Г. чрез защитника ѝ – адв. Р. П., против решение № 205/06.06.2023 г. по в. н. о. х. д. № 245/2023 г. по описа на Софийски апелативен съд (САС).

С жалбата са заявени всички касационни основания по чл. 348, ал. 1 от НПК. Изразено е несъгласие с извода на съда, че деянието не е случайно по смисъла на чл. 15 от НК като са му противопоставени пространни доводи за невъзможност подсъдимата да предвиди наличието на пешеходец на пътното платно предвид неблагоприятните атмосферни и пътни условия – валящ дъжд, мокро пътно платно, тъмна част на денонощието, интензивно движение на превозни средства в двете посоки, движение на къси светлини. В тази връзка се поддържа, че не съществува задължение на водачите на МПС винаги да се движат с по-ниска скорост от тази, посочена в чл. 21 от ЗДвП, при пътна обстановка като в разглеждания казус. С доводи, че в него се съдържат отговори на правни въпроси, както и че такива са дадени в съдебно заседание от вещите лица е оспорено заключението на автотехническата експертиза. Наред с това се поддържа, че наказанието е явно несправедливо, тъй като съдът неправилно е третира предхождащите наказания на подсъдимата като отегчаващо отговорността обстоятелство без да съобрази, че тя е дългогодишен водач на МПС, а наложените ѝ административни санкции не са многобройни и не касаят значими за безопасността правила за движение. Твърди се, че не е отчетено процесуалното поведение на подсъдимата и даденото от нея съгласие за провеждане на съкратено съдебно следствие по чл. 371, т. 1 от НПК. Сочи се, че при правилна оценка на тези обстоятелства и най-лекото наказание, предвидено за престъплението по чл. 343а от НК, би било несъразмерно тежко. При условията на алтернативност са направени искания за оправдаване на подсъдимата или за индивидуализиране на наказанието при условията на чл. 55 от НК.

В съдебно заседание защитникът поддържа жалбата по изложените в нея съображения.

Подс. Г. Г. се солидаризира с аргументите на своя защитник. Изразява съжаление за извършеното и моли да бъде оправдана.

Частният обвинител Й. Т. не изразява лично или чрез повереник становище по основателността на касационната жалба.

Представителят на Върховна касационна прокуратура дава заключение за неоснователност на жалбата и пледира атакуваното решение да бъде оставено в сила.

Върховният касационен съд, в пределите на касационната проверка по чл. 347, ал. 1 от НПК, съобрази следното:

С присъда от 25.11.2022 г. по н. о. х. д. № 338/2022 г. Окръжен съд – Враца е признал подс. Г. Ц. Г. за виновна в това, че на 07.12.2021 г., около 17. 50 часа, при управление на МПС – л. а. "марка" с рег. [рег. номер на МПС], на път /път/, км 57+000 в посока от [населено място] към [населено място], в землището на [населено място], в нарушение на чл. 20, ал. 2, изр. 1 от ЗДвП, движейки се със скорост от 77 км/ч, несъобразена с атмосферните условия, състоянието на пътя и с конкретните условия на видимост, по непредпазливост е причинила смъртта на пешеходеца С. Й. Т., като след деянието е направила всичко зависещо от нея за оказване помощ на пострадалия, поради което и на основание чл. 343а, ал. 1, б. "б" вр. чл. 343, ал. 1 б. "в" вр. чл. 342, ал. 1 вр. чл. 54 от НК я е осъдил на една година лишаване от свобода, като на основание чл. 304 от НПК я е оправдал по първоначалното обвинение за престъпление по чл. 343, ал. 1, б. "в" вр. чл. 342, ал. 1 от НК.

На основание чл. 66 от НК съдът е отложил изтърпяването на наказанието лишаване от свобода за срок от три години от влизане на присъдата в сила.

На основание чл. 343 г подсъдимата е лишена от право да управлява МПС за срок от една година, считано от влизане на присъдата в сила.

Съдът се е произнесъл по веществените доказателства и е възложил в тежест на подсъдимата направените по делото разноси.

Първоинстанционният съдебен акт е проверен по жалби на защитника на подсъдимата и на повереника на частния обвинител и с решение № 205/06.06.2023 г. по в. н. о. х. д. № 245/2023 г. по описа на САС е изменен в санкционната му част като наложените на Г. наказания лишаване от свобода и лишаване от правоуправление на МПС са намалени от една година на шест месеца. В останалата част присъдата е потвърдена.

Касационната жалба е допустима, тъй като е подадена в законно установения срок от надлежна страна и е насочена срещу подлежащ на касационна проверка съдебен акт. Разгледана по същество, същата е неоснователна.

Предвид процесуалните последици от евентуално допуснатите съществени нарушения на процесуалните правила възраженията на защитата за наличие на касационното основание по чл. 348, ал. 1, т. 2 от НПК следва да бъдат обсъдени преди останалите аргументи, свързани с приложението на материалния закон и несправедливостта на наказанието.

Доводът, отнасящ се до съдържанието на автотехническите експертизи, не се основава върху материалите по делото. Внимателният прочит на основното и допълнителното заключения, изготвени от вещото лице П., не показва наличието на отговори на правни въпроси вместо на такива, изискващи специални знания. Както поставените от разследващия орган задачи, така и обсъждането и изпълнението им в двата коментирани документа са се отнасяли до проблематика от областта на точните и инженерните науки и са били свързани с обстоятелството дали от техническа гледна точка избраната от подсъдимата бързина на придвижване е създавала риск за останалите участници в движението, респ., каква би била безопасната ѝ скорост с оглед конкретните условия на видимост. Така направеният извод за съответствие на експертните заключения с предписанията на чл. 144 и сл. от НПК не се променя от факта, че в дадените от вещото лице разяснения пред първостепенния съд той е заявил, че скоростта е "... несъобразена от правна гледна точка с усложнената пътна обстановка...", защото заключението му за това каква скорост е следвало да избере Г., за да избегне произшествието, е основано на законите на физиката, механиката и математиката. От своя страна, извършвайки преценка дали поведението на подсъдимата на пътя е било съответно на изискванията на ЗДвП, контролираната инстанция се е позовала единствено на експертните изводи на инж. П., но не и на посоченото изявление, като констатациите в основното и допълнителното

заклучения не са разглеждани изолирано, сами за себе си, а са били интерпретирани в светлината на събраните гласни и писмени доказателства и доказателствени средства. Ето защо няма основание да се приеме, че аналитичната дейност на САС страда от порок, който изисква отмяна на въззивния съдебен акт и връщане на делото за ново разглеждане.

Неоснователно е и оплакването за неправилно приложение на материалния закон. Доводите, които изтъква защитата, за да обоснове правомерно поведение на подсъдимата, а оттам и наличието на случайно деяние по смисъла на чл. 15 от НК, се основават на неправилен прочит на разпоредбите, регламентиращи избора на скорост от водачите на МПС. В чл. 20, ал. 2, изр. 1 и 2 и чл. 21 от ЗДвП са установени три категории скорост, чието предназначение е да осигурят безрисковото осъществяване на движението по пътищата. Разрешената е тази, която е регулирана с пътни знаци и се отнася за съответния пътен участък, а ако такива ограничения няма – тази, която законодателят е приел изначално за подходяща и максимално допустима в зависимост от съответния вид моторно превозно средство и естеството и местонахождението на пътя – в или извън населено място, на магистрала или обикновен път и т. н., а превишена скорост ще е налице, когато водачът не е спазил тези изисквания и бързината му на придвижване надхвърля тези предварително установени стойности. По делото няма спор, че допуснатото от Г. Г. нарушение не спада в тази категория, тъй като избраната от нея скорост е била 77 км/ч при максимално допустима от 90 км/ч за движение извън населени места. Именно поради това обстоятелство не ѝ е било повдигнато обвинение за нарушение на чл. 21 от ЗДвП.

Изложеното не означава, че не е допуснато нарушение на режима на скоростта, защото при избора ѝ за подсъдимата е съществувало задължение да отчита наличието на редица неблагоприятни условия, които са имали отношение към безопасността на движението и които са били отнапред видими и поради това са ѝ били известни. При това, колкото повече са тези фактори и колкото по-голяма е тяхната интензивност, толкова по-ниска би следвало да бъде скоростта на движение. В конкретния случай с оглед приетата от САС фактология такива създаващи опасност обстоятелства са били движението в тъмната част от денонощието, валежът от дъжд, мокрото пътно платно и насрещният трафик, изискващ използването на къси светлини. Всички те поотделно и в съвкупност са ограничавали видимостта и са налагали подсъдимата да се движи значително по-бавно – с 59 км/ч, за да може да спре в рамките на разстоянието, осветено от късите светлини.

В същото време придвижването на пострадалия пешеходец по пътното платно законосъобразно е прието от въззивния съд като предвидимо препятствие по смисъла на чл. 20, ал. 2, изр. 1 от ЗДвП. Към аргументите на САС, с които касационната инстанция се солидаризира, е необходимо да се добави още, че когато скоростта не съответства на разстоянието на видимост, появата на опасност на платното за движение, независимо дали се касае за наличие на пешеходец или за препятствие от друго естество, не представлява абстрактна възможност за настъпване на произшествие, каквато водачът не е длъжен да има предвид. Напротив, това е напълно предвидима пътна ситуация, при която потенциалният риск за движението произтича от факта, че поради неправилно избраната скорост водачът на практика се движи "на сляпо", без достатъчна видимост към пътното платно и без да има обективни основания с категоричност да изключи възможността за появата на пречки за движението в невидимата част от пътя. Щом подсъдимата не е съобщила скоростта си с възможността да спре в зоната, осветена от късите светлини на автомобила, наличието на пешеходец на пътното платно не може да се окачестви като непредвидима опасност, вкл. и при движението на последния в нарушение на правилата на ЗДвП. Това е така, защото поради липсата на видимост водачът е лишен от възможност да следи всеобхватно пътната обстановка – такова е разрешението на обсъжданата проблематика в Р. № 63/2017 г. по к. н. д. № 1360/2016 г. на II н. о. и то се споделя от настоящия касационен състав.

Предвид изложеното няма основание да бъде възприета тезата на жалбоподателката, че деянието ѝ е случайно по смисъла на чл. 15 от НК. Правната доктрина и съдебната практика еднозначно са изяснили, че за приложението на чл. 15 от НК е необходимо кумулативното наличие на няколко предпоставки: 1. деецът да е съобразил предписанията на правно регламентираната дейност, която осъществява при управлението на МПС и 2. да са налице условия, при които той да е бил поставен в невъзможност да изпълни задълженията си и да предотврати настъпването на общественноопасните последици. С оглед общия правен принцип, че никой не може да черпи права от собственото си неправомерно поведение, водачът на МПС не би могъл да се позове успешно на случайно деяние, щом сам се е поставил в невъзможност да предотврати настъпването на общественноопасните последици, допускайки нарушения на правилата за движение, които се намират в пряка причинна връзка с настъпилия съставомерен резултат. Настоящият случай попада именно в тази хипотеза. С неудачния избор на скорост, която не е позволявала преустановяване на движението в зоната, осветена от късите светлини, подс. Г. сама е изключила възможността да избегне сблъсъка с пешеходеца. В случая опасността за движението не е възникнала внезапно в опасната ѝ зона за спиране, когато ударът вече е бил технически непредотвратим, а в предходен момент, когато тя е могла и е била длъжна предварително да отчете посочените по-горе неблагоприятни фактори и негативното им влияние върху пътната обстановка и да съобрази скоростта си на движение с тях. Обстоятелството, че пострадалият също е имал неправомерно поведение, не изключва наказателната отговорност на подсъдимата, а рефлектира единствено върху вида и размера на наказанието, както законосъобразно са приели долустоящите съдилища.

Предвид тези съображения настоящият състав не би могъл да удовлетвори настоятелното искане на подсъдимата за оправдаването ѝ. Касационната инстанция може да упражни правомощията си по чл. 354, ал. 1, т. 2 вр. чл. 24, ал. 1, т. 1 от НПК само ако деянието не съставлява престъпление, което условие в настоящия случай не е изпълнено. С оглед допуснатото нарушение на чл. 20, ал. 2, изр. 1 от ЗДвП, което е в причинна връзка с настъпилата смърт на пешеходеца, извършеното от подс. Г. е съставомерно по чл. 343а, ал. 1, б. "б" вр. чл. 343, ал. 1 б. "в" вр. чл. 342, ал. 1 от НК.

Неоснователни са и доводите за явна несправедливост на наложеното наказание. При индивидуализацията му апелативният съд е отчел всички обстоятелства от значение за вида и размера му без да надценява някои от тях за сметка на останалите, като законосъобразно е приел, че смекчаващите такива не удовлетворяват изискванията на чл. 55 от НК, за чието приложение настоява защитата.

Вярно е, че подсъдимата е неосъждана, трудово ангажирана и с добри характеристични данни, но нито едно от тези обстоятелства не притежава установената в цитираната разпоредба изключителност и необичайност. Напротив, те са общоприета норма, желани и очаквани от обществото. Макар да е значим фактор при определяне на наказанието, съпричиняването от страна на пострадалия нито само за себе си, нито в съвкупност с останалите смекчаващи обстоятелства може да обоснове приложението на чл. 55 от НК, защото с оглед отегчаващите обстоятелства не би могло да се приеме, че и най-лекото наказание, предвидено за престъплението, извършено от подсъдимата, е несъразмерно тежко. В тази насока апелативният съд с основание е изтъкнал, че въпреки че с поведението си пешеходецът съществено е допринесъл за настъпване на общественноопасните последици, обществената опасност на конкретното деяние е значителна предвид обстоятелството, че скоростта на подсъдимата не е била съобразена с немалък брой негативни фактори. Към това следва да се добави и фактът, че тя е надхвърляла значително – с близо 20 км/ч онази, която би била съобразена с въздействието на тези неблагоприятни условия върху безопасността на движението. От друга страна, макар предшестващите деянието административни наказания на Г. да не са за тежки нарушения на правилата за движение, те все пак не позволяват подсъдимата да

бъде характеризирана като образцов и безукорен водач на МПС. Съвкупната преценка на всички тези обстоятелства не показва очевидна диспропорция между степента на обществена опасност на деянието и дееца – от една страна и отмереното от САС наказание – от друга, която да налага изменението на проверяваното решение в санкционната му част.

С оглед изложеното настоящият състав на ВКС прие, че атакуваното решение на Софийски апелативен съд е постановено при стриктно спазване на материалния и процесуалния закон, а наложеното наказание е справедливо. Не са допуснати претендираните от защитата нарушения по чл. 348, ал. 1 от НПК, поради което съдебният акт следва да бъде оставен в сила.

5. За да е годно доказателствено средство за извършването на съответното действие, за реда по който е извършено и за събраните доказателства, протоколът следва да е съставен при условията и по реда, предвидени в НПК (чл. 131 НПК). Като не е спазено условието за неотложност, при което единствено може да се действа без предварителна санкция от съдия, е ясно, че цитираното процесуално изискване е нарушено и протоколът не може да се третира като годно доказателствено средство.

След като коментираният протокол е негодно доказателствено средство, фактът на изнемването в аспекта на индивидуализацията на конкретните предмети, вещества и субстанции не се установява посредством него, а те самите не се явяват валидно приобщени към доказателствения материал.

чл. 131 НПК

чл. 354а, ал. 1 НК

Решение № 430 от 21.11.2023 г. на ВКС по н. д. № 830/2023 г., II н. о., докладчик съдията Весислава Иванова

Производството е по реда на XXIII НПК.

Образувано е по касационни жалби, депозирани чрез защитниците на двамата подсъдими, срещу Присъда № 5 от 5 юни 2023 г., постановена по в. н. о. х. д. № 19/23 г. по описа на Апелативен съд – Велико Търново.

С въззивната присъда е отменена в оправдателните ѝ части първоинстанционната № 13 от 24 септември 2021 г., постановена по н. о. х. д. № 106/21 г. на Окръжен съд – Габрово и вместо това подсъдимите С. В. Н. и К. Д. В. са признати за виновни в това, че на 27 април 2018 г. в съучастие, като съизвършители, без надлежно разрешение по Закона за контрол върху наркотичните вещества и прекурсорите (ЗКНВП) са направили опит да произведат с цел разпространение високорисково наркотично вещество – метамфетамин, поради което са осъдени по повдигнатото им обвинение по чл. 354а, ал. 1, изр. 1., предл. 1., вр. чл. 20, ал. 2, вр. чл. 18, ал. 1 НК, а за подсъдимия В. – и вр. чл. 63, ал. 1, т. 3 НК. Подсъдимият В. е признат за виновен и в това, че на същата дата, като непълнолетен, но могъл да разбира свойството и значението на извършеното и да ръководи постъпките си, без да има надлежно разрешение по ЗКНВП, е държал с цел разпространение високорисково наркотично вещество – марихуана, поради което е осъден за престъпление по чл. 354а, ал. 1, изр. 1., предл. 4., вр. чл. 63, ал. 1, т. 3 и т. 5 НК.

С касационната жалба и допълнението ѝ, подадени чрез защитника на подсъдимия В. – адвокат Р. Б., са заявени всички оплаквания по чл. 348, ал. 1 НПК, като е допуснато известно смесване в изложението на съответно подкрепящите ги данни по т. 1 и т. 2 на чл. 348, ал. 1 НПК. Поддържаното нарушение на материалния закон е подробно аргументирано с тезата, че в разглеждания случай е било осъществено ненаказуемо приготвяне, а не опит, както неправилно приел въззивният съд. Останалите

съображения следва да отнесат към довода за допуснати съществени процесуални нарушения. Такива се явяват пространно изложените съждения за допуснати пороци във формирането на вътрешното убеждение на решаващия орган, за липса на мотиви и за допуснати логически противоречия в тях, определящи като неясна волята на съда, за основаване присъдата на предположения, за необсъждане на противоречията в доказателствената съвкупност и за ползване на негодни доказателствени средства, каквото, твърди се, е протоколът за претърсване и изземване поради това, че случаят не е бил отложен и за извършване на това процесуалноследствено действие. Тук следва да се причисли и оплакването, че без да е имало повдигнато обвинение за това подсъдимият В. бил осъден за държане на обект № 6 (а не както е по обвинителния акт за обект № 5). Акцентирано е неколккратно върху обстоятелството, че на сочената в обвинителния акт дата подсъдимите са били задържани в полицията и не е имало как да извършат престъплението. Явната несправедливост на наложеното наказание е подкрепена с твърдение, че при определянето му съдът не се е ръководил от редица смекчаващи обстоятелства. В допълнението към касационната жалба е отбелязано в тази връзка, че съдът не е съобразил заключението на психолого-психиатричната експертиза, установило лекомислие, както и данните, че В. работи и е студент. Останалите възражения, свързани с решението на съда да кредитира едни доказателства, а други не, по същество сочат на оплакване за необоснованост, каквото касационно основание не е предвидено.

Отправените в условията на алтернативност искания са за отмяна на присъдата и оправдаването на подсъдимия В. или връщането на делото за ново разглеждане, или за изменение на съдебния акт чрез намаляване на наказанието.

С касационната жалба и нейното допълнение, депозирани чрез защитника на подсъдимия С. Н. - адвокат С. Т., се инвокират еднообразни на сочените по-горе оплаквания по чл. 348, ал. 1, т. 1 и т. 2 НПК – че се касаело за ненаказуемо приготвяне, с оглед разяснението на вещото лице, че не била започнала същинската част на синтеза на метамфетамин; че ставало дума за негоден опит, тъй като намерените препарати не били прекурсори; че липсвали мотиви в присъдата по така застъпената от защитата теза; че не може да бъде споделено застъпеното виждане за осъществяване на деянието на 27 април 2018 г. след като обвинението изобщо не е посочило началния момент на събитията, а това служебно е сторил съдът; че съдът е допуснал противоречия, приемайки извършването на деянието на тази дата с аргумент, че тогава било довършено "престъплението", при положение че като цяло е приел и осъдил подсъдимия за опит, каквото е и повдигнатото обвинение. Навежда се и довод за негодността на протокола за претърсване и изземване, който е бил ползван от въззивния съд при извеждане на фактическите му констатации. С тази жалба не е релевирано основанието по чл. 348, ал. 1, т. 3 НПК. Претендира се отмяна на присъдата съобразно намерения от ВКС порок.

Не са постъпили възражения срещу касационните жалби.

В хода на проведените съдебни прения в тази инстанция защитниците поддържат изцяло касационните жалби по изложените в същите съображения, които по същество не допълват.

В правото си на лична защита подсъдимият К. В. заявява, че поддържа казаното от защитника му.

Подсъдимият С. Н., редовно призован, не се ползва от правото си да присъства и участва в съдебното заседание.

Прокурорът от Върховната касационна прокуратура изразява становище за неоснователност на двете жалби и предлага да бъдат оставени без уважение. Поддържа, че на всички въпроси, повдигнати в жалбите е даден достатъчно ясен отговор в мотивите на присъдата на въззивния съд, като има мотиви защо се кредитират отделни части от обясненията на подсъдимия Н., показанията на различни свидетели, как те кореспондират с намеренията на място веществени доказателства, а също и със заключението на вещото

лице. Спирайки вниманието си на последното прокурорът заключава, че то не дава основание за интерпретация в смисъла, вложен от защитниците при обосноваване на тезата им за приготвление, а не за опит. В допълнение – че от самите обяснения на подсъдимия Н. и от намерените вещества и препарати също било изводимо намерението на дейците да произведат метаамфетамин. В подкрепа на това били и показанията на свидетелката, както и отпечатъците от подсъдимите по различни съдове. Относно наведените възражения във връзка с датата на деянието, прокурорът се съгласява, че в обвинението е следвало да се посочи началния момент на престъпната дейтелност, но счита за безспорно, че именно на сочената в обвинителния акт окончателно е прекратена възможността подсъдимите да довършат производството на метаамфетамина. А че ставало въпрос именно за този вид наркотик, а не и за амфетамин, каквато възможност твърдят защитниците, намира за изяснено чрез заключението на вещото лице. Представителят на прокуратурата определя като достатъчно ясни съжденията на съда, касаещи държаната от подсъдимия В. марихуана. Смята, че съдът е обосновал защо се налага осъждане само за два обекта и оправдаване за останалите. Относно наказанието, наложено на подсъдимия В. прокурорът застъпва виждане, че то е определено правилно като размер и като вид, поради което не са налице основания и за изменение на присъдата.

В предоставената му последна дума подсъдимият К. В. моли да бъде оправдан.

След като прецени изложените в жалбите доводи, заявените касационни основания и становищата на страните, Върховният касационен съд прие следното:

И двете жалби са допустими – всяка от тях е депозирана от процесуалнолегитимирана страна, в рамките на предвидения 15 – дневен срок от обявяване на присъдата и срещу акт, подлежащ на касационен контрол.

Разгледани по същество, касационните жалби са и основателни. Съдържанието им, както и естеството на престъпната дейност, за която са признати за виновни и осъдени подсъдимите позволява тяхното общо обсъждане.

По оплакванията за допуснати съществени процесуални нарушения

Те следва да бъдат разгледани с приоритет, защото възможната им основателност принципно определя като безпредметно обсъждането на тези за нарушение на материалния закон и за явна несправедливост на наложеното наказание.

Тъй като това е второто поред касационно производство, необходимо е да се проследи процесуалната съдба на делото досега.

С първоинстанционната присъда, постановена по н. о. х. д. № 152/19 г. по описа на Окръжен съд – Габрово, подсъдимите С. В. Н. и К. Д. В. били признати за невинни в това, че на 27 април 2018 г. в съучастие, като съизвършители, без надлежно разрешение по Закона за контрол върху наркотичните вещества и прекурсори (ЗКНВП) са направили опит да произведат с цел разпространение високорисково наркотично вещество – метамфетамин, поради което и оправдани по повдигнатото обвинение по чл. 354а, ал. 1, изр. 1., предл. 1., вр. чл. 20, ал. 2, вр. чл. 18, ал. 1 НК.

Подсъдимите били признати за невинни и за това, че на същата дата, в съучастие, като съизвършители, без надлежно разрешително по ЗКНВП, са държали прекурсори и материали за производство на високорисково наркотично вещество – метамфетамин и оправдани по повдигнатото им обвинение по чл. 354а, ал. 1, изр. 2., вр. изр. 1., предл. 4., вр. чл. 20, ал. 2 НК, а за подсъдимия В. – вр. чл. 63, ал. 1, т. 3 НК.

Със същата присъда подсъдимият К. В. бил признат за невинен в това, че на същата дата, като непълнолетен, но можещ да разбира свойството и значението на извършеното и да ръководи постъпките си е държал с цел разпространение високорисково наркотично вещество марихуана и е оправдан по повдигнатото срещу него обвинение за престъпление по чл. 354а, ал. 1, изр. 1., предл. 4., вр. чл. 63, ал. 1, т. 3 НК.

По протест на прокурора срещу оправдателната присъда била извършена въззивна проверка. С Решение № 158 от 25 ноември 2020 г. на Апелативен съд – Велико Търново,

постановено по в. н. о. х. д. № 331/20 г. първоинстанционната присъда била отменена, а делото – върнато за ново разглеждане от друг състав на първоинстанционния съд. В обобщен вид въззивният съд приел за съществено процесуално нарушение разрешението, предприето от първостепенния да изключи от доказателствената съвкупност протокола за претърсване и изземване и съзрял противоречия в мотивите, определящи като неясна волята на съда.

При новото разглеждане подсъдимите Н. и В. отново били признати за невинни и оправдани по повдигнатите им обвинения с Присъда № 13 от 24 септември 2021 г., постановена по н. о. х. д. № 106/21 г. по описа на Окръжен съд – Габрово. Видно от мотивите, окръжният съд оценил като годно доказателствено средство протокола за претърсване и изземване, приел за доказано, че двамата подсъдими имали намерение да произведат метамфетамин, но не и със специалната цел за разпространение, поради което ги оправдал на това основание. Мотивът да ги оправдае по второто обвинение – за държане на прекурсори – е недоказаност на факта, че двамата подсъдими са ги държали. Със съображения за недоказаност бил оправдан и подсъдимият В. по третото от посочените по-напред обвинения.

По протест на прокурора оправдателната присъда била потвърдена с Решение № 107 от 1 август 2022 г., постановено по в. н. о. х. д. № 3/22 г. на Апелативен съд – Велико Търново. Въззивният съд на свой ред споделил становището на контролирания за годността на протокола за претърсване и изземване и след анализ на останалите доказателства приел, че по първото обвинение двамата подсъдими следва да бъдат оправдани, тъй като на инкриминираната дата подсъдимите са били задържани в полицията и обективно не са могли да извършат тогава приписаната им дейност. Подчертано е, че въпреки връщането на делото на прокурора за отстраняване на недостатъци в обвинителния акт, сред които и този за противоречието в датата, новият обвинителен акт е бил внесен без тази корекция. Приемайки, че времето на извършване на престъплението е съществено фактическо обстоятелство, което се очертава от рамката на обвинителния акт, апелативният съд е заключил, че следва да потвърди присъдата в тази ѝ част, като е допълнил, че няма доказателства за това дейците да са имали за цел да разпространят метамфетамин. Касателно второто обвинение е възприета липсата на елемент от състава, а именно целта за разпространение на държаните прекурсори, с оглед на което също бил споделян извод за оправдаването на подсъдимите. Мотивът за потвърждаване на присъдата и относно третото обвинение е освен споменатия вече за датата и този, че не е доказано именно подсъдимият В. да е държал марихуаната.

Недоволен от въззивния съдебен акт, прокурор от Апелативна прокуратура – Велико Търново подал протест за касационната му проверка. С Решение № 15 от 12 януари 2023 г., постановено по н. д. № 800/22 г. по описа на Върховния касационен съд, първо наказателно отделение, протестираното решение е отменено в частта, в която е потвърдена оправдателната присъда спрямо подсъдимите Н. и В. за престъпление по чл. 354а, ал. 1, изр. 1., предл. 1., вр. чл. 20, ал. 2, вр. чл. 18, ал. 1 НК, за В. – вр. чл. 63, ал. 1 НК и спрямо В. – за престъпление по чл. 354а, ал. 1, изр. 1., предл. 4., вр. чл. 63, ал. 1, т. 3 НК. Решението е оставено в сила в останалата му част – относно оправдаването на двамата подсъдими за държане на прекурсори – престъпление по чл. 354а, ал. 1, изр. 2., вр. изр. 1., предл. 4., вр. чл. 20, ал. 2 НК.

С отменителното решение на касационната инстанция е указано изрично, че въззивният съд е допуснал нарушение на материалния закон, потвърждавайки оправдаването на двамата подсъдими по обвинението по чл. чл. 354а, ал. 1, изр. 1., предл. 1., вр. чл. 20, ал. 2, вр. чл. 18, ал. 1 НК, за В. – вр. чл. 63, ал. 1 НК, тъй като неправилно приел, че деянието било осъществено на 26 април 2018 г. и също така неправилно заключил, че липсвала специалната цел за разпространение. Касационният съд е изложил съждения за естеството на престъпната проява (продължено престъпление), за

недовършеността на деянието и за прекратяването на опита именно на 27 април 2018 г. По отношение на разпространителската цел е посочил, че тя е установена от обясненията на подсъдимия Н., дадени пред съдия в досъдебното производство, където е заявил, че имали намерение да почерпят с амфетамина свидетелите К. и П.. Припомняйки трайно установената съдебна практика на върховната инстанция, ВКС е отбелязал, че безвъзмездното предоставяне на наркотика също е разпространение и като е приел обратното въззивният съд е допуснал нарушение на закона.

Констатирано е и съществено нарушение на процесуалните правила, касаещо оневиняването по самостоятелното обвинение, повдигнато срещу К. В., изразяващо се в игнориране на част от доказателствените материали и осъществяване на повърхностен, непълен, незадълбочен, превратен доказателствен анализ, извършен в разрез с разпоредбите на чл. 13, ал. 1, чл. 14, ал. 1 и чл. 107, ал. 5 НПК.

С тези указания делото е било върнато за ново разглеждане на въззивния съд. С инициращия тогава касационния съд документ касаторът не е поставял въпроса за годността на протокола за претърсване и изземване и касационната инстанция не го е обсъждала. Като проблем с процесуално значение е бил изрично формулиран само във възражението на адвокат Б. срещу протеста.

При новото разглеждане на делото в отменената част (за първото и третото обвинение) е постановена нова присъда, с осъдителен характер за двамата подсъдими, като единствено по обвинението за държането на марихуана от В. оправдателната присъдена е потвърдена за четири от обектите. Именно този съдебен акт е предмет на настоящия касационен контрол.

Неоснователно е оплакването, заявено и в двете жалби, за липса на мотиви, наличие на логически противоречия в тях, необсъждане на противоречия в доказателствата и отсъствие на отговор на повдигнатите възражения. Въззивният съд е анализирал обстойно доказателствата като е посочил кой факт и въз основа на какво доказателство приема за установен. Констатирал е противоречията в гласните доказателства и ги е обсъдил като е кредитирал частично за определени обстоятелства, а за други не и е обяснил ясно на какво основание. Съдът ги е съпоставил с останалите доказателствени източници и така е обективирал проследимо израза на вътрешното си убеждение (л. 76 – л. 86) и може да се провери дали пътят на формирането му е верен. Несъгласието на страната с доказателствените изводи на съда след като доказателствата не са тълкувани изопачено, не е основание да се приеме неизпълнение на задълженията на решаващия орган. Такова оплакване навежда на твърдение за необоснованост.

Принципно не е допуснато нарушение с признаването на подсъдимия В. за държане на обект № 6, а не с № 5, защото не се касае за осъждане по непредявено обвинение. Видно от обвинителния акт, в него е изписано словесно количеството, процентното съдържание на ТХК и стойността на марихуаната, тоест обектът е индивидуализиран несъмнено и тъкмо за него е повдигнатото обвинение. За този, а не за друг обект е и постановената присъда. Грешното и несъответно на номерирането в експертното заключение цифрово обозначение на обекта не внася никакво (още повече съществено) изменение във фактическите обстоятелства, предявени на подсъдимия, срещу които той е организирил защитата си. Затова и няма пречка съдът да процедира служебно при отстраняването на тази непрецизност.

Съдът е дал отговор и подробно е обсъдил тезата на защитата за приготвяне (л. 87 – л. 88), но я е отхвърлил, приемайки, че се касае за недовършен опит. Що се отнася до датата, съдът се е позовал на задължителните указания на ВКС за приложението на материалния закон.

Основателно е обаче оплакването на двамата защитници за съществен порок във формирането на вътрешното убеждение, тъй като както въззивният, така и първостепенният съд са основали фактическите си изводи, ползвайки негодно

доказателствено средство. Такова е съставеният протокол за претърсване и изземване. Развитите от апелативния съд съждения за пригодността на този документ, на фотоалбума – неразделна част от него, а оттам и за приобщените с него предмети и различни субстанции и заключенията на изследвалите ги експертизи няма как да бъдат споделени, защото са в отклонение от законовите повели.

Няма съмнение, че законодателят не придава определена отнапред стойност на доказателствените средства (чл. 14, ал. 2 НПК). Решаващият орган е овластен да изведе суверенната си преценка в тази насока и тя не е и не може да бъде ограничена предварително. В този смисъл съдебният състав, комуто е възложено да реши делото не е обвързан от факта на одобрението на протокола за претърсване и изземване. Санкцията на даденото от съдия одобрение за извършеното действие не се ползва нито с абсолютна, нито със задължителна сила при оценъчната доказателствена дейност, дължима от съда, сезиран с разглеждане на обвинението по същество. Тъкмо последният е единственият компетентен при изграждане на фактическите си изводи да прецени дали процесуалноследствените действия са били проведени при спазване на условията и реда, предписани в процесуалния закон и да приложи съответните правни последици. Апелативният съд, както и първостепенният, е подходил съответно на това принципно положение, тъй като е обсъдил по същество дали случаят е бил неотложен, но е достигнал до неправилно процесуално заключение.

Споделя се изразената от защитниците позиция, че в разглеждания казус не са били налице условията за извършване на претърсването в хипотеза на неотложност, а оттук, че е било нарушено поставеното в закона условие за провеждане на действието без предварително разрешение от съдия. Че случаят не е бил неотложен се установява красноречиво от приетото от въззивния съд, че заради постъпилата оперативна информация в сектор "Криминална полиция" на РУ на МВР – Г., за държани наркотични вещества в къщата на свидетеля С. П., в която се развили твърдените събития, се осъществявало наблюдение. Въззивният съд е приел този факт за установен въз основа на показанията на свидетеля И. И., който също осъществявал наблюдение, редувайки се с други свои колеги. Въззивният съд е описал какво наблюдавал свидетелят И. и че сигнализирал колегите си, давайки им информация за потеглянето на автомобил оттам, в който пътували подсъдимите и свидетелите К. и П.. Така, около 00: 05 ч. на 27 април 2018 г. автомобилът бил спрял за полицейска проверка, а около 00: 10 ч. подсъдимите и свидетелите С. П. и Р. К. – задържани в полицията, където престояли до различни следобедни часове на същата дата. Претърсването в къщата на свидетеля С. П. започнало в 11: 30 ч. без да се поиска предварително разрешение от съдия за провеждането на действието. Към този момент разследващите са имали яснота, че ще извършват претърсване заради постъпилата отнапред непроверена информация за държани наркотични вещества в къщата, а и защото, както сам е посочил въззивният съд, било установено, че свидетелят П. управлявал МПС след употреба на наркотични вещества. По това време както собственикът на къщата, така и лицата, които са били с него са били фактически задържани в полицията и е напълно произволно приетото от апелативния съд, обосновало неотложността на случая, за съществуващ риск някакви други лица да влязат в къщата и да укрият или унищожат вещи и вещества. Съждението не държи сметка и за това, че подобен абстрактен риск така или иначе би стоял в рамките на над единадесетте часа, считано от момента на задържането на четиримата до момента на провеждането на действието. В смисъла на изложеното ВКС намира, че разследващите не са били изправени пред каквото и да е внезапно възникнало за тях обстоятелство за извършване на действието в 11: 30 ч. на 27 април 2018 г. без разрешение от съдия. Поради това е изключено да се приеме, че хипотезата на чл. 161, ал. 2 НПК е приложима в този случай. Вземтото последващо одобрение не може да санира констатирания порок.

Напълно несподеляемо е развитото от апелативния съд съображение, че дори да се

приемело, че случаят не бил неотложен, нарушението не било съществено, тъй като били спазени всички останали изисквания на закона. За да е годно доказателствено средство за извършването на съответното действие, за реда по който е извършено и за събраните доказателства, протоколът следва да е съставен при условията и по реда, предвидени в НПК (чл. 131 НПК). Като не е спазено условието за неотложност, при което единствено може да се действа без предварителна санкция от съдия, е ясно, че цитираното процесуално изискване е нарушено и протоколът не може да се третира като годно доказателствено средство.

След като коментираният протокол е негодно доказателствено средство, фактът на изземването в аспекта на индивидуализацията на конкретните предмети, вещества и субстанции не се установява посредством него, а те самите не се явяват валидно приобщени към доказателствения материал. Изготвеният при претърсването фотоалбум също е ползван неправилно при формиране на вътрешното убеждение на съда. Фотоалбумът, който е веществено доказателствено средство, е неразделна част от протокола за претърсване и изземване и се изготвя, за да онагледи проведеното действие. Щом последното е опорочено, то и снимковият материал, съставен при извършеното претърсване и изземване, не се явява годно доказателствено средство.

Като закономерна последица от горното – не могат да се ползват и резултатите от експертните изследвания в онази тяхна част, в която обект са били изетите и незаконосъобразно приобщени веществени доказателства (следи, предмети, вещества и субстанции). Като е сторил обратното и е ползвал всички посочени при изграждане на изводите си, въззивният съд е нарушил задължението си по чл. 13, ал. 1 НПК, тъй като в разрез с изискването на чл. 13, ал. 2, чл. 14, ал. 1 и чл. 106 НПК не е предприел действия за разкриване на обективната истина със средствата, предвидени в процесуалния закон, а се е основал на негодни доказателствени средства, опорочили и вътрешното му убеждение.

Апелативният съд се е позовал с обща формулировка на показанията на свидетелите И. И. и С. П. (а те дори не са поемните лица), за да подкрепи доказателственото съждение, че фактът на извършеното процесуално действие и на изземване на предметите и следите се установявал и от тях. Напълно допустим подход представлява установяването на сочените обстоятелства и с гласни доказателствени средства. Само че съдът съвсем не е обсъдил дали и в какви точно параметри сочените от него гласни доказателства разкриват установяването и изземването на конкретните обекти.

В заключение се обосновава, че присъдата на въззивния съд следва да бъде отменена, а делото върнато за ново разглеждане в същата инстанция. При новото разглеждане на делото съдът следва да установи фактите, ползвайки годни доказателствени средства.

Касационната инстанция не следва да се произнася по твърденията за нарушение на материалния закон. Разглеждането им е мислимо само при положение че фактологията е била изяснена без съществени процесуални нарушения.

6. Когато последващите кумулацията присъди не налагат да бъде извършена промяна във вече формираните групи по чл. 25, вр. чл. 23 от НК, не е необходимо в присъдата или определението по чл. 306, ал. 1, т. 1 от НПК тези групи да бъдат възпроизвеждани отново. Веднъж направена, кумулацията запазва силата си до момента, в който не се наложи към съответната група да бъде прибавена нова присъда или да бъде извадена присъда, за да бъде формирана нова група с оглед изискването за най-благоприятно съотношение за осъдения.

чл. 23 НК

чл. 25 НК

Решение № 438 от 23.11.2023 г. на ВКС по н. д. № 834/2023 г., III н. о., докладчик председателят Мая Цонева

Производството е по глава тридесет и трета от НПК и е образувано по искане на осъдения Г. Г. М. за възобновяване на н. ч. д. № 500/2023 г. по описа на Окръжен съд – Варна (ВОС).

В искането, основаващо се на чл. 422, ал. 1, т. 5 от НПК, се поддържа, че атакуваният съдебен акт е незаконосъобразен, тъй като извършената от първостепенния съд кумулация е непълна. Наред с това са изложени доводи за незаконосъобразност на предшестващо определение за групиране на наказанията на осъдения по предходни присъди, с което е било постановено ефективно изтърпяване на определеното общо най-тежко наказание. Направено е искане за възобновяване на производството по чл. 306, ал. 1, т. 1 от НПК, отмяна на постановеното определение № 449/11.05.2023 г. и за връщане на делото за ново разглеждане от друг състав на първоинстанционния съд.

В съдебно заседание защитникът на осъденото лице поддържа искането по изложените в него съображения като изтъква, че вследствие на пропуски на съда да извърши пълна кумулация на наказанията се е стигнало до неяснота относно това какво наказание следва да търпи М. и каква част от определеното общо най-тежко наказание е изтърпял.

Осъденият Г. М. не участва в производството пред касационната инстанция и не изразява лично становището си по основателността на искането.

Представителят на Върховна касационна прокуратура дава заключение, че искането е неоснователно и пледира да бъде оставено без уважение.

Върховният касационен съд, като съобрази материалите по делото, доводите и съображенията на страните, намира за установено следното:

По отношение на Г. Г. М. са били постановени следните присъди:

1. С определение от 13.04.2005 г., постановено по н. о. х. д. № 775/2005 г., в сила на същата дата, Районен съд – Варна е одобрил споразумение, по силата на което М. е признат за виновен за престъпление по чл. 131, ал. 1, т. 4, 6 и 12 вр. чл. 129, ал. 1 вр. чл. 130, ал. 1 вр. чл. 26, ал. 1 вр. чл. 20, ал. 2 от НК, извършено на 19.06.2004 г., за което му е наложено наказание осем месеца лишаване от свобода. На основание чл. 66, ал. 1 от НК изтърпяването му е било отложено за изпитателен срок от три години.

2. С определение от 31.05.2007 г. по н. о. х. д. № 1864/2004 г., в сила на същата дата, Районен съд – Варна е одобрил споразумение, по силата на което М. е признат за виновен в извършено на 15.09.2003 г. престъпление по чл. 131, ал. 1, т. 12 вр. чл. 129, ал. 1 вр. чл. 130, ал. 1 вр. чл. 20, ал. 2 от НК и му е наложено наказание осем месеца лишаване от свобода, чието изтърпяване е било отложено за срок от три години на основание чл. 66, ал. 1 от НК.

3. С определение от 08.10.2008 г., в сила на същата дата, Районен съд – Провадия е одобрил споразумение по н. о. х. д. № 179/2008 г., с което на М. е наложено наказание пробация за срок от 6 месеца и обществено порицание за извършено на 17.03.2007 г. престъпление по чл. 325, ал. 1 вр. чл. 20, ал. 2 от НК.

4. С определение от 27.10.2017 г., в сила на същата дата, постановено по н. о. х. д. № 1428/2015 г., Специализираният наказателен съд е одобрил споразумение, с което на М. е наложено наказание една година лишаване от свобода за престъпление по чл. 321, ал. 3, т. 2 вр. ал. 2 от НК, извършено от края на месец март 2014 г. до 29.07.2014 год, както и една година лишаване от свобода за престъпление по чл. 354а, ал. 1 вр. чл. 20, ал. 2 вр. чл. 18, ал. 1 от НК, извършено на 29.07.2014 год и една година лишаване от свобода за второ престъпление по чл. 354а, ал. 1 от НК, извършено на 29.07.2014 г. На основание чл. 23, ал. 1 от НК СНС е наложил най-тежкото от така определените по делото наказания, а именно една година лишаване от свобода, търпимо при първоначален общ режим.

5. С определение от 27.10.2017 г. по н. о. х. д. № 3157/2017 г., в сила на същата дата, Специализираният наказателен съд е одобрил споразумение, с което на М. е наложено наказание осем месеца лишаване от свобода при първоначален общ режим на изтърпяване за извършено от началото на месец януари 2004 г. до 21.01.2015 год престъпление по чл. 321, ал. 3, т. 2 вр. ал. 2 от НК.

6. С присъда от 01.12.2016 г., постановена по н. о. х. д. № 440/2014 г., в сила на 07.08.2018 г., Районният съд – Провадия е осъдил М. на две години лишаване от свобода за престъпление по чл. 131, ал. 1, т. 7 вр. чл. 129, ал. 1 вр. чл. 20, ал. 2 вр. чл. 28, ал. 2 от НК, извършено на 17.08.2013 г., като е определил първоначален строг режим на изтърпяването му.

7. С определение № 260096/16.02.2021 г. по н. о. х. д. № 5131/2020 г., влязло в сила на същата дата Районен съд – Варна е одобрил споразумение, с което на М. са наложени наказания в размер на по една година лишаване от свобода за престъпление по чл. 131, ал. 1, т. 6 и 12 вр. чл. 130, ал. 1 от НК и по чл. 144, ал. 3 от НК, извършени на 22.11.2017 г. На основание чл. 23, ал. 1 от НК на осъдения е наложено най-тежкото наказание от така определените – една година лишаване от свобода при първоначален строг режим на изтърпяване.

8. С присъда № 260004/14.06.2021 г., постановена по н. о. х. д. № 1042/2018 г. по описа на Варненски окръжен съд, в сила на 17.01.2023 г. М. е осъден на седемнадесет години лишаване от свобода за престъпление по чл. 116, ал. 1, т. 11 и 12 вр. чл. 115 вр. чл. 18, ал. 1 вр. чл. 20, ал. 2 от НК, извършено на 28.01.2018 г.

През годините по отношение на осъдения са били извършени и следните групирания на наказанията по така постановените присъди:

1. С определение от 02.02.2009 г. по н. ч. д. № 554/2008 г., в сила на 18.02.2009 г. са били групирани наказанията по н. о. х. д. № 1864/2004 г. и н. о. х. д. № 179/2008 г., като на М. е било наложено най-тежкото измежду наказанията по двете присъди, а именно осем месеца лишаване от свобода, чието изтърпяване е било отложено за срок от три години, като към него е било присъединено наказанието обществено порицание по н. о. х. д. № 179/2008 г.

С определение от 21.12.2017 г., постановено по ч. н. д. № 3438/2017 г., в сила на 26.01.2018 г., Специализираният наказателен съд на основание чл. 68, ал. 1 от НК е привел в изпълнение наказанието от осем месеца лишаване от свобода, наложено по реда на чл. 25 вр. чл. 23 от НК с определение по н. ч. д. № 554/2008 г., като е определил първоначален общ режим на изтърпяването му.

2. С определение от 17.01.2018 г., постановено по н. ч. д. № 3299/2017 г., в сила на 02.02.2018 г., Специализираният наказателен съд е групирал наказанията, наложени по н. о. х. д. № 1428/2015 г. и по н. о. х. д. № 3157/2017 г., като е определил едно общо най-тежко наказание в размер на една година лишаване от свобода, което е увеличил с един месец на основание чл. 24 от НК.

3. С определение № 214/18.10.2018 г. по н. ч. д. № 395/2018 г., в сила на 05.11.2018 г., Районният съд – Провадия е формирал три групи както следва:

- На основание чл. 25 вр. чл. 23 от НК е наложил най-тежкото измежду наказанията по н. о. х. д. № 775/2005 г. и н. о. х. д. № 1864/2004 г. – осем месеца лишаване от свобода, като е постановил ефективното му изтърпяване на основание чл. 25, ал. 4 от НК;

- На основание чл. 25 вр. чл. 23 от НК е наложил най-тежкото измежду наказанията по н. о. х. д. № 1428/2015 г., по н. о. х. д. № 3157/2017 г. и по н. о. х. д. № 440/2014 г. – две години лишаване от свобода;

- Постановил наказанието пробация, наложено по н. о. х. д. № 179/2008 г., да бъде изтърпяно отделно.

4. С определение № 449/11.05.2023 г. по н. ч. д. № 500/2023 г., в сила на 27.05.2023 г., Окръжен съд – Варна е групирал наказанията по н. о. х. д. № 440/2014 г., по н. о. х. д. №

5131/2020 г. и по н. о. х. д. № 1042/2018 г., като на основание чл. 25 вр. чл. 23 от НК е наложил най-тежкото измежду тях, а именно седемнадесет години лишаване от свобода.

С определение № 587/26.06.2023 г. първостепенният съд е допуснал тълкуване на съдебния акт от 11.05.2023 г. в смисъл, че следва да се приспадне търпяното наказание от една година лишаване от свобода по присъдите, постановени по н. о. х. д. № 3157/2017 г. и н. о. х. д. № 1428/2015 год, а остатъкът до размера на наказанието по н. о. х. д. № 440/2014 г. да бъде приспаднал при изпълнение на присъдата, с определеното наказание от седемнадесет години лишаване от свобода.

Именно последното определение за групиране на наказанията е предмет на проверка в настоящото производство и тя показва, че възраженията на защитата за непълнота на извършената кумулация са основателни.

Предвид начина, по който е било формулирано искането на прокурора за групиране на наказанията, следва да се подчертае, че когато последващите кумулацията присъди не налагат да бъде извършена промяна във вече формираните групи по чл. 25 вр. чл. 23 от НК, не е необходимо в присъдата или определението по чл. 306, ал. 1, т. 1 от НПК тези групи да бъдат възпроизвеждани отново. Веднъж направена, кумулацията запазва силата си до момента, в който не се наложи към съответната група да бъде прибавена нова присъда или да бъде извадена присъда, за да бъде формирана нова група с оглед изискването за най-благоприятно съотношение за осъдения. Предвид това принципно положение контролираната инстанция правилно не е групирала отново наказанията по н. о. х. д. № 775/2005 г. и н. о. х. д. № 1864/2004 г., тъй като тази кумулация е извършена от Районния съд – Провадия по н. ч. д. № 395/2018 г. и нито едно от деянията по последващите присъди не се намира в съотношение на съвкупност с тези по посочените две дела. Пак поради изложеното не е било необходимо за пореден път да бъде посочено, че наказанието пробация, наложено по н. о. х. д. № 179/2008 г. следва да бъде изтърпяно отделно.

Недостатъкът на проверяваното определение касае единствено последните пет присъди на Г. М.. Окръжният съд поначало правилно се е ориентирал, че най-благоприятно за дееца е да му бъде наложено най-тежкото измежду наказанията по н. о. х. д. № 440/2014 г., по н. о. х. д. № 5131/2020 г. и по н. о. х. д. № 1042/2018 г. Това, което е останало извън вниманието му, е че наказанието, наложено по н. о. х. д. № 440/2014 г., вече е било групирано с тези, определени по н. о. х. д. № 1428/2015 г. и по н. о. х. д. № 3157/2017 г., като при това е било най-тежкото измежду тях. Посоченото обстоятелство е изисквало изрично да бъдат формирани две групи – първата, включваща наказанията по н. о. х. д. № 1428/2015 г. и по н. о. х. д. № 3157/2017 г., а втората – направената от ВОС. Контролираната инстанция е пропуснала да стори това, след което е направила неудачен опит да отстрани незаконосъобразността на постановеното от нея определение по реда на тълкуването, заобикаляйки задължителните указания, дадени в т. 2 на Тълкувателно решение № 3/2009 г. на ОСНК. В тази връзка следва да се припомни, че предназначението на производството по чл. 414 от НПК е да отстрани възникнали съмнения и затруднения при изпълнението на влезли в сила съдебни актове, но е недопустимо използването му за отстраняване на пороци или за допълване на непълноти. Всички тези недостатъци могат да бъдат отстранени единствено по реда на възобновяването на наказателни дела.

Предвид тези съображения наказателното производство по н. ч. д. № 500/2023 г. по описа на Окръжен съд – Варна следва да бъде възобновено, като бъдат отменени постановените по него съдебни актове за групиране на наказанията и за тълкуване, а делото да бъде върнато за ново разглеждане от друг състав на същия съд от стадия на съдебното заседание.

Единствено за пълнота на изложението следва да се посочи, че доводите в искането, отнасящи се до предходни съдебни актове, с които са извършвани кумулации, няма да бъдат обсъждани, тъй като са направени извън сроковете по чл. 421, ал. 3 от НПК.

7. Следва да се прави разлика между извършване на убийство при превишаване пределите на неизбежната отбрана и такова, осъществено в състояние на силно раздразнение, предизвикано от пострадалия чрез насилие. Второто може да бъде налице само, когато нападението е било прекратено. Възможно е и хипотеза, при която нападението да е било прекратено и убийството да не е извършено в състояние на силно раздразнение, при липса на медицинския критерии, а именно, когато при нападнатия не се констатира наличие на физиологичен афект, тъй като съзнанието му не овладяно до такава степен от чувствата, че волята му да се определя предимно от тях.

чл. 119, вр.

чл. 116, ал. 1, т. 6 НК

Решение № 440 от 23.11.2023 г. на ВКС по н. д. № 541/2023 г., III н. о., докладчик председателят Антоанета Данова

Производството е образувано по касационен протест, депозиран от Софийска апелативна прокуратура и касационна жалба от частните обвинители Д. Л. Б. лично и като майка и законен представител на С. А. М., чрез адв. Т., срещу решение № 113 от 23.03.2023 г., постановено по внохд № 49/2023 г. по описа на Софийски апелативен съд, НО.

В касационния протест и допълнението към него се релевират касационните основания по чл. 348, ал. 1, т. 1 и т. 2 от НПК. Оплакването за допуснати съществени процесуални нарушения се аргументира с твърдение за наличие на пороци при формиране на вътрешното убеждение на апелативния съд, поради това, че последният не е изследвал обективно обясненията на подсъдимия и експертните заключения, превратно е тълкувал доказателствените материали и се основал на несъществуващи такива. Касационното основание по чл. 348, ал. 1, т. 1 от НПК се мотивира с това, че подсъдимият не е действал при условията на неизбежна отбрана /нито пък при превишаване на нейните предели/ поради прекратяване на нападението, осъществено от пострадалия, доколкото последният обективно не е могъл да продължи посегателството, защото след нанасянето на удар с нож в коремната му област, е бил омаломощен. По-нататък прокурорът оспорва фактическия извод на съда, "че пострадалият се съпротивлявал и се опитвал да вземе ножа от пострадалия", като твърди, че в тази насока няма нито едно подкрепящо го доказателство. Изхождайки от предложените от експертите варианти за разположение на подсъдимия спрямо тялото на пострадалия към момента на нанасяне на нараняванията по шията му, в протеста се прави извод, че подсъдимият не може да е действал в условията на неизбежна отбрана, тъй като е невъзможно да има нападение от лице, което стои с гръб към нападнатия. Посочва се, че съдът неправилно е разтълкувал разрешенията, дадени в Постановление № 12/73 г. на ПВС. Оспорва се и СМЕ-за, изготвена от вещото лице д-р Г., доколкото заключението по нея е изградено на базата на фотоснимки, които не са били описани при огледа на подсъдимия, поради което и не представляват годен способ за доказване. Прави се искане за отмяна на протестиращия съдебен акт и връщане на делото за ново разглеждане на въззивната инстанция.

Оплакванията, въведени в касационната жалба на частните обвинители са свързани с всички касационни основания по чл. 348, ал. 1 от НПК. Твърди се, че липсват преки доказателства за наличие на започнало от пострадалия нападение, което да не е било прекъснато; че обясненията на подсъдимия представляват защитна теза; че установените по подсъдимия наранявания на ръцете са неясни по своя характер, време и място на получаване; че съдът не е обсъдил всички събрани доказателства, а само механично ги е изброил, както и че не е обсъдил липсата на следи по ръцете на пострадалия в контекста

на възприетата в съдебните мотивите борба за ножа. Посочва се, че от една страна въззивната инстанция не дава вяра на обясненията на подсъдимия досежно съществени обстоятелства, а от друга, че не следва да се отхвърля версията му като недостоверна. Според повереника, съдът е потърсил подкрепа на обясненията на подсъдимия в експертните заключения, но от изводите в тях, такава не може да бъде открита. На следващо място се заявява, че твърдението на подсъдимия за нанесен удар с нож в областта на коляното, в резултат на което се е получило прорязване на плата на панталона му, е напълно опровергано по експертен път, доколкото нараняването на плата на дрехата не може да се получи по начина, заявен от С. П. Отправя се укор към въззивната инстанция за това, че не е разпитала бабата и майката на подсъдимия П., както и че не е изяснила дали, последната е виждала сина си в процесния период и в какво състояние е бил, както и че единствената дреха, по която има следи от кръв на подсъдимия /бяло-зелена раирана блуза/, не е открита на местопроизшествието. Поставя се въпроса за възможността С. П. сам да е наранил китката на лявата си ръка, за да симулира защита от нападение. По-нататък се твърди, че съдът не е установил наличие на силно раздразнено състояние у подсъдимия, предизвикано от пострадалия, поради което изводът за преквалификация на деянието по чл. 119 във вр. с чл. 115 от НК не отговаря на възприетите по делото факти. Категорично се възразява срещу приетото от апелативния съд наличие на нападение от страна на пострадалия, респективно за квалификация на деянието като убийство, извършено при превишаване пределите на неизбежната отбрана. Моли се да бъде отменено атакуваното съдебно решение и на основание чл. 354, ал. 5 от НПК делото да бъде решено по същество, като първоначалната квалификация по чл. 116, ал. 1, т. 6 пр. 2 във вр. с чл. 115 от НК бъде потвърдена и на подсъдимия бъде наложено наказание двадесет години лишаване от свобода.

От защитника на подсъдимия са постъпили писмени възражения срещу касационния протест и касационната жалба, в които се излагат аргументи в посока тяхната неоснователност и се моли те да бъдат отхвърлени.

В съдебното заседание пред Върховния касационен съд представителят на Върховната касационна прокуратура поддържа протеста по изложените в него съображения и с направеното искане. Изразява становище за допуснати от въззивната инстанция съществени процесуални нарушения във връзка с оценката и анализа на доказателствата, довели до незаконосъобразни правни изводи. Счита, че доказателствата по делото не установяват наличието на нападение спрямо подсъдимия от страна на пострадалия, поради което изобщо не може да се говори за неизбежна отбрана, респективно за превишаване на нейните предели. Моли протеста да бъде уважен. Намира касационната жалба на частните обвинители за основателна.

Повереникът на частните обвинители - адв. Т. подкрепя казаното от представителя на държавното обвинение. Счита, че не са налице условията на неизбежна отбрана, което изключва въпроса дали е налице превишаване на нейните предели, поради уплаха или смущение. Акцентира на това, че подсъдимият многократно е давал обяснения, които са търпели значителни промени в хода на производството, поради което промяната на правната квалификация на това основание, намира за несъстоятелна. Посочва, че при превишаване пределите на неизбежната отбрана деецът е следвало да се намира в по-особено психическо състояние, каквото не е било потвърдено от СПЕ. В заключение моли да бъде уважена касационната им жалба.

Частният обвинител Д. Б., редовно призована не се явява в съдебното заседание. Чрез повереника си представя писмено становище, в което изразява несъгласие с приетата от съда правна квалификация, като твърди, че подсъдимият е бил физически по-силен от пострадалия, че последният не е бил в състояние да реагира, но независимо от това, С. П. многократно го е намушкарал с нож, след което е легнал да спи, без да потърси помощ. Посочва, че подсъдимият не може да даде еднаква версия за случилото се, че на него не

може да се вярва, както и че е възможно сам да се е наранил, а и нараняването му не е било застрашаващо живота, както той твърди.

Защитникът на подсъдимия - адв. К. поддържа писмените възражения срещу касационния протест и жалба. Счита, че въззивният съд е направил изключително подробен анализ на всяко едно доказателство и доказателствено средство и е отговорил на всички възражения, сторени от прокурора и частния обвинител. Посочва, че по делото безспорно е установено съществуването на борба между подсъдимия и жертвата, че е била налице динамика при тази борба, което е и причината подсъдимият да не може да опише в детайли развилата се ситуация. Твърди, че от доказателствата по делото се е установило, че пострадалият е нападнал П., когато той е бил легнал, както и че всички констатирани по последния увреждания са получени по начина, описан от него. Пледира, че подсъдимият е млад човек, изразил съжаление за извършеното, с отлични характеристични данни от началника на затвора, където е бил въдворен за последните почти пет години. Моли да не бъдат уважавани касационния протест и жалба, а решението на апелативния съд да бъде потвърдено.

В последната си дума подсъдимият С. И. П. изказва съболезнования на семейството на пострадалия. Заявява, че до ден днешен не може да възстанови спомените си от въпросната вечер, че е искал да се защити, защото е бил нападнал от своя приятел, че е бил уплашен и в шок. Моли да бъде потвърдена присъдата на апелативния съд.

ВЪРХОВНИЯТ КАСАЦИОНЕН СЪД, трето наказателно отделение като обсъди доводите, релевиращи в касационната жалба и касационния протест, становището на страните от съдебното заседание и извърши проверка на атакувания въззивен съдебен акт в рамките на правомощията си, установи следното:

С присъда № 260101 от 17.06.2021 г., постановена по нохд № 1908/2019 г., Софийски градски съд е признал подсъдимия С. И. П. за виновен в това, че за периода 13.09.2018 г. - 21.09.2018 г., в [населено място], [жк], [жилищен адрес] умишлено умъртвил А. В. М., като убийството е извършено по особено мъчителен за убийтия начин, поради което и на основание чл. 116, ал. 1, т. 6 пр. 2 във вр. с чл. 115 и чл. 54 от НК го е осъдил на осемнадесет години лишаване от свобода, при първоначален "строг" режим на изтърпяване.

На основание чл. 59 от НК е било зачетено времето, през което С. П. е бил задържан под стража.

Присъдата е била подписана с особено мнение на председателя и член-съдията от съдебния състав. Особеното мнение касае размера на наложеното на подсъдимия наказание лишаване от свобода, което според подписалите особеното мнение следва да бъде определен на петнадесет години.

По въззивни жалби на подсъдимия и частните обвинители, пред Софийски апелативен съд е било образувано внохд № 194/2022 г., приключило с решение № 171 от 16.06.2022 г., с което първоинстанционната присъда е била потвърдена.

Въззивният съдебен акт е бил проверен по жалба на защитника на подсъдимия П. и с решение № 13 от 11.01.2023 г., постановено по н. д. 792/2022 г., ВКС, трето н. о. е отменил решението по внохд № 194/2022 г. на САС и е върнал делото за ново разглеждане на същия съд от друг съдебен състав.

При повторното разглеждане на делото от Софийски апелативен съд, с решение № 113 от 23.03.2023 г., постановено по внохд № 49/23 г. първоинстанционната присъда по нохд № 1908/2019 г. на Софийски градски съд е била изменена, като деянието е било преквалифицирано по чл. 119 във вр. с чл. 116, ал. 1, т. 6 пр. 2, размерът на наложеното на подсъдимия С. П. наказание лишаване от свобода е бил намален на четири години и осем месеца и първоначалният режим на изтърпяване на наказанието лишаване от свобода е бил променен на "общ". В останалата част присъдата е била потвърдена.

Именно това решение е предмет на настоящия касационен контрол.

Касационният протест и касационната жалба на частните обвинители са НЕОСНОВАТЕЛНИ.

Преди да разгледа наведените в касационните протест и жалба оплаквания, касационният състав намира за необходимо да направи две ремарки:

1. Настоящото производство пред ВКС е второ по ред, поради което не попада в хипотезата на чл. 354, ал. 5 изр. 2 от НПК и в този смисъл искането на частните обвинители, релевирано в касационната жалба за решаване на делото по същество, поначало не може да бъде удовлетворено. ВКС решава делото без да го връща за ново разглеждане, като има правомощията и на въззивна инстанция, само когато се произнася по жалба или протест срещу акт на въззивния съд, постановен след като два пъти преди това са били постановявани отменителни решения на ВКС досежно въззивни присъди или решения.

2. Част от доводите, отразените в инициращите касационното производство документи касаят несъгласие с възприетите от апелативния съд фактически положения, непълнота на доказателствата и твърдения за липса на подкрепеност на фактите от доказателствата по делото. Посоченото представлява оплакване за необоснованост на постановения съдебен акт. Необосноваността не е сред касационните основания по чл. 348, ал. 1 от НПК. Касационният съд не е съд по фактите, а само по правото и той не може да приема нови, изменя или допълва установените от решаващите съдилища фактически обстоятелства. Ето защо ВКС не дължи отговор на възраженията за правилността на фактическите положения, залегнали в мотивите на решението на апелативната инстанция. Това, което настоящият съд има задължение да провери, в контекста на оплакването по чл. 348, ал. 1, т. 2 от НПК, е юридическата правилност на формиране на вътрешното убеждение у контролираната съдебна инстанция, без да извършва проверка на самите факти в съдържателен план.

Изпълнявайки горепосоченото си задължение, настоящият касационен състав не констатира допуснати нарушения на процесуалните правила, свързани със събирането, проверката и оценката на доказателствата и средствата за тяхното установяване. Доказателствената съвкупност е била обективно и подробно анализирана в оспореното съдебно решение и в този смисъл въззивната инстанция не търпи укор. Твърдението на касаторите- частни обвинители, че контролираният съд само механично е изброил събрания по делото доказателствен материал, не намира опора в мотивите към съдебния акт. От стр. 61 /гръб/ до стр. 63 /гръб/ от решението, апелативният съд е анализирал в детайли обясненията на подсъдимия П., доколкото те са единствения източник на преки доказателства за събитията, случили се в процесната вечер, обсъждайки ги не само по отделно, но в контекста на данните, съдържащи се в други доказателствени средства и експертните заключения. Право на решаващия съд е да кредитира с доверие или да отхвърли като необективни определени доказателства и доказателствени средства, в т.ч. и обяснения на подсъдимия, стига да ги е обсъдил съобразно тяхното действително съдържание и смисъл и да е изложил убедителни мотиви за своето решение. Не съществува пречка и за това обясненията на подсъдимия да бъдат приети за достоверни в определени части, а в други да се отхвърлят като необективни, като подобна дуалистична преценка се извежда от подкрепата, респективно липсата на такава от останалите доказателства. По настоящото дело подсъдимият С. П. е давал два пъти обяснения /веднъж пред първоинстанционния съд и втори път в хода на въззивното съдебно следствие/ относно спорния въпрос за хронологията на протичане на физическото съприкосновение между него и пострадалия А. М. и механизма и начина на причиняване на уврежданията по двамата участника в конфликта. Напълно законосъобразно въззивната инстанция е дала вяра на обясненията му в тези части, които са намерили подкрепа в други източници на доказателства, а онези които са били опровергани, са били преценени като недостоверни. Поначало подходът на апелативния съд да съпостави обясненията на

подсъдимия като единствен източник на преки доказателства с останалия доказателствен материал е бил правилен и единствено възможен, доколкото свидетели - очевидци, липсват. След подробен анализ на обясненията му, въззивната инстанция с основание е преценила, че известната хаотичност в заявените от него факти при първия разпит се дължи на това, че подсъдимият се е обърква и не е разбирал поставените към него въпроси, обстоятелство, което е било изрично заявено още в хода на разпита му и отразено в съдебния протокол от 22.07.2019 г. пред първостепенния съд и констатирано в отменителното решение на ВКС. Точно поради тази причина ВКС е указал на новия въззивен състав да проведе разпит на подсъдимия, ако той желае да даде обяснения, за да се изясни какво в действителност се е случило между него и пострадалия на инкриминираната дата. Това указание е било изпълнено от апелативния съд, като заявените в този разпит обстоятелства от подсъдимия са значително по-ясни и подредени хронологично. Независимо от това, въззивният съдебен състав е обърнал внимание и на двата разпита, като е дал вяра само на тези заявени от него фактически обстоятелства, които кореспондират на обективните медицински находки, констатирани в множеството експертни заключения. В тази връзка въззивната инстанция правилно е преценила, че твърдяното от подсъдимия нанасяне на удар с нож от страна на пострадалия действително се е случило, съобразявайки протокола за освидетелстването му, в който е отразено, че по предната повърхност на дясното коляно е налице умерено изразен отток, в средата на който има почти зараснала цепковидна рана дълга около 12 мм, леко зееща с равни и гладки ръбове, изпълнена с коричка. Съгласно Съдебно-медицинската и трасологична експертиза и устните разяснения на вещите лица в съдебното заседание, това увреждане може да се асоциира с действието на остър предмет, какъвто е и ножа. Освен това по панталона в областта на дясното коляно, с който процесната вечер е бил облечен подсъдимия и който е намерен на местопроизшествието, е налице повреда, съответстваща по локализация и размер на травмата в тази област. Вещите лица категорично са посочили в писменото си заключение, че тези находки подкрепят твърдяното от подсъдимия. С други думи, обясненията му в тази част са проверени по обективен медицински път. Не намира основание в доказателствения материал твърдението на частните обвинители, че заявеното от подсъдимия касателно нараняването на крака му с нож, е опровергано, доколкото обективната находка сочи, че ударът е нанесен в опънато състояние на плата на панталона, т.е. - сгънато коляно, а не при твърдяната от подсъдимия обстановка - докато бил в легнало положение. От разпита на вещите лица, проведен пред първоинстанционния съд се установява, че "по вида на дефекта на плата може да се каже, че не е била образувана гънка", защото в противен случай разрязването би имало друга форма, като не са изключили възможността това нараняване да е причинено в легнало положение на подсъдимия. Нещо повече, посочили са, че "абсолютно възможно е това, което той е казал да отговаря на истината". Все в тази връзка следва да се отбележи, че не съществува никаква пречка долният крайник да бъде сгънат в коляното и при легнало положение на подсъдимия. По-нататък, въззивният съд подробно и задълбочено е мотивирал фактическия си извод за наличието на борба между подсъдимия и пострадалия, изхождайки от констатираните по С. П. други увреждания. ВКС не може да се съгласи с възражението на касаторите, че е възможно охлузванията по челото и подбедриците, както и раната на китката на лявата ръка на подсъдимия да са причинени от самия него. Принципно подобна възможност би могла да бъде осмисляна, ако по делото бяха налице доказателства в тази посока. Според експертите механизмът на причиняване на уврежданията по челото и подбедриците на пострадалия е триещо и притискащо въздействие на твърд тъп предмет, като е възможно същите да бъдат получени при борба и по време на инкриминираното деяние, а раната на китката, по начина по който изглежда на фотоалбума, е с давност абсолютно съпоставима и отговаряща на давността на останалите увреждания. При наличието на горните експертни изводи, потвърждаващи

обясненията на подсъдимия, и липса на доказателства, поставящи под съмнение тяхната убедителност и достоверност, да се приеме, че коментираните наранявания са самопричинени от подсъдимия би представлявало недопустимо предположение. В жалбата на частните обвинители се отправя упрек към въззивната инстанция за това, че не са били разпитани в качеството на свидетели бабата на подсъдимия, пред която по негови думи той бил споделил за случилото се, както и неговата майка касателно състоянието, в което той се е намирал по време на пребиваването си в [населено място]. Действително тези лица не са били разпитани в качеството на свидетели, но касаторите пропускат, че е бил проведен разпит на неговия баща, който е споделил, че три-четири дни преди да му се обадят от София, се е видял със сина си и е забелязал рана на пръста на ръката му. От друга страна, майката и бабата на подсъдимия са от категорията лица по чл. 119 от НПК, но дори и при съгласие да свидетелстват, за тях важи хипотезата на чл. 121, ал. 1 от НПК. Освен това, показанията им не биха имали особено значение, при наличието на експертен извод, че нараняването по китката на лявата ръка и показалеца на дясната ръка на подсъдимия са с давност, съвпадаща с времето на инцидента. И на последно място, след като касаторите са намирали за наложително провеждането на такъв разпит, същите са могли да направят искане за това. Такова не е направено нито с въззивната жалба, нито в съдебното заседание пред апелативния съд.

По-нататък, ВКС се съгласява с направената оценка от въззивната инстанция за това, че установените по подсъдимия наранявания на китката на лявата ръката, на палеца на дясната ръка, на лявата длан и на пръстите на лявата ръка имат защитен характер. Този извод не е самоцелен, а почива на осъществената от вещите лице експертна оценка на тези наранявания. Защитният им характер води и до друг извод, а именно, че ножа, с който те са нанесени, е бил държан от пострадалия. Това напълно обяснява и липсата на защитни следи по М.

Във връзка с направено възражение от прокурора, следва да се отбележи, че съдът е изпълнил указанията на касационната инстанция, дадени при предходното разглеждане на делото за приобщаване на направените при освидетелстването фотоснимки на цифров носител и назначаване на съответната СМЕ. Тези снимки са били изготвени при освидетелстването на С. П. и вписани в протокола от 22.09.2018 г. Освен това от разпита на д-р Г., участвал при освидетелстването е видно, че същият е пропуснал да отбележи нараняването по китката на лявата ръка на подсъдимия. При това положение е било напълно закономерно да се провери съдържанието на протокола за неговата пълнота, чрез изследване на снимковия материал, съставен при провеждането на това следствено действие.

И на последно място, видно от протокола за оглед на местопроизшествие от 21.09.2018 г. като обект № 15 е била отразена и иззета блуза със зелено бели хоризонтални линии, по която ДНК експертизата на веществени доказателства е установила наличието на кръв, произхождаща от подсъдимия П. В този смисъл твърдението на частните обвинители, че тази дреха не е била намерена на местопроизшествието, е некоректно. Доколкото давността на установените находки от кръв по блузата не може да бъде установена, то на тази база напълно обосновано въззивният съд не е изграждал фактически изводи.

В заключение, ВКС не констатира претендираните от касаторите процесуални нарушения, които да са допуснати от въззивния съд. Спазени са изискванията на чл. 13, чл. 14 и чл. 107, ал. 5 от НПК, поради което не са налице пороци, които да поставят под съмнение правилността на формиране на вътрешното му убеждение.

При правилно установената фактическа обстановка, контролираният съд не е допуснал нарушение на материалният закон.

Осъществената преквалификация от престъпление по чл. 116, ал. 1, т. 6 от НК в такова по чл. 119 във вр. с чл. 116, ал. 1, т. 6 от НК, е законосъобразна.

Не се споделя довода на прокуратурата, че след нанасянето на удара в коремната област на пострадалия от подсъдимия, нападението осъществено от А. М. е било прекратено. Действително въззивният съд е посочил в мотивите си, че след нанасянето на този удар, пострадалият е бил омалямоумен /отслабнал по думите на подсъдимия/ и не е бил в състояние да продължи ефективно участието си във физическия конфликт. Приетото, че "пострадалият не е бил в състояние да продължи ефективно участието си във физическия конфликт" представлява съждение, а не факт от действителността, поради което не е следвало да намира място при отразяване на фактическата обстановка. Освен това цитираното съждение не почива на доказателствата по делото. Точно обратното, според вещите лица от състава на Съдебно медицинската и трасологична експертиза, изготвена в хода на първоинстанционното производство, нито едно от уврежданията по пострадалия не води до бързо изпадане в безпомощно състояние. Нараняването, проникващо в коремната кухина, не е засегнало вътрешни органи, нито големи кръвоносни съдове, като не е задължително то да причини някакво тежко състояние или поне не в кратки срокове. Освен това нараняванията на шията не засягат артериални, а само венозни съдове от голям калибър, което дава възможност за обилно и относително продължително венозно кървене, като междувременно пострадалият е бил в състояние да остане прав или седнал и да извършва активни движения. Също така експертите са посочили, че в своята съвкупност следите от кръв по стените на помещението насочват към извод за множество отривисти движения, характерни както за нападение, така и за оказана съпротива, като измерената височина на следите от пода показва, че жертвата или подсъдимия /или и двамата/ в определени моменти са били изправени в средата на стаята. При разпита си в съдебното заседание вещите лица са детайлизирани горните си изводи, посочвайки, че нараняванията дават възможност доста дълго време жертвата да сменя положението си след тяхното получаване. Посоченото по-горе отнесено към обясненията на подсъдимия за продължаваща борба между двамата сочи, че започналото преди това нападение от страна на пострадалия, при което държания от него нож е преминал в ръцете на П., не е било окончателно прекратено. За да е прекратено нападението то трябва да е отблъснато от нападнатия или трети лица, нападателят сам да се е отказал да го завърши или когато го е завършил. То не може да се счита за прекратено, когато от обстоятелствата по делото не е било ясно, че е настъпил моментът, в който нападението е завършило и няма вече да се възобнови". Дори кратковременното му прекъсване, съгласно т. 5 на ППВС № 12/1973 г., когато то може бързо да се възобнови, не означава прекратяване на нападението. В конкретния случай, съобразно приетите от въззивната инстанция факти, не може да се приеме, че нападението, извършено от пострадалия спрямо подсъдимия е било окончателно преустановено, защото и след нанасяне на първия удар с нож в корема на пострадалия, физическото стълкновение между двамата е продължило. Доводът на прокуратурата, че променящите се положения на тялото на подсъдимия в целия 180-градусов сектор - отпред, отдясно или отзад спрямо тялото на М. /СМБТЕ № 20/2019 г./ изключват подсъдимия да е действал в условията на нападение, тъй като не може да има нападение от лице, което стои с гръб към нападнатия, не държи сметка за това, че експертите са разработили във варианти възможните от медицинска гледна точка позиции на подсъдимия спрямо пострадалия, с оглед причинените наранявания по шията на жертвата, но съдът е този, които на базата на останалите доказателства извършва преценка и приема един от възможните варианти. В случая за тези факти /доколкото по експертен път не се изключва нито един от трите предложени варианта/ информация се съдържа единствено в обясненията на подсъдимия. Съобщените от него фактически данни не са опровергани от доказателствения материал, поради което не могат да бъдат ценени като неистинни. ВКС намира, че направената в касационния протест интерпретация на приетото в ППВС № 12/1973 г., "когато отбраняващия съзнателно провокира с активни действия нападение с цел да лиши от живот или да причини телесна повреда на

определено лице, не може да се позовава на неизбежна отбрана, а ще отговаря на общо основание", е неприемлива. Касае се за действия на нападения, извършени преди изобщо да е започнало самото нападение, които действия целят да го провокират. Такива фактически обстоятелства по делото не са налице.

На следващо място, ВКС не споделя възражението, релевирано в касационната жалба на повереника на частните обвинители, че след като "съдът не е установил състояние на силно раздразнение у подсъдимия, предизвикано от пострадалия, то приетата преквалификация на деянието по чл. 119 от НК не отговаря на фактите и обстоятелствата по делото". Следва да се прави разлика между извършване на убийство при превишаване пределите на неизбежната отбрана и такова, осъществено в състояние на силно раздразнение, предизвикано от пострадалия чрез насилие. Второто може да бъде налице само, когато нападението е било прекратено. Възможно е и хипотеза, при която нападението да е било прекратено и убийството да не е извършено в състояние на силно раздразнение, при липса на медицинския критерии, а именно, когато при нападения не се констатира наличие на физиологичен афект, тъй като съзнанието му не овладяно до такава степен от чувствата, че волята му да се определя предимно от тях. Тук е мястото да се отбележи, че въззивната инстанция никъде не е приела в решението си, че подсъдимият е действал в условията на неизбежна отбрана, поради уплаха или смущение, както се твърди в касационната жалба.

В заключение, не е налице касационното основание по чл. 348, ал. 1, т. 1 от НПК. На приетите от контролираната инстанция факти е била дадена законосъобразна правна оценка. Съображенията на апелативния съд по правото са убедително защитени в мотивите на съдебния акт и настоящият съдебен състав се солидаризира с тях.

В касационната жалба на частните обвинители декларативно е заявено касационното основание по чл. 348, ал. 1, т. 3 от НПК, без излагане на подкрепящи го аргументи. Същевременно в контекста на направеното искане за преквалификация на деянието по чл. 116, ал. 1, т. 6 от НПК се иска и налагане на наказание от двадесет години лишаване от свобода. В тази връзка, ВКС намира за необходимо да отбележи следното:

На първо място, касационният съд не може сам да налага по-тежко наказание, а ако констатира основания за това, следва да отмени въззивното решение и да върне делото за ново разглеждане. На второ място, наказание от двадесет години лишаване от свобода изобщо не може да бъде наложено, тъй като определеното на подсъдимия наказание е било осемнадесет години лишаване от свобода, потвърдено при първото въззивно разглеждане на делото, срещу което решение не е била подадена касационна жалба от частното обвинение. Приемане на обратното би довело до т.н. "прескачащо обжалване", което е процесуално недопустимо. След като настоящият касационен състав не намери да е допуснато нарушение на материалния закон, не следва да обсъжда наказанието лишаване от свобода, в размер над предвидения в нормата на чл. 119 от НК, а именно пет години. Освен, че липсват конкретни доводи от страна на частното обвинение, обосноваващи явна несправедливост на наложеното наказание, по които да бъде взето отношение, следва да се посочи и, че отмереното от четири години и осем месеца се доближава до максимално предвиденото за това престъпление.

С оглед изложените дотук съображения, касационният съд намира, че липсват претендираните от касаторите касационни основания, поради което счита, че касационният протест и касационната жалба следва да бъдат оставени без уважение, а атакуваното въззивно решение - в сила.

8. Основният състав на престъплението по чл. 248а, ал. 2 от НК има комплексен обект на закрила, включващ: обществените отношения, които гарантират сигурността на процеса на получаване на информация от органите, извършващи разпореждане със средства от фондове на ЕС – относно фактите и обстоятелствата от

значение за правилното формиране на тяхното решение и обществените отношения, осигуряващи правилното разпределение и разходване на средства от тези фондове. Предмет на престъплението не са средствата от фондовете, а сведения, като съвкупност от данни, които лицето, кандидатстващо за финансиране с такива средства, дължи да предостави на органа, компетентен да извърши разпоредителните действия с тях. Данните могат да бъдат предоставени устно или писмено, в изискуема форма или свободна такава, да се съдържат в декларация, молби, справки и други документи. Изпълнителното деяние може да бъде осъществено в две форми – първата, която има значение за настоящия казус (с оглед на повдигнатото обвинение) ще бъде осъществена, когато деецът предостави пред длъжностното лице от органа - разпоредител със средствата от еврофондовете информация, чието съдържание не съответства на обективната действителност. Тези данни трябва да са значими за получаването на средствата. Престъплението ще е довършено в момента, когато адресатът на сведения получи възможността да се запознае с тях. Субективната страна на престъплението по чл. 248а, ал. 2 от НК изисква пряк умисъл и специална цел, а именно да бъдат получени средства от фондове, принадлежащи на ЕС или такива предоставени от ЕС на българската държава.

Субект на престъплението по този основен състав е лице, което в лично качество или, като представляващо друго лице, кандидатства за финансиране със средства от еврофондовете и представи неверни сведения или затаи такива, при задължения за предоставяне.

248а, ал. 2 НК

Решение № 452 от 30.11.2023 г. на ВКС по н. д. № 932/2022 г., III н. о., докладчик съдията Даниела Атанасова

Касационното производство е образувано по жалби на подсъдимия Г. Я. и на неговия защитник - адв. М. М. срещу въззивна присъда № 9 от 19.09.2022 г., постановена по внохд № 207/22 г. по описа на Апелативен съд – Велико Търново.

В срока по чл. 351, ал. 4 от НПК е депозирано допълнение към касационната жалба от подсъдимия Я.

В жалбата на адв. М., защитник на подсъдимия са заявени касационни основания по чл. 348, ал. 1, т. 1 и 2 от НПК, като се прави искане за отмяна на въззивната присъда и потвърждаване на първоинстанционна, както и за присъждане на направените от подсъдимия разноски.

Подсъдимият Г. Я. в лично подадената от него жалба и допълнение към нея навежда аналогични оплаквания и искания с тези на защитника си.

В съдебното заседание пред касационната инстанция представителят на ВКП счита, че въззивният съдебен акт не страда от пороците, които се сочат в жалбите. Съдът не е допуснал нарушения при оценката на доказателствата, както и по отношение на изводите, наложили отмяна на първоинстанционната присъда и постановяването на нова такава. Намира за неоснователни твърденията за допуснати съществени процесуални нарушения и нарушения на материалния закон. Изцяло споделя, като правилни изводите на въззивния съд за извършено от подсъдимия по-леко наказуемо престъпление, за което за изтекли давностните срокове за наказателно преследване. Моли жалбата да бъде оставена без уважение, а присъдата на АС – Велико Търново в сила.

Адвокат М. М., защитник на подсъдимия Я. моли за уважаване на касационната жалба по посочените в нея касационни основания по чл. 348, ал. 1, т. 1 и 2 от НПК. Пзовава се на допуснати от въззивния съд съществени процесуални нарушения, довели

до неправилно приложение на материалния закон. Излага аналогични доводи на тези, релевиращи с жалбата. Намира, че извършената с присъдата преквалификация на деянието от престъпление по чл. 248а, ал. 3 от НК в такова по чл. 248а, ал. 2 от НК е незаконосъобразна и в нарушение на материалния и процесуалния закон, тъй като подзащитният му не се е защитавал срещу това обвинение и разпоредбата на чл. 81, ал. 3, вр. чл. 80, ал. 1, т. 4 от НК е приложена, без да му е взето становище по приложението на давността. Поддържа и доводите за обективна и субективна несъставомерност на деянието. Моли за отмяна на постановената от АС – Велико Търново присъда и потвърждаване присъдата на ОС – Русе, както и за присъждане на направените от доверителя му разноски пред двете инстанции.

Подсъдимият Я. поддържа касационната си жалба и допълнението към нея по изложените съображения. Заявява, че не е осъществил съставите както на престъплението, за което първоначално му е повдигнато обвинение, така и на това, за което е признат за виновен, тъй като само е представлявал дружеството като пълномощник. Също така излага доводи в подкрепа на твърдението си, че в декларацията не е посочил неверни данни, тъй като всички парцели са се намирали под режима на "Натура 2000" и са отговаряли на изискванията за "добро земеделско състояние", съгласно подзаконовите нормативни актове. Твърди, че всичко случило се е резултат от подаден от него сигнал до Министерство на земеделието за нарушения на мярката "Натура 2000". Моли съда да постанови съдебен акт, който за отговаря на разпоредбите на закона към м. май 2014 г.

Върховният касационен съд, след като обсъди доводите на страните и в пределите на правомощията си по чл. 347, ал. 1 от НПК, намери следното:

С присъда № 22 от 30.05.2022 г., постановена по нохд № 594/2021 г. Окръжен съд – Русе е признат подсъдимия Г. Й. Я. за невиновен и на основание чл. 304 от НПК е оправдан по повдигнатите му обвинения за престъпления по чл. 248а, ал. 1, пр. 1 (изм.), вр. ал. 2, пр. 1 (изм.), вр. чл. 2, ал. 1 от НК и по чл. 278в, ал. 1 от НК.

С въззивна присъда № 9 от 19.09.2022 г., постановена по внохд № 207/22 г., Апелативен съд – Велико Търново е отменил атакуваната пред него първоинстанционна присъда в частта, с която подсъдимият Г. Я. е признат за невиновен в това, че на 9.05.2014 г. в [населено място], чрез Общинска служба "Земеделие" - Русе, пред ДФ "Земеделие" - Разплащателна агенция, като управляващ и представляващ по пълномощно юридическо лице - /фирма/ с ЕИК [ЕИК], в общо заявление за плащания на площ 2014 г. с УИН 18.21.0514/65303 от 9.05.2014 г. по реда чл. 32, ал. 1 и чл. 41, ал. 2 /изм. и доп./ от Закона за подпомагане на земеделските производители и приложените към него таблица на използваните парцели за 2014 г., ведно с тридесет и две карти с очертаванията на БЗС, да е представил неверни сведения - че ползва и обработва земеделски парцели - постоянни пасища, съгласно условията за поддържане на земята в добро земеделско и екологично състояние - изискванията на чл. 9, ал. 2, т. 3 вр. с ал. 1 и чл. 19 от Наредба № 5 от 10.03.2010 г. /за условията за допустимост за подпомагане на земеделските парцели по схеми за плащане на площ и за общите и регионални критерии за постоянни пасища/отм., с които кандидатствал за подпомагане /субсидия/ по СЕПП /Схема за единно плащане на площ/ и за подпомагане по мярка 2013 "Плащания по Натура 2000 и плащания, свързани с Директива 2000/60/ЕО за земеделски земи" в размер общо на 364,89 ха, от които 356.05 ха и по мярка 2013 "Плащания по Натура 2000 и плащания, свързани с Директива 2000/60/ЕО - за земеделски земи", за земеделски парцели- постоянни пасища в землищата на [населено място], [населено място] и [населено място], - БЗС с №№ от СИЗП /Система за идентификация на земеделски парцели/, като в действителност към датата на подаване на заявлението да не са били в добро земеделско и екологично състояние и впоследствие да не са били поддържани в такова - за да получи средства от фондове, предоставени от Европейския съюз на българската държава - "Европейски земеделски фонд за гарантиране на земеделието" - 100% /за средствата по СЕПП/, в размер на 117 632,64 лв. и "Европейски

зеделски фонд за развитие на селските райони" - 82% /за средствата по Натура 2000 в размер на 44 824,86 лв., всичко общо в размер на 162 457,50 лв., поради което и на основание чл. 304 от НПК е оправдан по обвинението за престъпление по чл. 248а, ал. 3, пр. 1 /изм./, вр. ал. 2, пр. 1 /изм./ вр. чл. 2, ал. 1 от НК, като вместо това е ПРИЗНАЛ подсъдимия Г. Й. Я. за виновен в това, че на 9.05.2014 г. в [населено място], чрез Общинска служба "Земеделие" - Русе, пред ДФ "Земеделие" - Разплащателна агенция, като представляващ по пълномощно юридическо лице - /фирма/, в общо заявление за плащания на площ 2014 г. с УИН 18.21.0514/65303 от 9.05.2014 г. по реда чл. 32, ал. 1 и чл. 41, ал. 2 /изм. и доп./ от Закона за подпомагане на земеделските производители и приложените към него таблица на използваните парцели за 2014 г., ведно с тридесет и две карти с очертаванията на БЗС, представил неверни сведения, че ползва и обработва земеделски парцели- постоянни пасища, съгласно условията за поддържане на земята в добро земеделско и екологично състояние- изискванията на чл. 9, ал. 2, т. 3 вр. с ал. 1 и чл. 19 от Наредба № 5 от 10.03.2010 г. /за условията за допустимост за подпомагане на земеделските парцели по схеми за плащане на площ и за общите и регионални критерии за постоянни пасища/ отм., с които кандидатствал за подпомагане /субсидия/ по СЕПП /Схема за единно плащане на площ/ и за подпомагане по мярка 2013 "Плащания по Натура 2000 и плащания, свързани с Директива 2000/60/ЕО за земеделски земи" в размер общо на 364,89 ха, от които 356.05 ха и по мярка 2013 "Плащания по Натура 2000 и плащания, свързани с Директива 2000/60/ЕО - за земеделски земи", за земеделски парцели - постоянни пасища в землищата на [населено място], [населено място] и [населено място], - БЗС с №№ от СИЗП /Система за идентификация на земеделски парцели/, като в действителност към датата на подаване на заявлението не са били в добро земеделско и екологично състояние, за да получи средства от фондове, предоставени от Европейския съюз на българската държава - "Европейски земеделски фонд за гарантиране на земеделието" - 100% /за средствата по СЕПП/, в размер на 117 632,64 лв. и "Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони"- 82% /за средствата по Натура 2000 в размер на 44 824,86 лв., всичко общо в размер на 162 457,50 лв., поради което и на основание чл. 248а, ал. 2, пр. 1 /изм./ вр. ал. 1 вр. чл. 2, ал. 1 от НК и чл. 81, ал. 3 вр. с чл. 80, ал. 1, т. 4 от НК вр. с чл. 305, ал. 5 пр. 1 вр. с чл. 24, ал. 1, т. 3 от НПК не му налага наказание.

Със същата присъда подсъдимият Я. е признат за невиновен и оправдан да е извършил деянието като лице, което едновременно управлява и представлява юридическото лице, както и за това, че впоследствие инкриминираните земеделски парцели не са били поддържани в добро земеделско и екологично състояние. Оправдан е и по първоначално повдигнатото му обвинение за престъпление по чл. 248а, ал. 3, пр. 1 /изм./, вр. ал. 2, пр. 1 /изм./ вр. чл. 2, ал. 1 от НК.

В тежест на подсъдимия са възложени деловодните разноси.

Първоинстанционната присъда е потвърдена в останалата ѝ част, с която подсъдимият е бил признат за невиновен и оправдан по обвинението за престъпление по чл. 278в, ал. 1 от НК.

Касационните жалби са допустими, но неоснователни.

На първо място следва да бъдат очертани пределите на касационната проверка. Касационното производство е образувано по жалби на подсъдимия и защитника му, които жалби са насочени само към наказателно-осъдителната част на въззивната присъда, поради което тази част на присъдата, с която е потвърдена оправдателната първоинстанционна присъда по обвинението по чл. 278в, ал. 1 от НК не подлежи на проверка от касационния съд. Първоначално заявените касационни основания в двете жалби са по чл. 348, ал. 1, т. 1 и 2 от НПК. От съдържанието на същите обаче е видно, че изложените аргументи са само в подкрепа на оплакването за допуснато нарушение на материалния закон. В допълнението към касационната жалба на подсъдимия единственият

довод досежно касационното основания по чл. 348, ал. 1, т. 2 от НПК е във връзка с твърдение за неспазена процедура при приложението на чл. 24, ал. 2, пр. 1 от НПК. Същото следва да бъде разгледано, след като се обсъдят доводите, касаещи нарушения при приложение на правото, тъй като прекратяването на наказателното производство на горното основание е следствие от приложението на чл. 81, ал. 3 от НК. Оплакванията на касаторите за нарушения на материалния закон могат да бъдат групирани в две групи: твърдения да несъставомерност на дейността на подсъдимия, квалифицирана по чл. 248а от НК и нарушения при тълкуването и приложението на разпоредбата на чл. 81, ал. 3 от НК.

Настоящият състав, намира, че следва да посочи някои принципни аспекти, касаещи състава на престъплението по чл. 248а, ал. 3, вр. ал. 2 от НК, инкриминирано на подсъдимия, които почиват на установеното в практиката и доктрината. Основният състав на престъплението, за което подсъдимият е признат за виновен, а именно по чл. 248а, ал. 2 от НК има комплексен обект на закрила, включващ: обществените отношения, които гарантират сигурността на процеса на получаване на информация от органите, извършващи разпореждане със средства от фондове на ЕС – относно фактите и обстоятелствата от значение за правилното формиране на тяхното решение и обществените отношения, осигуряващи правилното разпределение и разходване на средства от тези фондове. Предмет на престъплението не са средствата от фондовете, а сведения, като съвкупност от данни, които лицето, кандидатстващо за финансиране с такива средства, дължи да предостави на органа, компетентен да извърши разпоредителните действия с тях. Данните могат да бъдат предоставени устно или писмено, в изискуема форма или свободна такава, да се съдържат в декларация, молби, справки и други документи. Изпълнителното деяние може да бъде осъществено в две форми – първата, която има значение за настоящия казус (с оглед на повдигнатото обвинение) ще бъде осъществена, когато деецът предостави пред длъжностното лице от органа - разпоредител със средствата от еврофондовете информация, чието съдържание не съответства на обективната действителност. Тези данни трябва да са значими за получаването на средствата. Престъплението ще е довършено в момента, когато адресатът на сведения получи възможността да се запознае с тях. Субективната страна на престъплението по чл. 248а, ал. 2 от НК изисква пряк умишъл и специална цел, а именно да бъдат получени средства от фондове, принадлежащи на ЕС или такива предоставени от ЕС на българската държава.

Субект на престъплението по този основен състав е лице, което в лично качество или, като представляващо друго лице, кандидатства за финансиране със средства от еврофондовете и представи неверни сведения или затаи такива, при задължения за предоставяне. С оглед субекта на престъплението е предвиден квалифициран състав по чл. 248а, ал. 3 от НК - изискващ допълнително, особено качества на субекта, като съгласно действащата към момента на деянието редакция на посочения текст, това лице е следвало да управлява и представлява юридическо лице, или да е търговец.

Горното налага извод за законосъобразност на постановеното оправдаване на подсъдимия по чл. 248а, ал. 3 от НК (изм.) По делото не е спорно, че подсъдимият не може да бъде субект на квалифицирания състав по ал. 3 на чл. 248а от НК в редакцията, действала към момента на извършване на деянието. По несъмнен начин е установено, че той е бил представляващ по пълномощно юридическото лице – /фирма/, но не и управител на същото, поради което не е налице една от предвидените две кумулативни предпоставки (посочени по-горе) относно качеството на субекта. Ето защо е безпредметно да се обсъждат доводите на подсъдимия и защитата му по този въпрос. Той е оправдан по горепосочения квалифициран състав и срещу това оправдаване не е постъпил протест от прокуратурата. По отношение на основния състав – този по чл. 248а, ал. 2 от НК, по който подсъдимият е бил признат за виновен, субект на престъплението може да бъде всяко

наказателно отговорно лице (както беше посочено по-горе).

На следващо място неоснователни са твърденията на касаторите за обективна и субективна несъставомерност на деянието по чл. 248а, ал. 2 от НК. Въззивният съд е изложил убедителни аргументи в подкрепа на изводите си за съставомерност на деянието по този състав, които изцяло се споделят от настоящата инстанция. Невярно е твърдението на подсъдимия, че всички декларираните от него имоти попадат под защита на "Натура 2000". По делото е установено по несъмнен начин, че дружеството /фирма/ е кандидатствало както за подпомагане по мярка 2013 "Плащания по Натура 2000", така и за подпомагане - субсидия по Схема за единно плащане на площ (СЕПП). Претенцията на подсъдимия от името и за сметка на дружеството във връзка със заявените за подпомагане земеделски земи била следната: 100% за средства по СЕПП в размер на 117 632,64 лв. и по "Европейски фонд за развитие на селските райони" – 82% (за средства от Натура 2000) в размер на 44 824,86 лв. Невярно е твърдението, че съдът не е обсъдил бланкетната норма, с която е запълнен съставът на инкриминираното престъпление и по-точно не е изяснил в какво се изразява същността на представените от подсъдимия неверни данни. Въззивният съд е обсъдил относимите разпоредби на Закона за подпомагане на земеделските производители и Наредба № 5 от 10.03.2010 г. за условията за допустимост за подпомагане на земеделските парцели по схеми за плащания на площ и за общите и регионални критерии за постоянни пасища (отм.) и е приел, че допуснатите нарушения касаят предоставяне на неверни сведения за това, че дружеството ползва и обработва земеделски парцели – пасища, съгласно условията за поддържане на земята в добро земеделски и екологично състояние. В чл. 9 от Наредбата са посочени условията, на които следва да отговаря използвана земеделска земя, за да се приеме, че същата е в "добро земеделско състояние". В тази връзка е необходимо да се посочи, че при първоначалното подаване на заявлението автоматичната система е констатирала три типа грешки, но това не е било пречка за валидно подаване на заявлението. В последствие в периода от 15.10.2014 г. до 21.10.2014 г. св. А. - старши експерт в отдел "Регионален технически инспекторат" при ОД "Земеделие" – Разград е извършил проверка на място на парцелите, заявени от /фирма/, като за част от декларираните установил, че се обработват и стопанисат съобразно отразеното в декларацията, но тези които са заявени за пасища в голямата си част не отговарят на изискванията, тъй като преимуществено са били заети от гъста дървесна и храстовидна растителност. Също така констатирал, че голяма част от тези терени (заявени като пасища) попадат в рамките на защитената зона "Натура 2000", но били недопустими за директни плащания по СЕПП, предвид техни особености- скалисти участъци; компактни гори; непроходимост, тъй като не били почистени от храсти гъста дървесина. Направените констатации, конкретно за всеки отделен терен са били отразени в контролен лист. Ето защо този състав намира за правилни изводите на апелативния съд за съставомерност на дейността на подсъдимия по чл. 248а, ал. 2 от НК.

По-нататък, с постановено оправдаване на подсъдимия по квалифицирания състав на чл. 248а, ал. 3 от НК и признаването му за виновен по основния по чл. 248а, ал. 2 от НК, въззивният съд не е допуснал процесуално нарушение, както твърдят касаторите. Според тях нарушението се изразява в това, че подсъдимият не се е защитавал срещу обвинението по ал. 2 от НК, като е следвало съдът да го уведоми за същото. Последното е в разрез със закона и би довело до недопустимо преждевременно изразяване на формирано вътрешно убеждение и становище на съда по същество на казуса. Принципно допустимо и в съответствие с нормативната уредба е при констатирана несъставомерност или недоказаност на квалифициращите признаци на престъплението, за което е повдигнато обвинение, деецът да носи наказателна отговорност по основния състав, който е неразделна част от цялостната квалификация на деянието. Допълнителна защита при такава преквалификация не е предвидена, тъй като виновното поведение на подсъдимото

лице по основния състав е по-леко наказуемо от това по квалифицирания, а и деецът се е защитавал срещу фактическото обвинение, което е формирало изводите относно обективните и субективни елементи както по основния състав, така и досежно квалифициращите признаци.

На следващо място правилно съдът е приложил разпоредбата на чл. 81, ал. 3, вр. чл. 80, ал. 1, т. 4 от НК, като не е наказал подсъдимия, след като е преценил, че за престъплението по чл. 248а, ал. 2 от НК (ред. към момента на деянието) е изтекла абсолютната давност за наказателно преследване. Това от своя страна е довело до прекратяване на наказателното производство. Освен че законът за давността е приложен правилно, не е допуснато и процесуално нарушение на текста на чл. 24 от НПК, както твърдят подсъдимия и защитата му. Процедурата по чл. 24, ал. 2, вр. ал. 1, т. 3 от НПК във връзка с необходимостта да бъде поискано съгласие за прекратяване на производството от страна на подсъдимия, не е приложима в настоящият случай, тъй като абсолютният давностен срок за наказателно преследване по повдигнатото от прокуратурата обвинение по чл. 248а, ал. 3 от НК не е бил изтекъл. Само при тази хипотеза, становището на подсъдимия да поиска да продължи наказателното производство или същото да бъде прекратено, е от значение за хода на производството, като при искане за прекратяване съдът не се произнася по въпросите на вината.

Обобщено, контролираният съд не е допуснал нарушение на материалния закон, както и съществени процесуални нарушения.

III. РЕШЕНИЯ НА ГРАЖДАНСКА КОЛЕГИЯ

9. Може да се предяви иск за повтарящи се задължения, които ще бъдат дължими след постановяване на решението (чл. 124, ал. 2 от ГПК), но законът има предвид такива задължения, чиято изискуемост зависи единствено от настъпването на обективни факти. Когато се претендира изпълнение на задължения, възникването на които зависи от волята и действията на една от страните в спора, не е допустимо такива да се присъждат, преди да са станали изискуеми. Иск за бъдещо плащане на наемна цена е недопустим, защото възникването на задължението зависи от това, доколко е било предоставено ползването.

чл. 32, ал. 2 ЗС

чл. 49, ал. 4 СК

чл. 57, ал. 2 СК

Решение № 149 от 1.11.2023 г. на ВКС по гр. д. № 638/2023 г., IV г. о., докладчик съдията Велислав Павков

Производството е по реда на чл. 290 ГПК.

Образувано е по касационна жалба на Д. Х. М. против решение № 263258/07.11.2022 г., постановено по гр. д. № 14117/2020 г. от II-ри бр. състав на СГС.

Ответникът оспорва касационната жалба с писмен отговор.

Касационното обжалване е допуснато с определение на ВКС, предвид доводи за недопустимост на съдебното решение и проверка на това твърдение на касатора.

Съдът е приел, че е предявен иск с правно основание чл. 57, ал. 2 СК и е потвърдил решението на СРС, с което ответницата е осъдена да заплаща месечна наемна цена за предоставеното ползване на семейно жилище след прекратяването на брака, като е намалил определения от СРС размер на месечната наемна цена.

Когато собственик предоставя за ползване своя вещ или съсобственик предоставя своята част, той може да стори това срещу насрещна престация или безвъзмездно. В

първия случай отношенията ще се уредят както при договор за наем, а във втория – както при заем за послужване. Когато постигнатото съгласие е за възмездно ползване, е без значение е дали тези отношения възникват от решение, с което се утвърждава споразумение по чл. 49, ал. 4 от СК, или от решение, с което съдът е предоставил ползването на съпруга несобственик или е разпределил ползването на общата вещ, като го е предоставил на единия от съсобствениците съгласно чл. 56 от СК. Това не променя естеството на възникналите правоотношения. И в двата случая възникват задължение за предоставяне на ползването и насрещно задължение за заплащане на цената на ползването. Ако ползването е възмездно, неползващият съпруг може да иска от съда определяне на наемна цена по отношение на ползващия и когато ползването е предоставено по силата на утвърдено от съда споразумение по чл. 49, ал. 4 от СК. Правомощието на съда да определи мерките относно ползването на семейното жилище има същата правна природа като правомощието на съда да разпредели ползването на съсобствена вещ – спорна администрация. Разликата е единствено в предпоставките – съдът може да разпредели ползването, когато вещта е съсобствена и са налице другите предпоставки на чл. 32, ал. 2 от ЗС, докато правомощието на съда по чл. 56 от СК съществува и когато няма съсобственост (собственик е единият съпруг или трето лице). Искането за определяне на цената на ползването (наема) е искане за пълно уреждане на отношенията по постановените мерки. Законът не задължава съда да уреди наведнъж мерките относно ползването на семейното жилище. Съдът е осъществил правомощията си по тези мерки, като постанови, кой да ползва семейното жилище. Затова страната, която има материални права върху жилището може допълнително да поиска определянето на цената на ползването (която е в размер на наема). Същото право страната има и когато съдът не е взел решение по мерките, защото е потвърдил споразумение между страните. И в този случай страната по споразумението може да иска пълно уреждане на отношенията по мерките относно ползването на семейното жилище.

За разлика от претенцията за определяне на наемна цена, предявеният осъдителен иск е недопустим. Може да се предяви иск за повтарящи се задължения, които ще бъдат дължими след постановяване на решението (чл. 124, ал. 2 от ГПК), но законът има предвид такива задължения, чиято изискуемост зависи единствено от настъпването на обективни факти. Когато се претендира изпълнение на задължения, възникването на които зависи от волята и действията на една от страните в спора, не е допустимо такива да се присъждат, преди да са станали изискуеми. Иск за бъдещо плащане на наемна цена е недопустим, защото възникването на задължението зависи от това, доколко е било предоставено ползването.

В случая се твърди по исковата молба, че имотът е лична собственост на ищеца, като ползването на семейното жилище е предоставено на ответника, по силата на съдебното решение за прекратяване на брака. В този случай, по силата на съдебното решение между страните са възникнали наемни правоотношения и по съображенията, изложени по-горе, за страната, собственик на имота съществува правото да иска определяне на месечна наемна цена, дължима от ползуващия жилището бивш съпруг. Производството по реда на чл. 57, ал. 2 СК е по спорна съдебна администрация, но искът не е осъдителен за заплащане на наемна цена, а съдът следва да се ограничи единствено до определяне на същата.

В исковата молба, в обстоятелствената част се съдържат твърдения, които водят до извод за предявен именно иск за определяне на наемна цена на основание чл. 57, ал. 2 СК, като същевременно е налице противоречие с формирания от ищеца петитум на исковата молба- иска се осъждане на ответницата да заплаща наемна цена от влизане в сила на решението за прекратяването на брака в частта за предоставяне на семейното жилище, за в бъдеще, без да е посочен краен период. Съдът е постановил осъдителен диспозитив въз основа на така формирания петитум.

Доколкото, по съображенията, изложени по-горе, иск за бъдещо плащане на наемна цена е недопустим, защото възникването на задължението зависи от това, доколко е било предоставено ползването, съдът се е произнесъл по недопустим иск. Налице е и нередовност на исковата молба. Противоречието между обстоятелствената част на исковата молба, в която се твърди и се излагат доводи в насока, че съдът следва да определи размер на месечната наемна цена за ползуването на жилището от една страна и формирания петитум, с която се претендира осъждането на ответницата да заплаща наемна цена, не е отстранено от съда, за което той следва да следи служебно. Това негово неизпълнение на процесуалните задължения е довело до постановяването на недопустимо съдебно решение. Делото следва да се върне за ново разглеждане от друг състав на съда, като при новото разглеждане се остави производството без движение, като се дадат указания на ищеца за отстраняване на нередовностите по исковата молба, а именно да се отстрани противоречието между обстоятелствената част и петитума на същата, като се уточни – определяне на наемна цена за ползуването на жилището ли се претендира или осъждане за заплащане на наемна цена, като с оглед уточнението на ищеца се прецени допустимостта на иска /ако се претендира осъждане за бъдещ период/. Следва да се уточни от ищеца и каква сума се претендира за минал период, като основанието за тази претенция не е това по разпоредбата на чл. 57, ал. 2 СК, а е на принципа на неоснователното обогатяване, но при всички случаи това следва да бъде посочено от ищеца, доколкото в този случай се касае за отделен, осъдителен иск, с друго правно основание.

10. Персоналният обхват на разпоредбата на чл. 19, ал. 2, т. 4 от Закона за вътрешния одит в публичния сектор /ЗВОПС/ касае лицата осъществяващи функции по вътрешен одит по смисъла на закона. Без значение е наименованието на длъжността при конкретния работодател, когато трудовите функции и естеството на възложената работа попадат в предметния обхват на този закон.

чл. 19, ал. 2, т. 4 Закон за вътрешния одит в публичния сектор

Решение № 154 от 2.11.2023 г. на ВКС по гр. д. № 1479/2023 г., III г. о., докладчик съдията Николай Иванов

Производството е по реда на чл. 290 ГПК.

Образувано е по касационна жалба на "Напоителни системи" ЕАД [населено място], с ЕИК[ЕИК], чрез юрисконсулт А. П., против въззивно решение № 242/16.01.2023 г., постановено по в. гр. д. № 8045/2022 г. по описа на Софийски градски съд, с което частично е отменено и частично е потвърдено решение № 5505/30.05.2022 г. по гр. д. № 5095/2022 г. по описа на Софийски районен съд, и като краен резултат е признато за незаконно и е отменено, на основание чл. 344, ал. 1, т. 1 КТ, уволнението на И. Н. К., извършено на основание чл. 328, ал. 1, т. 6 КТ със Заповед № РД-11-278/20.12.2021 г. на Изпълнителния директор на "Напоителни системи" ЕАД; възстановен е на основание чл. 344, ал. 1, т. 2 КТ, И. Н. К. на длъжността "Специалист вътрешен контрол- старши звено" при "Напоителни системи" ЕАД; и е осъден касатора да заплати на К., на основание чл. 344, ал. 1, т. 3 КТ, сумата от 9435,60 лв. обезщетение за времето от 20.12.2021 г. до 20.06.2022 г.

В касационната жалба се релевират оплаквания за неправилност на атакуваното решение, поради нарушение на материалният и процесуален закон и необоснованост, иска се отмяната му и уважаване на предявените искове.

Ответника по касационната жалба И. Н. К. я оспорва като неоснователна. Претендира съдебни разноски.

С определение № 1534/07.06.2023 г. на основание чл. 280, ал. 1, т. 3 ГПК е допуснато касационно обжалване на въззивното решение, по въпроса за приложното поле на изискването на чл. 19, ал. 2, т. 4 от Закон за вътрешния одит в публичния сектор.

По въпроса, във връзка с който е допуснато касационното обжалване на решението: Същността, принципите и обхвата на вътрешния одит в организациите от публичния сектор, статута и функциите на структурите и лицата, които ги осъществяват, както и одитните дейности по фондове и програми на Европейския съюз, са регламентирани в Закон за вътрешния одит в публичния сектор /ЗВОПС/. Вътрешният одит е независима и обективна дейност за предоставяне на увереност /ангажимента за даване на увереност се изразява в предоставяне на обективна оценка на доказателствата от вътрешния одитор с цел да се предостави независимо мнение или извод относно процес, система или друг обект на одита/ и консултиране /ангажимента за консултиране се изразява в даване на съвет, мнение, обучение и други, предназначени да подобряват процесите на управление на риска и контрола, без вътрешният одитор да поема управленска отговорност за това/, предназначена да носи полза и да подобрява дейността на организацията. Той помага на организацията да постигне целите си чрез прилагането на систематичен и дисциплиниран подход за оценяване и подобряване ефективността на процесите за управление на риска, контрол и управление. Вътрешният одит в публичния сектор се осъществява от звено за вътрешен одит, изградено в структурата на организацията, което е на пряко подчинение на ръководителя на организацията или на колективния орган на управление, състоящо се от вътрешни одитори, които са служители на организацията, единият от които е ръководител /чл. 12 ЗВОПС/. С оглед целите и обхвата на вътрешния одит, предполагащи съответна компетентност и експертни познания от лицата, които следва да извършват тази дейност, в чл. 19, ал. 2 от ЗВОПС са установени изискванията, на които трябва да отговарят вътрешните одитори, като съгласно т. 4 – те трябва да притежават сертификат "вътрешен одитор в публичния сектор", издаден от министъра на финансите след успешно положен изпит по чл. 53, или да притежават валиден международно признат сертификат за вътрешен одитор. Персоналният обхват на посочената разпоредба касае лицата осъществяващи функции по вътрешен одит по смисъла на ЗВОПС. Без значение е наименованието на длъжността при конкретния работодател, когато трудовите функции и естеството на възложената работа попадат в предметния обхват на този закон.

Върховният касационен съд, състав на Трето гражданско отделение, като разгледа жалбата и провери обжалваното решение с оглед изискванията на чл. 290, ал. 2 ГПК, намира жалбата за основателна, по следните съображения:

В случая от фактическа страна, от събраните по делото доказателства, е установено, че страните са били в трудово правоотношение, като ищеца, съгласно трудов договор № РД 13-25/03.04.2017 г. първоначално е бил назначен на длъжност: "Специалист Вътрешен контрол", код по НКПД 24116010. В договора, като изискване за заемане на длъжността е посочено притежаване на сертификат "вътрешен одитор в публичния сектор" – на основание чл. 19, ал. 2, т. 4 от Закона за вътрешния одит в публичния сектор. С И. Н. К. последователно са били сключвани допълнителни споразумения към трудовия договор, с които трудовото правоотношение между страните е било изменяно, както следва: 1. с допълнително споразумение № 13-68/04.05.2017 г., ищецът е преминал от длъжност "Специалист Вътрешен контрол" на длъжност "Стажант вътрешен контрол", със същия код по НКПД. В т. 9 от това споразумение "Други условия на трудовия договор" е записано, че съгласно чл. 20 от ЗВОПС, лицата които не отговарят на изискванията на чл. 19, ал. 2, т. 4, могат да се назначават за стажант одитори за срок от две години, а в рамките на срока стажант – одиторът трябва да изпълни изискванията на чл. 19, ал. 2, т. 4; 2. с допълнително споразумение № РД 13-25/07.10.2019 г. ищецът е преминал от длъжност "Стажант вътрешен контрол" на длъжност "Специалист вътрешен контрол"; и 3. с допълнително споразумение № 13-20/14.05.2020 г., ищецът е преминал на длъжност

"Специалист Вътрешен контрол - старши звено". Приложена е длъжностна характеристика за длъжността, утвърдена на 19.06.2017 г. и връчена на ищеца на 14.05.2020 г. Като изискване за заемане на длъжността също е посочено притежаване на сертификат "вътрешен одитор в публичния сектор" – на основание чл. 19, ал. 2, т. 4 от Закона за вътрешния одит в публичния сектор. Страните не спорят, че ищецът не притежава сертификат "вътрешен одитор в публичния сектор". Трудовото правоотношение е прекратено със Заповед № РД-11-278/20.12.2021 г. на основание чл. 328, ал. 1, т. 6 от КТ, с мотив че служителят не притежава сертификат "Вътрешен одитор в публичния сектор" съгласно нормативно установените изисквания в чл. 19, ал. 2, т. 3 и 4 от ЗВОПС.

Въззивният съд е приел, че не е налице идентичност в трудовите функции между заеманата от ищеца длъжност "специалист "вътрешен контрол-старши звено" и длъжността "вътрешен одитор", макар и за заемане на двете длъжности работодателят да е предвидил еднакви изисквания за образование и квалификация, а трудовите им задължения по длъжностна характеристика да са еднакви в основната им част. Посочил е, че това сходство не определя извод за идентичност на трудовите функции, предвид различното им съдържание с оглед естеството на изпълняваната работа. Съпоставяйки длъжностните характеристики за двете длъжности, е достигнал до извод, че за длъжността "вътрешен одитор" съществените за длъжността функции обхващат извършването на одит – изготвяне на текущи отчети за извършените одитни проверки, разработване на аналитични доклади, свързани с проведените одитни проверки, контрол по правилното изразходване на финансови средства и воденето на отчетна документация, участие в изготвянето на стратегически годишен план за дейността на вътрешния одит и др., а за длъжността "специалист "вътрешен контрол-старши звено", липсват трудови задължения, свързани с одит и/или изготвяне на одитни доклади. Посочено е, че при анализа на трудовите функции на двете длъжности, се установило, че ищецът е имал основно контролни функции по правилно изразходване на парични и материални ценности, като в съответствие с това е извършвал планови и/или инцидентни проверки в клоновете на дружеството. В този смисъл били и събраните пред първа инстанция гласни доказателства, чрез разпита на св. Д. и св. Ц.. Вътрешният одит обхващал дейности посочени в разпоредбата на чл. 5 от Закона за вътрешния одит в публичния сектор, а естеството на възложената работа за длъжността "специалист "вътрешен контрол-старши звено", която заемал ищецът, се различавала в значителна степен по съдържание и характер от естеството на работа касаеща длъжността "вътрешен одитор". Прието е, че тъй като изискването по чл. 19, ал. 2, т. 4 от ЗВОПС за притежаване на сертификат "вътрешен одитор в публичния сектор" се отнасяло за заемане на длъжността "вътрешен одитор", а тя не била идентична с длъжността заемана от ищеца, то такова нормативно изискване за заеманата от ищеца длъжност "специалист "вътрешен контрол-старши звено" не било предвидено. Изискването за притежаване на сертификат "вътрешен одитор в публичния сектор" било въведено от работодателя с утвърждаването на длъжностната характеристика на 19.06.2017 г., връчена на ищеца на 14.05.2020 г., при сключване на Допълнително споразумение № 13-20/14.05.2020 г. и не било спорно, че към този момент ищецът не е притежавал такъв сертификат, и че работодателят се е съгласил с това, преназначавайки го на длъжността специалист "вътрешен контрол- старши звено". Позовавайки се на Тълкувателно решение № 4/01.02.2021 г. на ВКС по т. д. № 4/2017 г., ОСГК, въззивният съд е приел, че в този случай не е налице основанието на чл. 328, ал. 1, т. 6 КТ и прекратяването на трудовото правоотношение е незаконосъобразно.

Както правилно е приел въззивният съд преценката за идентичност на трудовите функции се извършва с оглед естеството на възложената работа. Изводът за идентичност не може да се изведе нито само от наименованието на длъжността, нито от механично сравнение на трудовите задължения по длъжностна характеристика /в този смисъл и

решение № 7 от 01.04.2011 г. по гр. д. № 954/2009 г. на IV г. о., постановено по реда на чл. 291 ГПК за уеднаквяване на съдебната практика/. Една и съща длъжност, в зависимост от предмета на дейност на работодателя може да има различни трудови функции. Едни и същи трудови задължения по длъжностна характеристика могат да съдържат същностни различия в зависимост от съответната длъжност; от йерархичното и място в структурата на предприятието; от предмета на дейност и организацията на предприятието. Именно поради това при преценката за идентичност на трудовите задължения следва да се изхожда от естеството на работата; от свойствените задължения за длъжността - от това има ли съществена разлика в трудовите функции с оглед характера и естеството на възложената работа за длъжността.

Макар правилно да е установил фактическата обстановка по делото, въззивният съд е направил неправилен извод, че не е налице идентичност в трудовите функции между заеманата от ищеца длъжност "специалист "вътрешен контрол-старши звено" и длъжността "вътрешен одитор".

Страните не спорят, че ответното дружество е организация по смисъла на чл. 12, ал. 2 ЗВОПС /с над 50 % държавно участие в капитала и с годишен оборот над 10 млн. лв. за всяка от последните три години/ и по отношение на същото са приложими разпоредбите на посочения закон, действащи към момента на възникване на трудовото правоотношение между страните. Съгласно чл. 2 от ЗВОПС, ръководителят на организацията е отговорен за изграждането и функционирането на адекватни и ефективни системи за финансово управление и контрол и се подпомага от вътрешен одит. Обхватът и осъществяването на финансовото управление и контрол, както и принципите и изискванията към системите за финансово управление и контрол в организациите от публичния сектор, са регламентирани в Закона за финансовото управление и контрол в публичния сектор /ЗФУКПС/. Елемент от финансовото управление и контрол е мониторингът /чл. 10, ал. 1, т. 5 ЗФУКПС/. Съгласно чл. 15 от ЗФУКПС, ръководителите на организациите по чл. 2 осигуряват система за мониторинг на финансовото управление и контрол с цел да се оцени неговото функциониране и своевременно да се предостави информация за установените слабости и пропуски пред лицата, отговорни за предприемане на коригиращи действия, както и да се осигури навременното му актуализиране при промени в условията, като тази система включва текущо наблюдение, самооценка и вътрешен одит.

Видно от протокол от 30.03.2017 г. от заседание на Съвета на директорите на "Напоителни системи" ЕАД, по предложение на Изпълнителния директор е било утвърден нов проект на длъжностно разписание, в което е създадено звено "Вътрешен контрол". Мотивите изложени от Изпълнителния директор са били обосновавани, с обхвата на Закона за вътрешния одит в публичния сектор, който се простирал върху търговските дружества с държавно участие. Със Заповед №ЧР 12-54/31.03.2017 г. е изменено действащото щатно разписание при ответника, като от 01.04.2017 г. е създадено звено "Вътрешен контрол" включващо 6 щатни бройки за длъжност "Специалист вътрешен контрол". В разработената за длъжността длъжностна характеристика изискванията за заемането на посочената длъжност са: минимална образователно-квалификационна степен – магистър, специалност – икономика, финанси, счетоводство и контрол, минимален професионален опит – 3 години по специалността, сертификат "вътрешен одитор в публичния сектор" на основание чл. 19, ал. 2, т. 4 ЗВОПС. Звено "Вътрешен одит" включващо 2 щатни бройки: "Ръководител звено" и "Вътрешен одитор", е създадено впоследствие с щатно разписание от 26.04.2021 г., като в щатното разписание продължава да фигурира и звено "Вътрешен контрол" с 9 щатни бройки за длъжност "Специалист вътрешен контрол" в т. ч. "Специалист Вътрешен контрол - старши звено", като кодовете по НКПД за длъжността "Вътрешен одитор" и за длъжността "Специалист Вътрешен контрол - старши звено" съвпадат. И двете длъжности са на еднакво йерархично място в структурата на предприятието – подчинени са пряко на изпълнителния директор на

дружеството, като няма други длъжности на тяхно подчинение /съгл. изискването на чл. 12, ал. 1 ЗВОПС/. Сравнението на целите и функциите на двете длъжности не показва различие нито по отношение на обектите на въздействие – всички дейности и структури на дружеството ответник, нито по отношение на средствата и методите, с които се постига това въздействие. От представените длъжностни характеристики за двете длъжности се установяват съществени за тях трудови функции, които са еднакви в основната им част /както е посочил и въззивният съд/: осигуряват независими и обективни консултации по отношение на работата си; извършват планови и инцидентни проверки за цялостната дейност на дружеството и изготвят необходимите доклади, в т. ч. разработват и аналитични доклади свързани с проверките; извършват документални проверки в клоновете на дружеството в съответствие с утвърдените планове; проверяват и анализират собствеността, правилното и икономическо изразходване на паричните средства и материални ценности; подготвят предложения за отстраняване на установените при проверките нарушения; участват в разработването и дават мнения по законосъобразността на вътрешните нормативни актове; правят предложения пред изпълнителния директор за подобряване организацията на работа, в т. ч. с цел ефективно използване на финансовите средства; дават предложения за отстраняване на допуснати нарушения. Във функциите и на двете длъжности са включени задължения, свързани със събиране, анализ и оценка на информация с оглед подпомагане на дружеството за постигане на целите му и даване на препоръки за подобряване на дейността му - основна цел на вътрешния одит. Същността и обхватът на вътрешния одит са регламентирани в глава II от ЗВОПС, като с разпоредбата на чл. 5, т. 2 е установено задължението за извършване на оценка на адекватността и ефективността на системите за финансово управление и контрол по отношение на: идентифицирането, оценяването и управлението на риска от ръководството на организацията; съответствието със законодателството, вътрешните актове и договорите; надеждността и всеобхватността на финансовата и оперативната информация; ефективността, ефикасността и икономичността на дейностите; опазването на активите и информацията; изпълнението на задачите и постигането на целите, а чл. 5, т. 3 касае даване на препоръки за подобряване на дейностите в организацията, каквито задължение в по-голямата си част са залегнали като основни трудови функции в длъжностната характеристика за длъжността "Специалист Вътрешен контрол - старши звено" /т. 2, т. 6. 11 и т. 6. 12/. Липсата на предвидено задължение в длъжностната характеристика разработена за длъжността заемана от ищеца свързано с участие в изготвянето на "стратегически годишен план" за дейността на вътрешния одит, каквото задължение съществува в длъжностната характеристика за длъжността "вътрешен одитор", не обуславя извод, че трудовите функции и естеството на възложената работа не попадат в предметния обхват на ЗВОПС, доколкото изготвянето на стратегически план и годишен план са задължения вменени на ръководителя на звено вътрешен одит, съгласно чл. 27, ал. 1, т. 1 вр. с чл. 33 и чл. 34 от ЗВОПС /длъжност "Ръководител звено "Вътрешен одит" с код по НКПД 12137039, при ответника е създадена с щатно разписание от 26.04.2021 г. /. Такъв извод не следва и от събраните гласни доказателства- без значение е дали на ищеца са били възлагани други задължения /извън вменените му с длъжностната характеристика/ свързани с извършване на проверки касаещи ползване на вода за напояване или дейности по отводняване и извършване на замервания с gps и дроне /според св. Д. - работила като изпълнителен директор от 2017 г. до м. юни 2021 г. в ответното дружество/ или е извършвал проверки за правилно разходване на гориво или правомерно подаване на вода /според св. Ц. - бивш главен счетоводител при ответника/.

Съобразно изложеното, настоящия съдебен състав приема, че заеманата от ищеца длъжност "Специалист Вътрешен контрол - старши звено", попада в предметния обхват на ЗВОПС и следва да се приеме, че прекратяването на трудовото правоотношение на основание чл. 328, ал. 1, т. 6 от КТ е съобразено със закона, тъй като ищецът не е

притежавал сертификат "Вътрешен одитор в публичния сектор", съгласно нормативно установеното изискване в чл. 19, ал. 2, т. 4 от ЗВОПС за заеманата от него длъжност. Тъй като прекратяването на трудовото правоотношение не е незаконно, не е налице основание за възстановяване на ищеца на заеманата преди него длъжност и за заплащане на обезщетение за оставане без работа. Обстоятелството дали между страните е възникнало ново трудово правоотношение, въз основа на последващ договор сключен между тях е ирелевантно за настоящия правен спор, поради което съдът не обсъжда представения пред настоящата инстанция трудов договор № РД 13-24/31.07.2023 г.

Предвид изложеното, обжалваното въззивно решение, като постановено в нарушение на материалния закон, следва да бъде отменено при условията на чл. 293, ал. 2 ГПК и следва да бъде постановено ново решение по съществото на гражданскоправния спор, с което предявените иски да бъдат отхвърлени.

11. Облагите от приемането по опис, направено от един наследник, не настъпват по силата на закона за всички наследници. Допълнителен аргумент се съдържа и в самата разпоредбата на чл. 62 ЗН, според която приемането по опис от един от наследниците не лишава останалите наследници от правото да приемат наследството направо или да се откажат от него.

чл. 48 ЗН

чл. 62 ЗН

Решение № 160 от 6.11.2023 г. на ВКС по гр. д. № 3894/2022 г., I г. о., докладчик съдията Ваня Атанасова

Производството е по чл. 290 - 293 ГПК.

Подадена е касационна жалба от Н. А. Д., чрез адвокат И. Ч., срещу решение № 191 от 30.05.2022 г. по в. гр. д. № 121/2022 г. на Окръжен съд - Смолян в частта, с която, след частична отмяна на решение № 54 от 29.12.2021 г. по гр. д. № 146/2021 г. на Районен съд - Чепеларе, е уважен предявеният от Д. С. У. срещу Н. А. Д. иск с правно основание чл. 30 от ЗН - за намаляване на извършеното от С. Ж. У. в полза на Н. А. Д. завещателно разпореждане, обективизирано в саморъчно завещание от 15.10.2020 г., със сумата 8603,56 лв. и възстановяване на запазената част на Д. С. У. от наследството на С. Ж. У., и иск с правно основание чл. 34 ЗС – за допускане съдебна делба между Е. Г. У., Д. С. У. и Н. А. на следния недвижим имот, находящ се в [населено място], [община]: застроено и незастроено дворно място, цялото с площ от 420 кв. м., представляващо УПИ ***, в кв. *** по плана на [населено място], с уредени регулационни сметки, ведно с построената в него триетажна масивна жилищна сграда с гараж със застроена площ от 87 кв.м., при квоти: 34773.57.5.2349 идеални части за Е. Г. У., 8603.56.5.2340 идеални части за Д. У. и 8962.87.5.2340 идеални части за Н. А. Д. Твърди се неправилност на решението, поради постановяването му в нарушение на чл. 30, ал. 2, чл. 49, ал. 1, чл. 61, ал. 1 и чл. 62 от Закона за наследството. Иска се отмяна на въззивното решение в обжалваната част и отхвърляне на предявените от Д. С. У. иски с правни основания чл. 30, ал. 1 ЗН и чл. 34 ЗС.

Съделителката Д. С. У. е депозирила, чрез пълномощника си адвокат А. П., отговор, с който изразява становище за правилност на решението в обжалваната част и неоснователност на касационната жалба.

Съделителката Е. Г. У. не е изразила становище по подадената касационна жалба.

С определение № 1424 от 5.06.2023 г. по гр. д. № 3849/2022 г. на ВКС, I г. о., е допуснато касационно обжалване на основание чл. 280, ал. 1, т. 1 ГПК, по следния въпрос: дали наследник с право на запазена част, но неприел наследството по опис, който

упражнява правото си на възстановяването ѝ по реда на чл. 30 от ЗН срещу лице, непризовано към наследяване, може да обоснове наличие на материалноправната предпоставка по чл. 30, ал. 2 от ЗН само като се позове на разпоредбата на чл. 62 ЗН и заяви пред съда, че ще се ползва от приемането по опис, направено от друг наследник – в срока по чл. 61, ал. 1 ЗН и по предвидените в чл. 49, ал. 1 ЗН ред; дали преценката за наличие на предпоставката по чл. 30, ал. 2 ЗН се преценява поотделно за всеки един от призованите към наследяване.

По така поставения въпрос настоящият състав намира следното:

Въпросът е обсъждан в правната теория - "Наследствено право", доц. д-р А. С., където е аргументирано становището, че разпоредбата на чл. 62 ЗН следва да се тълкува в смисъл, че всеки наследник, който е направил волеизявление по реда и в срока по чл. 61, ал. 1 ЗН за приемане по опис, може да се възползва от вече направения опис при предходно приемане от друг наследник (не е необходимо да се прави нов опис, тъй като се касае за същото наследство). Волеизявление за приемане по опис и вписване на приемането е необходимо във всички случаи. Иначе няма основание за придобиване на наследството.

Ако се възприеме тълкуването на чл. 62 ЗН, според което облагите от приемането по опис, направено от един наследник, настъпват по силата на закона за всички наследници, стига да няма данни те да са изразили воля за приемане направо или за отказ от наследство, то това тълкуване не би било съответно на други норми от Закона за наследството: би противоречало на правилото на чл. 48 ЗН, според което приемането на наследството винаги се основава на изрично или конклюдентно волеизявление; би имало за последица отпадане, за част от наследниците, на изискването за приемане по опис в установения в чл. 61, ал. 1 ЗН срок; би поставило въпроса за относимостта на ограниченията за разпореждане с наследственото имущество, предвидени в чл. 65 ЗН - дали те ще се прилагат само за наследника извършил приемането по опис или и за тези, които само се ползват от него.

Настоящият състав споделя напълно това становище.

Допълнителен аргумент в подкрепа на тезата, че облагите от приемането по опис, направено от един наследник, не настъпват по силата на закона за всички наследници, се съдържа и в самата разпоредбата на чл. 62 ЗН, според която приемането по опис от един от наследниците не лишава останалите наследници от правото да приемат наследството направо или да се откажат от него.

По основателността на касационната жалба:

За да постанови обжалваното решение, въззивният съд е приел за установено от фактическа страна, че ишците са наследници по закон на С. Ж. У., починал на 16.03.2021 г., като Е. Г. У. е негова преживяла съпруга, а Д. С. У. – дъщеря.

С. У. и Е. У. са придобили през време на брака си, в режим на СИО, лек автомобил м. "Д. Л.", рег. [рег. номер на МПС], на основание договор за покупко-продажба от 2018 г., удостоверено с представеното свидетелство за регистрация на МПС, част I, и процесния недвижим имот в [населено място], на основание реализирано през време на брака право на строеж върху държавен имот и сключен през време на брака договор за покупко-продажба на държавен недвижим имот от 4.12.1997 г., като правото на собственост е удостоверено с констативен нотариален акт № 43/27.02.2020 г. по описа на нотариус Х. Д.

Със саморъчно завещание от 15.10.2020 г., вписано с акт № 9, том 1, дело № 21/2021 г. по описа на Службата по вписвания при РС – Чепеларе, С. У. е завещал 1/2 идеална част от недвижимия имот в [населено място] на ответника Н. А. Д., за който се твърди и не се спори, че е негов племенник.

Съгласно удостоверение изх. № 25260/20.09.2021 г., издадено по ч. гр. д. № 111881/2021 г. на РС – Пловдив, с определение № 5569/27.07.2021 г. на РС – Пловдив в особената книга на съда под № 570/2021 г. е вписано приемане по опис на наследството,

останало от покойния С. У., от наследника Е. Г. У. В удостоверението е посочено, че наследството включва 1/2 идеална част от МПС - лек автомобил м. "Дачия Logan", цвят сив металик, с рег. [рег. номер на МПС]., придобито при условията на СИО.

С декларация, представена в проведеното на 14.12.2021 г. съдебно заседание, ищцата Д. У. е заявила, че във връзка с образуването пред РС – Чепеларе гр. д. № 146/2021 г. изразява изричното си желание да се ползва от приемането на наследството по опис, извършено от майка ѝ Е. Г. У.

Въз основа на заключенията на съдебнооценителните експертизи на вещите лица инж. Т. и инж. К. е прието за установено, че пазарната стойност на лекия автомобил към момента на откриване на наследството (16.03.2021 г.) е била 1437.19 лв. (на 1/2 ид.ч. от автомобила – 718,60 лв.), а пазарната стойност на процесния недвижимия имот, предмет на завета, към откриване на наследството, е възлизала на 52340 лв. (на 1/2 ид.ч. от сградата и гаража и 1/4 ид.ч. от имота – 26170 лв.).

От правна страна съдът е приел, че предявеният от Д. У. срещу Н. Д. иск по чл. 30, ал. 1 ЗН е основателен. Приемането на наследството по опис е материална предпоставка за реализиране правото да се иска възстановяване на запазената част от наследството спрямо заветник или надарен, който не е призван към наследяване, като ползващите се от завещателното разпореждане или дарението лица могат в производството по възстановяване на запазена част от наследството по чл. 30 ЗН да направят възражение за неспазването на предвидения в чл. 61, ал. 1 ЗН преклузивен срок за приемане на наследството по опис, в какъвто смисъл е ТР № 3/19.12.2013 г. на ОСГК на ВКС, т. 4 и т. 5. В случая приемане по опис на наследството на С. У. е извършено от ищцата Е. Г. У., по реда и в срока по чл. 61, ал. 1 ЗН. Ищцата Д. У. също е изпълнила особеното условие по чл. 30, ал. 2 ЗН, като е заявила с писмена декларация, депозирана в проведеното пред районния съд открито съдебно заседание, че ще се ползва от приемането на наследството по опис, извършено от майка ѝ Е. Г., на основание чл. 62 ЗН. Възражението на ответника по иска Н. Д. за неспазване от съделителката Д. У. на срока по чл. 61, ал. 1 ЗН е прието за неоснователно, тъй като Д. У. се е позовала, на основание чл. 62 ЗН, на извършеното от другия наследник по закон (майка ѝ Е. У.), в срока по чл. 61, ал. 1 ЗН, приемане по опис.

Прието е, че имуществото на С. У. към смъртта му на 16.03.2021 г. е било на стойност 26888,60 лв. (718,60 лв. - 1/2 ид.ч. от автомобила + 26170 лв. – 1/2 ид.ч. от недвижимия имот). Съгласно чл. 29 ЗН, при преживяла съпруга и едно дете запазените части на съпругата и детето са по 1/3 от имуществото на наследодателя – по 8962,87 лв. (общо 2/3, възлизащи на 17925,74 лв.), а разполагаемата част на С. У. – 1/3 част от имуществото му, също е на стойност 8962,87 лв. От сумата 17925,74 лв. е приспадналата сумата 718,60 лв. – стойността на наследената от ищите 1/2 идеална част от лекия автомобил, при което запазените им общо 2/3 части от наследството на С. У. са накърнени със сумата 17207,14 лв., съответно – запазената 1/3 част на всяка от тях е накърнена със сумите от по 8603,57 лв. Оставеното в полза на съделителя Н. Д. завещателно разпореждане следва да бъде намалено със сумата, с която е накърнена запазената част на Д. У. - със сумата 8603,57 лв., като бъде възстановена запазената ѝ част от наследството на С. У. в размер на 8603,57.5.2340 ид.ч.

Първоинстанционното решение е влязло в сила в частта, с която предявеният от Е. У. срещу Н. Д. иск по чл. 30, ал. 1 ЗН е уважен, като е намалено завещателното разпореждане със сумата 8603,57 лв. и е възстановена запазената ѝ част от наследството на С. У.

Във връзка с иска по чл. 34 ЗС е прието, че след като предявеният от ищцата Д. У. конститутивен иск по чл. 30, ал. 1 ЗН се явява основателен, тя също следва да участва в делбата на недвижимия имот. Прието е, че двете ищци и ответникът са собственици на имота при следните квоти: 34773,57.5.2340 идеални части за Е. У. (26170/52340 придобити на основание суперфиция и договор за покупко-продажба и прекратена с развод СИО и 8603,57.5.2340 ид.ч. – възстановена запазена част), 8603.57.5.2340 идеални части за Д. У.

(възстановена запазена част) и 8962.87.5.2340 идеални части за Н. Д.

Решението е неправилно в частта по предявения от Д. У. против Н. Д. иск по чл. 30, ал. 1 ЗН.

С оглед отговора на поставения въпрос настоящият състав намира, че съделителката Д. У. не е приела по опис наследството на С. У. по предвидения в закона ред – чрез изрично писмено изявление, направено в срока по чл. 61 ЗН и вписано в книгата на съда по чл. 49, ал. 1 ЗН. Позоваването на разпоредбата на чл. 62 ЗН и заявлението ѝ пред съда, че ще се ползва от приемането по опис, направено от майка ѝ в срока по чл. 61 ЗН и по предвидения в закона ред, не изпълнява изискването на чл. 61 ЗН за форма, вписване, ред и срок за приемане на наследство по опис.

Наред с изложеното следва да се посочи, че предявяването на иск за допускане съдебна делба на наследствени имоти представлява конклюдентно действие по приемане на наследството и води до невъзможност за последващо приемане на наследството по опис. В този смисъл е и формираната практика на ВКС - решение № 187 от 20.04.2011 г. по гр. д. № 1780/2009 г. на ВКС, 1 г. о., определение № 72 от 26.04.2022 г. по ч. гр. д. № 871/2022 г. на ВКС, 1 г. о. и др. В случая съделителката Д. У. е приела наследството на С. У. направо, с подаване на исковата молба за делба, преди писменото ѝ заявление, направено в хода на исковото производство пред първоинстанционния съд, че иска да се ползва от приемането по опис от майка ѝ.

Приемането на наследството по опис е материална предпоставка за реализиране правото да се иска възстановяване на запазена част от наследството спрямо заветник или надарен, който не е призван към наследяване, съгласно чл. 30, ал. 2 ЗН и задължителното тълкуване, дадено с ТР № 3/2013 от 19.12.2013 г. по т. д. № 3/2013 на ОСГК на ВКС. В случая тази предпоставка не е налице, поради което предявеният от Д. У. срещу Н. А. Д. иск с правно основание чл. 30 от ЗН, за намаляване на извършеното от С. Ж. У. в полза на Н. А. Д. завещателно разпореждане, обективизирано в саморъчно завещание от 15.10.2020 г., е неоснователен и подлежи на отхвърляне.

Решението е неправилно и в частта с която е уважен предявеният от Д. У. срещу Н. иск с правно основание чл. 34 ЗС, за допускане съдебна делба на процесния недвижим имот. Отхвърлянето на иска по чл. 30 ЗН поражда неоснователност и на иска на Д. У. срещу Н. Д. с правно основание чл. 34 ЗС. 3. на процесния имот, оставен от наследодателя С. У. в полза на Н. Д., е породил вещноправно действие досежно запазената част на наследницата Д. У., същата е придобита от заветника с откриване на наследството и Д. У. не е участник в съсобствеността.

Решението е неправилно и в частта, с която са определени квотите на съделителите Е. Г. У. и Н. А. Д. в допуснатите до делба имоти.

Както бе посочено по-горе, първоинстанционното решение е влязло в сила, като необжалвано, в частта, с която предявеният от Е. У. срещу Н. Д. иск по чл. 30, ал. 1 ЗН е уважен – намалено е завещателното разпореждане, извършено от наследодателя С. У. в полза на Н. Д., със сумата 8603,57 лв. и е възстановена запазената ѝ част от наследството.

С оглед уважаването на иска по чл. 30, ал. 1 ЗН, предявен от Е. У. срещу Н. Д., делба на имота следва да бъде допусната между тях двамата, при следните квоти: 34773/52340 ид.ч. за Е. У. (26170/52340 ид.ч. = 1/2 ид.ч. са придобити от същата на основание учредено и реализирано през време на брака право на строеж върху държавна земя и последващ договор за продажба на земята и прекратена със смъртта на съпруга СИО, а 8603,57.5.2340 ид.ч. – на основание възстановената ѝ и върната в наследството запазена част от наследството на съпруга ѝ С. У.) и 17566,43.5.2340 ид.ч. за Н. Д. (придобити на основание оставеното от С. У. завещателно разпореждане). Разпоредбата на чл. 36 ЗН е неприложима в случаите, при които претендиращият възстановяване на запазена част или облагодетелстваният от завета/дарението притежава идеална част от същия имот на друго основание, както и когато не всички наследници с право на запазена част са упражнили

правата си по чл. 30, ал. 1 ЗН. Това е така, защото в коментираните хипотези ще е невъзможно постигането на целта на нормата на чл. 36 ЗН – да се избегне възникването на съсобственост между наследниците и заветника/надарения (придобитата от заветника/надарения идеална част от имота на друго основание, както и запазената част на наследника, неупражнил правото си по чл. 30, ал. 1 ЗН, съответно придобитата от наследника на друго основание идеална част от имота не може да се върне в наследството или да се придобие от облагодетелствания по реда на чл. 36 ЗН). В този смисъл е решение № 93 от 15.07.2015 г. по гр. д. № 138/2015 г. на ВКС, 2 г. о., определение № 524 от 27.10.2015 г. по гр. д. № 3421/2015 г. на ВКС, 1 г. о., решение № 209 от 29.04.2010 г. по гр. д. № 1048/2009 г. на ВКС, 2 г. о. В случая наследницата Е. У. притежава 1/2 идеална част от имота на основание реализирано право на строеж, договор за покупко-продажба и прекратена със смъртта на съпруга съпружеска имуществена общност, а наследницата Д. У. няма правото по чл. 30, ал. 1 ЗН и нейната запазена част от наследството на баща ѝ не подлежи на възстановяване, поради което разпоредбата на чл. 36 ЗН е неприложима.

12. След влизане в сила на измененията в ГПК ДВ, бр. 110/2020 г. съдебно решение, издадено в електронна форма и подписано с квалифициран електронен подпис, а не ръкописно, е валидно също както и подписаното с ръкописен подпис писмено решение.

чл. 360а ЗСВ

чл. 102а, ал. 1 ГПК

Решение № 161 от 6.11.2023 г. на ВКС по гр. д. № 4782/2022 г., IV г. о., докладчик съдията Борис Илиев

Производството е по чл. 290 ГПК.

С определение № 1183/18.05.2023 г., постановено по настоящето дело, е допуснато касационно обжалване на въззивно решение на Русенски окръжен съд № 252 от 11.07.2022 г. по гр. д. № 365/2022 г., с което е прогласена нищожността на решение на Русенски районен съд № 400 от 1.04.2022 г. по гр. д. № 5088/2021 г. поради липса на изискуемата от закона форма.

Касационното обжалване е допуснато при условията на чл. 280, ал. 1, т. 3 ГПК по процесуалноправния въпрос нищожно ли е съдебно решение, подписано от съдия с квалифициран електронен подпис, а не ръкописно.

Въпросът е релевантен след измененията в ЗСВ /нова глава XVIII "А"/ и ГПК /нова глава XI "А"/, уреждащи извършване на процесуални действия и издаване на актове от органите на съдебната власт в електронна форма, като разпоредбите в двата закона не са съгласувани надлежно както помежду си, така и с действащите разпоредби на ГПК и създават неяснота относно валидността на издадените актове в електронна форма и подписани с електронен подпис. Преди въпросните законодателни изменения в съдебната практика не е имало колебания, че съдебно решение, което не е изготвено писмено или не е подписано с ръкописен подпис от съдията, е нищожно. Изрично в този смисъл са и мотивите към Тълкувателно решение № 1/10.02.2012 г. по тълк. д. № 1/2011 г., ОСГТК, ВКС - съдебно решение, постановено не в писмена форма или неподписаното решение, е нищожно. По аналогия, съдебната практика прилага това тълкувателно разрешение и по отношение на останалите съдебни актове, които според процесуалния закон издават съдилищата. С измененията в ЗСВ /ДВ бр. 62 от 2016 г./ законодателят предвиди, че органите на съдебната власт извършват удостоверителни изявления, издават актове и извършват всички други предвидени в закона процесуални действия в електронна форма /чл. 360а, ал. 1 ЗСВ/ както и създаването на единен портал за електронно правосъдие /все

още недоизграден/. Предвидено беше образуването на електронни дела /чл. 360з ЗСВ/, както и създаване на регистър на актовете на съдилищата, както и задължение за всеки съд незабавно да обявява актовете си в регистъра /чл. 360о ал. 2 ЗСВ/. Тази нормативна уредба все още допуска съмнения дали законодателят изоставя изискването за писмена форма на актовете на съда и урежда издадените в електронна форма и подписани с електронен подпис актове като алтернатива на писмената форма и саморъчния подпис. С измененията в ГПК обаче, извършени със ЗИДГПК ДВ, бр. 110/2020 г., такава уредба е създадена. Разпоредбата на чл. 102а, ал. 1 ГПК изрично предвижда, че съдът издава актовете и извършва всички други предвидени в закона процесуални действия в електронна форма при условията на Закона за съдебната власт, освен ако поради естеството им това е невъзможно или по силата на закон е предвидено извършването им по друг начин. Нормата не е съгласувана с текстовете на чл. 235 и чл. 236 ГПК, изискващи писмена форма за валидност на решението и подписването му с ръкописен подпис, но очевидно тя урежда като валидни актовете на съда, изготвени в електронна форма и подписани с електронен подпис. Че идеята на законодателя е била с въпросните изменения да въведе електронно правосъдие, е видно и от протокола /№ 151 за проведеното на 9.12.2020 г. заседание на Комисията по правните въпроси, на което е обсъждан законопроект за изменение и допълнение на ГПК, общодостъпен на сайта на парламента/. Видно е, че както вносителят, така и народните представители, взели участие в дискусията, възприемат измененията и допълненията в кодекса именно като въвеждане на електронно правосъдие. Отделен е въпросът доколко удачно е реализирана тази законодателна идея, без направени съответни изменения в чл. 235 и чл. 236 ГПК. С новата правна уредба обаче законодателят изрично е регламентирал издадените съдебни актове в електронна форма и подписани с квалифициран електронен подпис, като валидни. За това и отговорът на въпроса, по който касационното обжалване е допуснато, следва да бъде отрицателен - след влизане в сила на измененията в ГПК ДВ, бр. 110/2020 г., не е нищожно съдебно решение, издадено в електронна форма и подписано с квалифициран електронен подпис, а не ръкописно. То е валидно, също както и подписаното с ръкописен подпис писмено решение.

С оглед този отговор на въпроса, въззивното решение, с което първоинстанционното решение е обявено за нищожно, е неправилно. По делото е приложен възпроизведен в документ на хартиен носител препис от постановеното в електронна форма решение, заверен при условията на чл. 102а, ал. 4 ГПК. Този документ законът признава за официален препис на издаденото в електронна форма решение, следователно доказва, че е подписано от съответния съдия. Издаденият в електронна форма акт е валиден, породил е правни последици, съответно страната, чиито интереси засяга, законосъобразно е упражнила правото си на жалба срещу него. Въззивният съд следва да разгледа тази жалба по същество, тъй като преди той да се произнесе по правилността на първоинстанционното решение, не е допустимо правният спор да бъде разгледан от касационната инстанция.

13. Само когато целеният правен резултат не би рефлектирал непосредствено в правната сфера на ищеца, то липсва правен интерес от предявяване на отрицателен установителен иск.

чл. 64 ЗС

Решение № 165 от 13.11.2023 г. на ВКС по гр. д. № 296/2023 г., I г. о., докладчик съдията Светлана Калинова

Производството е по чл. 290-293 ГПК.

Образувано е по касационна жалба с вх. № 8336/29.11.2022 г., подадена от М. М. М. - К. и А. М. М. -К., чрез процесуалния представител адвокат Р. Т. Х. от САК, срещу решение № 328/19.10.2022 г. по в. гр. д. № 364/2022 г. на Пазарджишкия окръжен съд, с което е обезсилено първоинстанционното решение № 260026/29.04.2022 г. по гр. д. № 1255/2019 г. на Велинградския районен съд като недопустимо, поради липса на правен интерес от търсената защита. Решението е постановено при участието на [община], като трето лице-помагач на страната на касаторите.

Касаторите поддържат, че обжалваното въззивно решение е неправилно. За неправилен считат извода на въззивния съд, че предявеният от тях иск е недопустим. Поддържат, че искът е допустим поради дадените в ТР № 8 от 27.11.2013 г. по тълк. д. № 8/2012 г. на ОСГТК на ВКС разяснения, тъй като е предявен за защита срещу лица, претендиращи да са собственици на дворното място и като такива създават необосновани пречки спрямо тях да ползват своята собственост върху самостоятелен обект в сграда в същото дворно място. Излагат съображения, че неправилно въззивният съд свежда допустимостта на предявения иск единствено до това дали те претендират собственост или владение върху имота на ответниците, при което решението по същество е без конкретни мотиви, без обосноваващи изводи, които да се основават на конкретните твърдения и събраните по делото доказателства. Считат този извод и за очевидно необоснован. Молят въззивното решение да бъде отменено и делото бъде върнато на въззивния съд за произнасяне по съществото на спора. Допълнителни съображения излагат в проведеното по делото открито съдебно заседание, както и в представена писмена защита. Претендират присъждане на направените по делото разноски.

В писмен отговор в срока по чл. 287, ал. 1 ГПК, ответниците по касационна жалба М. Ч. Е. и Ф. Р. Е. чрез процесуалния си представител адв. Ч. С. Ч. от АК-Пазарджик, изразяват становище, че касационната жалба е неоснователна по изложените в отговора съображения. Претендират присъждане на направените по делото разноски. В писмено становище поддържат съображенията, изложени в писмения отговор.

С определение № 1351/31.05.2023 г., постановено по настоящето дело, въззивното решение на Пазарджишкия окръжен съд е допуснато до касационно обжалване по реда на чл. 280, ал. 1, т. 1 ГПК по въпроса допустим ли е отрицателен установителен иск за това, че ответникът не е собственик на дворното място, в което е построена сградата, предявен от собственик на имот в сградата с аргумент, че ответникът в качеството си на собственик му нарушава правото на преминаване и достъп до сградата и представлява ли защитата на тези права на ищеца, както и възможността да придобие част от спорния имот от действителния му собственик по законоустановен ред, обект на допустим отрицателен установителен иск с цел извършване на преценка дали при постановяване на обжалваното решение въззивният съд се е съобразил с указанията по приложението на процесуалния закон, дадени с т. 1 от ТР № 8/2012 от 27.11.2013 г. по тълк. д. № 8/2012 г. на ОСГТК на ВКС, вкл. с изложените в мотивите към т. 1 съображения, че наличието на правен интерес от предявяването на отрицателен установителен иск се преценява конкретно, въз основа на обосновани твърдения, наведени в исковата молба, като при оспорване ищецът следва да доказва фактите, от които те произтичат.

По съществото на правния спор Върховният касационен съд, като обсъди доводите на страните във връзка с изложените касационни основания и като извърши проверка на обжалваното решение по реда на чл. 290, ал. 1 и чл. 293 ГПК, приема следното:

М. М. М. -К. и А. М. М. -К. са предявили срещу М. М. Е. и Ф. Р. Е. отрицателен установителен иск по реда на чл. 124, ал. 1 ГПК, с който се иска съдът да постанови решение, с което да приеме за установено, че ответниците не са собственици на дворно място с площ от 840 кв. м., представляващо УПИ I-348 в кв. 14 по плана на [населено място], общ. Велинград, с твърдението, че спорешите страни притежават отделни обекти в една и съща сграда, находяща се в процесното дворно място. Твърдят, че са закупили през

2002 г. от РПК "Ч. долина" магазин, заемащ целия втори етаж от сградата заедно с 50% от общите части на тази сграда, като имали желанието да закупят и S идеална част от земята, върху която сградата е построена, но им било обяснено, че РПК не е собственик на земята, тъй като сградата е била построена върху държавна земя, която сега съгласно ЗОБС е общинска собственост, което било отразено и в документите по сделката. През 2009 г. обаче узнали, че М. Е. закупил от РПК "Ч. долина" не само магазина на първия етаж от сградата, но и прилежащия терен от 840 кв. м., представляващ УПИ I-348, докато те не били поканени от продавача да закупят съответната част от имота. Твърдят, че след придобиването на собствеността върху земята ответникът им заявил, че нямат право да преминават през имота му, принудил ги да си направят ново външно стълбище зад сградата от второстепенна улица, която не е търговска, а през 2018 г. подал жалба за премахване на изграденото по негово искане външно стълбище и наред с това пред самото стълбище паркирал тежки верижни машини, които направили невъзможен достъпа им до имота и през второто външно стълбище. Твърдят, че ответниците не са придобили вещни права върху земята, защото и техният праводател не е притежавал такива, като поддържат, че теренът, върху който е построена сградата, е общинска собственост.

В писмен отговор в срока по чл. 131 ГПК ответниците по иска оспорват същия като неоснователен.

Конституираната като трето лице-помагач на страната на ишците [община] изразява становище, че предявеният иск е основателен.

За да постанови обжалваното решение въззивният съд е взел предвид само част от съдържащите се в исковата молба фактически твърдения, а именно че в исковата си молба ишците М. М. М. -К. и А. М. М. -К. са изложили твърдения, че с нотариален акт № 46/06.03.2001 г. са закупили втория етаж от масивна двуетажна търговска сграда, построена в дворното място, представляващо по действащия КРП на [населено място], общ. Велинград, УПИ I- 348, в кв. 14, с площ от 840 кв. м. като са поискали от продавача РПК "Ч. долина" да закупят и S ид. част от дворното място, върху което е построена сградата. Твърдели, че не са могли да закупят идеална част от дворното място, тъй като към този момент същото е било общинска собственост. Изложили твърдения, че през 2009 г. РПК "Ч. долина" се е снабдила с констативен нотариален акт № 31/2009 г. по обстоятелствена проверка за собственост върху дворното място на основание придобивна давност и с нотариален акт № 83/2009 г. е продала на ответниците М. М. Е. и Ф. Р. Е. първия етаж от търговската сграда, ведно с дворното място, върху което е построена сградата. Посочено е, че се поддържа, че ответниците не са собственици на дворното място, тъй като към момента на продажбата, продавачът РПК не е бил собственик на същото, тъй като е било публична общинска собственост и кооперацията не е могла да го придобие по давност.

Въззивният съд е приел, че при тези фактически твърдения, предявеният отрицателен установителен иск за собственост е недопустим, поради липса на правен интерес от търсената защита.

Изложени са съображения, че претенцията на ишците не е за наличие на притежавано от тях вещно право върху недвижим имот, различно от спорното, право върху същия обект, чието съществуване би било отречено или пораждането, респективно упражняването му би било осуетено от неоснователната претенция на насрещната страна в спора. Прието е, че в исковата молба ишците по никакъв начин не са обосנוвали правния си интерес, а именно - наличието на свое защитимо право, което е засегнато от правния спор. Формиран е решаващ правен извод, че не е налице нито една от хипотезите, посочени в ТР № 8/27.11.2013 г. на ОСГТК на ВКС, обуславящи правния интерес от предявяване на отрицателен установителен иск. Прието е, че ишците не заявяват самостоятелни права върху УПИ I- 348 в кв. 14 с площ от 840 кв. м. и няма конкуренция на твърдяни от двете страни вещни права върху един и същи имот. Посочено е, че ишците

не защитават фактическо състояние - владение, което е смутено, но не е отнето от лице, което неоснователно претендира, че е собственик, както и че те нямат възможност да придобият имота на оригинално основание или по реституция, ако отрекат претендираните от ответника права, тъй като никога не са владели процесното дворно място, нито пък то им е възстановено по реституция.

Така постановеното въззивно решение е валидно, процесуално допустимо, но по същество неправилно.

Както ОСГТК на ВКС посочва в мотивите към т. 1 на ТР № 8/2012 от 27.11.2013 г. по тълк. д. № 8/2012 г., правният спор накърнява не само спорното право, което едната страна претендира, но и правната сфера на другата страна, която затова отрича претендираното право, защото то засяга определени нейни права. Всеки, който претендира, че е носител на право, засегнато от правен спор, може, като упражни пръв правото си на иск, да стане ищец по делото, поставяйки другата страна по спора в ролята на ответник. При установителните искове (включително и отрицателните) в най-голяма степен се откроява разликата между спорното право и правото, което може да се окаже засегнато от правния спор. Първото има качеството "предмет на иска", защото е обект на противоречиви правни твърдения на страните по спора. Уважаването на отрицателния установителен иск обаче има и правопредпазващо действие по отношение на засегнатото право, което ищецът брани с предявяването му - ако с решението бъде установено несъществуването на спорното право, защитната функция на процеса е по отношение на субективното право на ищеца, чието съществуване и реализация са били засегнати от отреченото със съдебното решение право. Изложени са също съображения, че правният интерес от решаване на правния спор винаги произтича от конкретните обстоятелства, в които спорът се изразява и чрез които всеки от спорещите твърди, че се засяга правната му сфера, а видът на иска е призван да гарантира постигането на необходимата и достатъчна по вид и обем защита на материалните права. Такава защита в случаите на отрицателен установителен иск за собственост или друго вещно право би се постигнала чрез отричане със сила на пресъдено нещо на претендираното от ответника право. Посочено е, че правният интерес при отрицателния установителен иск за собственост или друго вещно право се поражда от твърдението за наличие на притежавано от ищеца, различно от спорното, право върху същия обект, чието съществуване би било отречено или пораждането, респективно упражняването му би било осуетено от неоснователната претенция на насрещната страна в спора.

Преценката за наличие на правен интерес от предявяването на отрицателен установителен иск следователно е винаги конкретна, основана на всички, съдържащи се в исковата молба твърдения, като нейната цел е да се съобрази дали при уважаването на иска ще бъде дадена защита на субективното право, което ищецът твърди, че притежава. При това следва да бъде взето предвид доколко както съществуването, така и реализацията на притежаваното от ищеца право се засяга от правото на ответника. В този смисъл въз основа на съдържащите се в мотивите на тълкувателното решение съображения, в практиката си ВКС е достигнал до изводите, че за да прецени дали изложените в исковата молба твърдения обуславят правен интерес от О., съдът следва да ги квалифицира и да прецени доколко решението по делото ще рефлектира върху правната сфера на ищеца и ще постигне целения от него резултат и само когато целеният правен резултат не би рефлектирал непосредствено в правната сфера на ищеца, то липсва правен интерес от предявяване на отрицателен установителен иск (определение № 19 от 17.02.2021 г. по ч. гр. д. № 57/2021 г. на II г. о. на ВКС). В тълкувателното решение се придава значение не на вида накърнено субективно материално право на ищеца, а на обстоятелството дали собственическите претенции на ответника пречат на ищеца да го упражнява, респ. дали отричането им би повлияло на възможността за безпрепятственото му упражняване (определение № 21 от 07.02.2020 г. по ч. гр. д. № 3962/2019 г. на I г. о. на

ВКС).

С тази практика на ВКС, вкл. с изложените в мотивите към т. 1 на ТР № 8/2012 от 27.11.2013 г. по тълк. д. № 8/2012 г. на ОСГТК на ВКС съображения в случая въззивният съд не се е съобразил. При извършването на преценката си за наличие на правен интерес от предявяването на отрицателен установителен иск въззивният е взел предвид единствено твърденията на ишците за осъществяването на фактите, свързани с придобиването на права от страните върху самостоятелните обекти от масивната двуетажна търговска сграда, както и върху дворното място (за ответниците), но не и твърденията за последващите спорове между страните, свързани с ползването на дворното място и обусловената от това възможност за достъп до сградата и не е анализирал значението на тези твърдения за наличието, респ. липсата на правен интерес от предявяването на отрицателния установителен иск.

В тази насока следва на първо място да се отбележи, че именно съществуването и реализацията на правата, които ответниците твърдят, че са придобили върху дворното място, засяга възможността ишците да упражняват признатото от чл. 64 ЗС право да ползват терена доколкото това е необходимо за пълноценното упражняване на правото на собственост върху притежавания от тях самостоятелен обект в сградата, вкл. правото на достъп до самата сграда, като се съобрази и предназначението на този самостоятелен обект, а именно магазин, до който следва да бъде осигурен непрекъснат достъп не само за ишците, но и за посетителите на магазина. Следва да бъде взето предвид и обстоятелството, че за да бъде упражнено успешно правото по чл. 64 ЗС на първо място следва да бъде разрешен спорът за принадлежността на правото на собственост върху терена, доколкото предявяването на иск по чл. 64 ЗС с твърдения, че правото на собственост върху терена не принадлежи на ответниците не може да се приеме за допустимо, а уважаването на такъв иск срещу общината не би било противопоставимо на ответниците в настоящето производство.

Освен това следва да се вземе предвид, че доколкото според твърденията на ишците те са лишени от правото на достъп до терена, те не биха могли обективно да упражняват каквато и да е фактическа власт върху него, а оттам и да се позоват на възможността за оригинално придобиване на права.

14. Поставянето на прегради, които да ограничат възможността на част от съсобствениците да ползват реална част от общия имот, която по общо съгласие е разпределена на друг съсобственик, не е неправомерно действие. Следователно в такава хипотеза искът по чл. 109 ЗС не предоставя възможност за защита, включително не може да се допусне по този ред премахване на прегради, които съсобственик е поставил, за да ограничи достъпа на останалите съсобственици до реална част от имота, която по общо съгласие му е била разпределена за ползване.

чл. 109 ЗС

Решение № 167 от 14.11.2023 г. на ВКС по гр. д. № 160/2023 г., I г. о., докладчик съдията Гълъбина Генчева

Производството е по чл. 290 ГПК.

Образувано е по касационна жалба на С. М. К. и М. М. К. срещу решение № 291 от 31.10.2022 г. по в. гр. д. № 260/2022 г. на Смолянския окръжен съд.

Жалбоподателите считат, че въззивното решение е неправилно, тъй като при уважаване на предявения срещу тях иск по чл. 109 ЗС съдът не зачел фактическото разпределение на ползването на дворното място от неговите съсобственици.

Ответникът в производството М. Х. И. оспорва жалбата. Счита, че тя е

неоснователна.

С определение № 1699 от 19.06.2023 г. по настоящото дело е допуснато на основание чл. 280, ал. 1, т. 3 ГПК касационно обжалване на въззивното решение по въпроса може ли с иск по чл. 109 ЗС да се търси негаторна защита за преустановяване на неоснователни действия от съсобственика, съответстващи на установено по делото разпределение на ползването на общия имот.

По поставения въпрос съставът на ВКС приема следното:

При съсобственост правото на собственост принадлежи общо на две или повече лица – чл. 30, ал. 1 ЗС. Всеки съсобственик може да си служи с общата вещ съобразно нейното предназначение и по начин да не пречи на другите съсобственици да си служат с нея според правата им – чл. 31, ал. 1 ЗС. Разпоредбата на чл. 32 ЗС сочи как се използва и управлява общата вещ, а чл. 109 ЗС дава защита на собственика срещу всяко неоснователно действие, което му пречи да упражнява своето право.

Съсобствениците могат по взаимно съгласие да разпределят ползването на общия имот. Разпоредбата на чл. 32 ЗС не изключва тази възможност и не предписва никаква специална форма за вземане на такова решение, т. е. то може да бъде взето устно или чрез конклюдентни действия.

При разпределение на ползването правото на всеки от съсобствениците да си служи с целия имот съобразно притежаваната от него идеална част се трансформира в право да си служи с реална част от този имот. Разпределението сочи кой от съсобствениците коя реална част от имота ще ползва, като същевременно препятства възможността другите съсобственици да ползват същата реална част, включително и да преминават през нея. За да си гарантира безпрепятственото ползване на реалната част съответният съсобственик има право да поставя прегради, включително и катинари на вратите, чрез които се осъществява достъп до неговата реалната част. Поставянето на прегради представлява правомерно действие, тъй като съответства на възникналото от разпределението право на всеки от съсобствениците да ползва своята реалната част от имота и на забраната другите съсобственици да си служат с нея.

Искът по чл. 109 ЗС предоставя защита само срещу неоснователни действия, които пречат на собственика /съсобственика/ да упражнява своето право. Както бе посочено по-горе, поставянето на прегради, които да ограничат възможността на част от съсобствениците да ползват реална част от общия имот, която по общо съгласие е разпределена на друг съсобственик, не е неправомерно действие. Следователно в такава хипотеза искът по чл. 109 ЗС не предоставя възможност за защита, включително не може да се допусне по този ред премахване на прегради, които съсобственик е поставил, за да ограничи достъпа на останалите съсобственици до реална част от имота, която по общо съгласие му е била разпределена за ползване.

По съществуващото на касационната жалба:

С обжалваното въззивно решение е потвърдено решение № 82 от 20.06.2022 г. по гр. д. № 313/2021 г. на РС-Мадан, с което С. М. К. и М. М. К. са осъдени да преустановят действията си, с които пречат на М. Х. И. да упражнява правото си на собственост върху поземлен имот с идентификатор [№] по КKKP на [населено място], [община], и да преминава през същия до собствените си сгради: двуетажна масивна жилищна сграда с идентификатор [№] със застроена площ от 70 кв. м. и масивна стопанска сграда на два етажа с идентификатор [№] с площ от 84 кв. м., като премахнат поставения катинар на входа към вътрешния двор на имота, който вход е означен със зелена стрелка на скицата към заключението на вещото лице, което е неразделна част от решението.

Въззивният съд е приел, че страните по делото са съсобственици при равни права на процесния поземлен имот и притежават в самостоятелна собственост отделни сгради в него – ищецът М. Х. И. е собственик на двуетажна масивна жилищна сграда със застроена площ 70 кв. метра и масивна двуетажна селскостопанска сграда с площ 84 кв. метра, а

ответниците С. М. К. и М. М. К. са собственици на двуетажна жилищна сграда със застроена площ 90 кв. метра и двуетажна стопанска сграда със застроена площ 55 кв. метра.

Прието е, че според техническата експертиза достъпът до имот [№] е от [улица], която представлявала неасфалтиран път. За достъп до имота е налице един портал от улицата, обозначен с червена стрелка на представената от вещото лице скица, състоящ се от една двойна и една единична дървена врата, от който портал се влиза в оградено като подход място, втори портал, обозначен със зелена стрелка, и до входовете за стопанските сгради на страните. Стопанските сгради имат по още един вход на югоизток – единични врати. В жилищната сграда на ищеца има два входа – единият от северозапад от [улица] и един от югозапад от двора, обозначени със синя стрелка. В жилищната сграда на ответниците има само един вход от югозапад от двора, обозначен с черна стрелка. Във вътрешния двор в имота има поставени саксии, които обособяват двора на две части. Входовете от вътрешния двор към жилищните сгради на страните е от североизток за ответниците и от югозапад за ищеца. На входа към вътрешния двор на имота, обозначен със зелена стрелка на скицата, е поставен катинар.

Съдът е обсъдил и показанията на свидетелите. Според В. А. в имота от страната на пътя имало голяма двойна врата, винаги отворена, до която стояли дървата на ищеца. Дворното място било разпределено между страните много отдавна, като на границата на ползване били поставени саксии и бидон. Всеки ползвал частта, която е пред неговата сграда. Вътрешният портал, който води до двора на ответниците, се заключвал от тях. Според свидетеля Ф. К. единият вход, който ищецът ползвал, бил дървена врата, а майката на ответниците влизала през общия вход. След като се влезе през главния вход се минава в дясно през друга врата и се влиза в нейната половина и в жилищната сграда, в която живеела покойната жена. Вътрешният двор бил разделен на две части, като едната част се ползвала от ищеца, а другата от ответниците, като всеки си ползвал частта, която е пред неговата жилищна сграда. Големият портал, който бил от входа на улицата, не се заключвал, той бил постоянно отворен, като се влезело в него имало нарязани дърва на ищеца. През големия портал можело да се стигне до стопанската сграда на ищеца, а през нея – до градината, която се намирала зад двете къщи. През градината ищецът можел да стигне до неговата къща. Ищецът можел да пренесе материали през неговата къща и към градината или към вътрешния двор. Ако трябва да мине с кон или с каруца, трябвало да мине покрай къщата към градината. Между двете къщи – двойната къща и съседната къща, имало пътека, през която може да се минава, която обаче била малка и не можело да мине товарен кон. Можело да се пренесе багаж. Вътрешният портал бил заключен от ответниците. Според свидетелката С. Г. освен главната порта откъм имота, имало пътечка покрай къщата, която водела до градината. Според свидетелката Ж. Д. вътрешният вход на имота води към двор, от който са входовете към двата дяла от къщата. През този двор можело да се пренесе нещо по-обемисто до селскостопанската сграда. През вътрешния двор можело да мине кон с дърва, минавали били, от там били пренасяли багаж. Вътрешният вход на имота бил заключван от ответниците, ищецът нямал достъп. В двора били поставени саксии. От страната на улицата имало вход към къщата, но по този вход не можело да се пренасят дърва или други материали. Не можело да минават и животни, защото този вход водел до къщата. Във външния двор имало разположени дърва на ищеца, както и във вътрешния двор. От страна на улицата, покрай дела на ищеца и съседната къща, имало малко свободно място, около един метър, през което се стига до стопанската сграда и през стопанската сграда трябвало да мине към неговия двор.

При тези данни въззивният съд е приел, че искът по чл. 109 ЗС е основателен и ответниците трябва да осигурят на ищеца достъп до вътрешния двор, като премахнат поставения катинар. Този катинар ограничава правото на достъп на ищеца до вътрешния двор на имота и до собствената му стопанска постройка, принуждавайки го, за да достигне

до тях, да преминава през стаите на жилището си и да пренася на ръка през тях вещи и пособия, което води до значителни неудобства за ищеца, по-големи от обикновените по смисъла на чл. 50 ЗС.

Съдът е приел, че при съсобственост правото на собственост се съпритежава от отделните съсобственици. Нормата на чл. 31, ал. 1 ЗС гарантира правото на всеки съсобственик да ползва общата вещ и задължението на всеки да не пречи за упражняване на правото на собственост на останалите съсобственици според правата им. Искът по чл. 109 ЗС гарантира съдебна защита на това право на съсобственика в обема на притежавания от него дял. Макар и в обем на идеална част, правото на собственост на ищеца включва трите правомощия – да владее собствената идеална част, да я ползва съвместно с другите съсобственици и да се разпорежда с нея. В случая е ограничено правото на ищеца да ползва имота, доколкото действията на ответниците по поставяне на катинар на входа към вътрешния двор към имота, обозначен със зелена стрелка на изготвената от вещото лице скица, създават пречки пред него да достига свободно до вътрешния двор на имота, както и до собствената му стопанска постройка

Дори да се приеме, че между страните е налице фактическо разпределение на правото на ползване на процесния имот, по делото не са налице доказателства за наличие на съгласие за такова разпределение, което да изключва правото на ищеца да преминава през вътрешния двор на имота.

Решението е неправилно.

Съдът е отчел казаното от свидетелите В. А. и Ф. К., че страните отдавна са си разпределили ползването на общото дворно място, като всеки от тях ползва частта, която е пред входа от задната част на къщата му, а частта, означена със зелен цвят на комбинираната скица на вещото лице, се ползва общо, като там страните складираят дърва за зимата. Според свидетеля К. разпределението е много отдавна, още от предишните собственици. Същевременно съдът е направил погрешния извод, че по делото няма събрани доказателства за изразена воля при разпределението, според която на ищеца е забранено да преминава през частта от мястото, която ответниците ползват. Както бе посочено при отговора на въпроса по чл. 280, ал. 1 ГПК, самото разпределение изключва възможността един от съсобствениците да ползва и да преминава през онази реална част от имота, която е разпределена за ползване на друг съсобственик. Поставянето от ответниците на катинар на входната врата, през която се достига до разпределеното им за ползване дворно място, не представлява неправомерно действие, срещу което да може да се търси защита с иск по чл. 109 ЗС. Ищецът има възможност да достига до своята част от дворното място и по други начини – 1. през собствената си къща, която има входи откъм улицата и откъм онази част от вътрешния двор, която той ползва и 2. през просеката с ширина от около 1 метър на северозападната граница на имота, която е образувана чрез оставеното отстояние между неговата къща и къщата в съседния имот. Тази просека обслужва двете съседни къщи, тъй като през нея собствениците могат да достигат до вътрешните си дворове. Пренасянето на дърва от общата за ползване площ към къщата на ищеца може да стане през всяко едно от тези две места. При добро желание ищецът би могъл да пренася дървата и през собствената си стопанска сграда с идентификатор [№], като отвори втора врата откъм частта на дворното място, която ползва. Не е необходимо пренасянето на дървата да става с кон и каруца, тъй като разстоянието от мястото на складиране до сградата на ищеца не е голямо, още повече, че не може с кон и каруца той да преминава през частта от дворното място, разпределена за ползване на другите съсобственици.

Неоснователно е виждането, застъпено в писмената защита на ответника по касация М. И., че извършеното от съсобствениците разпределение на ползването на дворното място не следва да бъде зачетено от съда, ако противоречи на императивни изисквания на закона, като например чл. 51 ЗС и чл. 19 ЗУТ. И двете разпоредби нямат никакво

отношение към разпределението на ползването на мястото. Текстът на чл. 19 ЗУТ се прилага само при урегулиране на поземлени имоти, но не и при разпределение на ползването им. Текстът на чл. 51 ЗС урежда възможността за осигуряване на временен достъп до един имот, като се премине през друг, но не и право на преминаване, както неправилно поддържа ответникът по касация. Такъв временен достъп, при наличието на предпоставките по чл. 51 ЗС, може да се осигури и през реална част от един имот, разпределена за ползване на един съсобственик, за да се достигне до реалната част, ползвана от друг съсобственик. Евентуалната необходимост за осигуряване на временен достъп обаче не може да препятства възможността да се разпредели ползването на дворното място между съсобствениците.

По изложените съображения искът по чл. 109 ЗС е неоснователен. Въззивното решение, с което е потвърдено решението на първата инстанция за уважаване на този иск е неправилно и следва да бъде отменено. Тъй като не се налага извършване на допълнителни процесуални действия, спорът следва да се реши от настоящата инстанция, като предявеният иск по чл. 109 ЗС бъде отхвърлен.

15. Договорът за аренда е каузален, възмезден, а при тези договори чл. 9 ЗЗД допуска известна обективна нееквивалентност в насрещните престации. Следователно само договор за аренда, в който страните са свели основното задължение на арендатора по чл. 8 от Закона за арендата в земеделието /ЗАЗ/ практически до нулева стойност, е нищожен.

чл. 26, ал. 1, пр. 3 ЗЗД

чл. 108 ЗС

чл. 8 ЗАЗ

Решение № 179 от 20.11.2023 г. на ВКС по гр. д. № 519/2023 г., IV г. о., докладчик съдията Геника Михайлова

Производството е по чл. 290 - 293 ГПК.

До касационно обжалване е допуснато решение № 316/07.10.2022 г. по гр. д. № 400/2022 г. в частта, с която Окръжен съд – Русе, потвърждавайки решение № 194/18.02.2022 г. по гр. д. № 1949/2021 г. на Районен съд – Русе по исковете на Б. Б. Е. и С. Л. Е. срещу Е. Ф. Е. и Е. З. И. на основание чл. 26, ал. 1, пр. 3 ЗЗД е прогласил за нищожен договора за аренда от 24.06.2015 г. по отношение на новообразувания имот №... с площ от 6 дка в землището на [населено място] поле, обл..., в м. ".....", представляващ по скица имот №..... с площ 6002 кв. м. в землището на [населено място] поле, реална част от нивата от 12 дка, предмет на договора, и на основание чл. 108 ЗС е осъдил Е. З. И. да предаде имота на съпрузите Б. и С. Е..

Решението е допуснато до касационно обжалване по следните въпроси: 1. Нищожен ли е на основание чл. 26, ал. 1, пр. 3 ЗЗД договор за аренда на земеделска земя, в който арендната вноска е значително по-ниска от пазарната, срокът е 30-годишен и няма уговорка (клауза), която предвижда механизъм за индексация на арендната вноска при трайно изменение в икономическите условия за производство на земеделска продукция, настъпило в срока на договора? и 2. Длъжен ли е въззивният съд да се произнесе по възраженията, с които ответникът своевременно е оспорил иск по чл. 26, ал. 1, пр. 3 ЗЗД, когато те са пренесени и като оплаквания във въззивната жалба срещу първоинстанционното решение?

По материалноправния въпрос:

В мотивите към ТР № 2/20.07.2017 г. по тълк. д. № 2/2015 г. ОСГТК на ВКС се изясни, че договорът за аренда на земеделска земя урежда обществените отношения,

свързани със стопанското ползване на земеделската земя и извличане на плодовете, на които арендаторът става собственик. Съществена специфика на земеделската земя е, че при ползването (обработването) ѝ тя дава плодове. Това обяснява режимът на специално правно регулиране, създаден със Закона за аренда в земеделието. Законът урежда договора за аренда на земеделска земя и/или недвижими и движими вещи за земеделско производство и отразява неговите особености, а този договор е институционализиран (именуван).

Съгласно § 1 от ДР на ЗАЗ за неуредените в този закон въпроси по за арендното правоотношение се прилагат разпоредбите на гражданското законодателство, т. е. Общата част на Закона за задълженията и договорите за тези договори. Следователно за отговора има значение практиката на Върховния касационен съд по чл. 26, ал. 1, пр. 3 ЗЗД. В нея еднозначно се приема, че договорът е нищожен на основание чл. 26, ал. 1, пр. 3 ЗЗД, когато противоречи с основните морални принципи и ценности, върху които се консолидира обществото и които са в основата на обществения ред. Противоречието трябва да е в степен договорът да ги отрича. Така законът придава значение на неписаните, но общозначими морални правила, и свързва порока по чл. 26, ал. 1, пр. 3 ЗЗД с най-тежката гражданско-правна санкция – договор, който ги накърнява, е нищожен (не поражда действие). В чл. 9 ЗЗД е другото придадено в закона правно значение на неписаните морални правила. Те са единият ограничител на свободата на договаряне, равностоен с другия ѝ ограничител - повелителните норми на закона. Поради това в установяване на основанието по чл. 26, ал. 1, пр. 3 ЗЗД съдът не се ограничава до формалното съдържание на договора, а е длъжен да прецени всички негови характеристики и когато те създават съмнение да е нищожен на това основание - да ги обсъди комплексно с всички обстоятелства, съпътстващи сключването му.

От изложеното следва, че основанието по чл. 26, ал. 1, пр. 3 ЗЗД не е налице, когато клаузи от именуван договор съответстват на правните норми, изграждащи неговия институт, когато това, което страните не са уговорили, урежда самият закон, т. е. договорът има и нормативно съдържание, а при каузалния възмезден договор - когато уговорената основна престация не е сведена практически до нулева стойност.

Основен елемент на договора за аренда е задължението на арендатора да извърши в срок арендното плащане, като арендната вноска се уговаря в пари и/или в земеделски продукти (чл. 8 ЗАЗ). За преценката дали страните са свели задължението по чл. 8 ЗАЗ практически до нулева стойност, съдът е длъжен да отчете всички характеристики на договора, но и да приложи принципа на автономия на волята. Договорът за аренда е каузален, възмезден, а при тези договори чл. 9 ЗЗД допуска известна обективна нееквивалентност в насрещните престации (така Решение № 277/26.01.2015 г. по гр. д. № 1962/2014 г. IV-то ГО, Решение № 24/09.02.2016 г. по гр. д. № 2419/2015 г. на III-то ГО и цитираните в него). Следователно само договор за аренда, в който страните са свели основното задължение на арендатора по чл. 8 ЗАЗ практически до нулева стойност, е нищожен.

С първото изменение на чл. 4 ЗАЗ отпадна максималният 50-годишен срок на този договор. За него законът предвижда само минимален срок, включително възможност да е пожизнен. Следователно уговореният 30-годишен срок в арендния договор съответства на института.

Чл. 16, ал. 1 ЗАЗ предвижда потестативно право на изменение на арендното правоотношение за всяка от страните, чийто интерес е засегнат от настъпило в срока трайно изменение на обстоятелствата, от които те са се ръководили към сключването на договора. Разпоредбата е императивна. Аргументът е от ал. 6, който обявява за нищожни отказа от правото на изменение на арендния договор и на уговорките, че от упражняването или от неупражняването на това право могат да се претендират вреди или облаги. Следователно чл. 16 ЗАЗ е част от нормативното съдържание на всеки договор за

аренда и е ненужно да има клауза, която предвижда механизъм на индексация (промяна в размера) на задължението по чл. 8 ЗАЗ при настъпило в уговорения срок трайно изменение на икономическите условия за производство на земеделска продукция.

При тези съображения отговорът на материално-правния въпрос е отрицателен, а за изключеното основание по чл. 26, ал. 1, пр. 3 ЗЗД са без значение съпътстващите обстоятелства, при които е сключен конкретния договор за аренда на земеделска земя, в който уговорената арендна вноска е по-ниска от пазарната, но не е сведена практически до нулева стойност, срокът е 30-годишен и няма уговорка, която да предвижда механизъм за промяна в размера на задължението по чл. 8 ЗАЗ при настъпило в срока трайно изменение на икономическите условия за производство на земеделска продукция.

По процесуалноправния въпрос настоящият състав приема, че въззивният съд е длъжен да се произнесе по възраженията, с които ответникът по иска по чл. 26, ал. 1, пр. 3 ЗЗД своевременно го е оспорил, и ги поддържа в оплакванията си във въззивната жалба срещу първоинстанционното решение. Даденият отговор се основава на нормативното и казуално тълкуване на чл. 269, изр. 2, вр. чл. 12, чл. 235, ал. 2 и чл. 236, ал. 2 ГПК, извършено от Върховния касационен съд (ТР № 1/09.12.2013 г. по тълк. д. № 1/2013 г. ОСТК на ВКС, Решение № 22/29.06.2017 г. по гр. д. № 2113/2016 г., I-во ГО, Решение № 261/10.02.2020 г. по гр. д. № 758/2019 г., III-то ГО, Решение № 177/31.12.2020 г. по гр. д. № 293/2020 г., IV-то ГО и др.) и не се нуждае от допълнителни мотиви.

По касационната жалба на ответниците Е. Ф. Е. и Е. З. И. срещу въззивното решение:

Въззивният съд правилно е приел, че договорът от 24.06.2015 г., с който първият ответник предоставя на втория ответник под аренда една нива от 12 дка в землището на [населено място], обл....., м. ".....", включващ новообразуваният имот от 6 дка, предмет на исковете: 1) е с уговорена арендна вноска наполовина от пазарната за подобни имоти; 2) 30-годишен срок и 3) не предвижда механизъм за индексация на задължението по чл. 8 ЗАЗ при настъпило в срока трайно изменение в икономическите условия за производство на земеделска продукция. В противоречие с отговора на материалноправния въпрос въззивният съд е приел, че договор за аренда с такива характеристики е нищожен на основание чл. 26, ал. 1, пр. 3 ЗЗД и не е следвало да разглежда другите съпътстващи сключването му обстоятелства. Той е бил длъжен да разгледа възраженията на ответниците, поддържани и пред него с оплакванията във въззивната жалба срещу първоинстанционното решение, че договор с подобни характеристики не е нищожен, защото: 1) чл. 9 ЗЗД допуска при двустранните възмездни договори (договорът за аренда е такъв) известна нееквивалентност в насрещните престации; 2) ЗАЗ предвижда минимален, но не и максимален срок за арендния договор, включително да е пожизнен (чл. 4, ал. 1 и чл. 28, ал. 2 ЗАЗ) и 3) чл. 16 ЗАЗ е част от нормативното съдържание на договора, а не е необходимо страните да уговорят възникналото по силата на закона потестативно право да бъде изменен. Ако бе разгледал възраженията в смисъла, разяснен с отговорите на въпросите, в правилното прилагане на чл. 26, ал. 1, пр. 3 ЗЗД и в изпълнение на задълженията по чл. 269, изр. 2, вр. чл. 12, чл. 235, ал. 2 и чл. 236, ал. 2 ГПК, въззивният съд би достигнал до правилния извод, че договорът от 24.06.2015 г. е валиден (не е сключен при основанието по чл. 26, ал. 1, пр. 3 ЗЗД) и обвързва ответниците.

По исковете по чл. 108 ЗС и при липса на оплаквания във въззивната жалба от ответниците срещу първоинстанционното решение, с което тези искове са уважени в установителните им части, въззивният съд е бил длъжен да приеме, че по договор за покупкопродажба по н. а. № 7/01.04.2003 г. и по съдебна делба ищците са собствениците на процесния имот от 6 дка, поставен в техен дял при способа по чл. 352 ГПК и представляващ реален дял от нивата от 12 дка, предмет на договора за аренда. Отчитайки, че първоинстанционното решение е влязло в сила в частта по исковете по чл. 108 ЗС срещу първия ответник (срещу арендодателя), включително в осъдителната им част, въззивният съд е бил длъжен да пристъпи към разглеждане на другото възражение, с което

вторият ответник е обосновал основанието да ползва чуждия имот и да го отдаде под наем на трето за процеса лице – основаното на предвиденото в чл. 3, ал. 4 ЗАЗ в приложимата редакция преди изменението ѝ с ДВ бр. 13/07.02.2017 г. Основателно е и касационното оплакване за необоснованост на обжалваното решение. Настоящата инстанция е длъжна да отмени неправилното решение и да реши спора по същество, доколкото по делото не се налага повтарянето или извършването на нови съдопроизводствени действия.

По исковете по чл. 108 ЗС срещу втория ответник настоящият състав също е длъжен да приеме, че по договор за покупкопродажба по н. а. № 7/01.04.2003 г. и по съдебна делба ишците са собствениците на процесния имот от 6 дка, поставен в техен дял при способа по чл. 352 ГПК и представляващ реален дял от нивата от 12 дка, предмет на договора за аренда от 24.06.2015 г. Изяснено бе, че договорът от 24.06.2015 г., с който първият ответник е предоставил на втория нивата от 12 дка, включваща процесния имот, е произвел валидно действие. Исковете по чл. 26, ал. 1, пр. 3 ЗЗД са неоснователни и касационната инстанция следва да ги отхвърли.

По възражението на втория ответник, че основанието да ползва имота на ишците и да го отдаде под наем на трето за процеса лице произтича от довод че договорът за аренда е сключен при действието на чл. 3, ал. 4 ЗАЗ (приложимата редакция на разпоредбата преди изменението с ДВ бр. 13/07.02.2017 г.) и е противопоставим на ишците. Възражението е неоснователно по следните съображения:

Към 24.06.2015 г. имотът е съсобствен при равни дялове, притежавани при имуществена общност от съпрузите Е. (от ишците) и от съпрузите Е. (от първия ответник и неговата съпруга), а договорът за аренда е сключен от съсобственик с миноритарен (равен) дял на дела на ишците. Чл. 3, ал. 4 ЗАЗ в редакцията преди изменението с ДВ, бр. 13/07.02.2017 г., предвиждаше, че когато договор за аренда е сключен само от някой от съсобствениците на земеделската земя, отношенията помежду им се уреждат съгласно чл. 30, ал. 3 ЗС. Чл. 3, ал. 4 ЗАЗ след изменението предвижда, че договор за аренда може да се сключи със съсобственик на земеделска земя, чиято собственост е повече от 50 на сто идеални части от съсобствен имот, като отношенията между съсобствениците се уреждат съгласно чл. 30, ал. 3 ЗС. Изяснената цел на договора за аренда (с ТР № 2/20.07.2017 г. по тълк. д. № 2/2015 г. ОСГТК на ВКС, а и с първия отговор) не дава основание да се приеме, че чл. 3, ал. 4 ЗАЗ в редакцията ѝ преди изменението е специална правна норма към общата по чл. 32, ал. 1 ЗС. Договорът за аренда е за управление. Всеки съсобственик може да го сключи, но съгласно чл. 32, ал. 1 ЗС той обвързва и останалите, само ако сключилият го съсобственик притежава повече от 50 % идеални части от земеделската земя. Когато делът му е миноритарен (равен или под 50 %), договорът обвързва само страните, които са го сключили, а може да обвърже и друг съсобственик, само ако изрично или с конклюдентни действия той го е приел. Чл. 32, ал. 1 ЗС е предвиден в закона случай на действие на договора за управление на общата вещ и за лица, които не са страни по него. За договора, с който съсобственик отдава под аренда цялата земеделска земя, се прилагат чл. 30, ал. 3 ЗС, към която чл. 3, ал. 4 ЗАЗ изрично препраща (в редакциите преди и след изменението с ДВ, бр. 13/07.02.2017 г.), но и чл. 32, ал. 1 ЗС, респ. чл. 21, ал. 1 ЗЗД. Разпоредбите са в раздел три от Закона за собствеността и в общата част на ЗЗД. Съгласно § 1 ДР на ЗАЗ те също се прилагат в арендните правоотношения. Чл. 3, ал. 4 ЗАЗ след изменението ѝ с ДВ, бр. 13/07.02.2017 г. е пояснителна правна норма, а не регулира по нов (различен) начин договора за аренда, сключен от съсобственик на общата земеделска земя преди това изменение. Следователно договорът от 24.06.2015 г. обвързва ответниците, а за да е противопоставимо възникналото с него арендно правоотношение, е необходимо ишците да са го приели изрично или мълчаливо.

Приемане липсва. Въззивното решение е влязло в сила в частта, с която първоинстанционното решение е обезсилено поради отказ от исковете по чл. 30, ал. 3 ЗС за съответните на дела на ишците доходи от отдадената в аренда съсобствена земеделска

земя за стопанските 2017/2018 г., 2018/2019 г. и 2019/2020 г., а производството по тези искове е прекратено. С обратна сила са отпаднали последиците от тяхното предявяване и ишците не могат отново да ги предявят. Събраните доказателства изключват извода те да са получили плащанията от първия ответник в погашение на вземанията по чл. 30, ал. 3 ЗС. За първите две той е издал платежни нареждания, приети по делото, но няма доказателства да са заверени сметките на ишците (чл. 75, ал. 3 ЗЗД). Третата сума, първият ответник е наредил с пощенски запис, но е върната като неполучена. Допълнителен аргумент за това, че ишците не са приели последиците на договора от 24.06.2015 г., са и предявените в настоящото производство ревандикационни искове. По съдебната делба процесният имот е поставен в дял на ишците, но това не осъществява предвиденото в чл. 17, ал. 2 ЗАЗ. Заместването по силата на закона е за третото лице-правоприемник на арендателя, а не настъпва за съсобственика, придобил идеалните части от съсобственика, сключил договор за аренда на обща земеделска земя. И преди, и след прекратената с делба съсобственост, договорът за аренда, сключен от съсобственик с миноритарен дял е непротивопоставим на другия съсобственик, който не е приел неговите последици изрично или мълчаливо. Исковете по чл. 108 ЗС срещу втория ответник са основателни и в осъдителните им части. Представеният договор от 25.12.2019 г. за отдаването му под наем на "Аем Агро" ЕООД не доказва, че вторият ответник е изпълнил задължението си да предаде имота на третото лице, а и в хода на делото 1-годишният срок е изтекъл и не са сочени, респ. събрани доказателства срочното наемно правоотношение да е продължено. Касационното решение в частта по иска по чл. 108 ЗС срещу втория ответник съответства на забраната да се влошава положението на жалбоподателя, доколкото искът е уважен и с отмененото решение.

16. С решение на СЕС по съединени дела С-762/18 и С-37/19, периодът, за който се дължи обезщетение за неизползван платен годишен отпуск е точно определен и той е - от датата на незаконното уволнение до датата на възстановяване на работа на незаконно уволнения работник или служител. От този период следва да се извадят дните, за които за работника е възникнало право на платен отпуск, въз основа на действително положен труд при друг работодател.

чл. 224 КТ

Решение № 181 от 22.11.2023 г. на ВКС по гр. д. № 649/2023 г., III г. о., докладчик председателят Илияна Папазова

Производството е с правно основание чл. 290 от ГПК.

Допуснато е касационно обжалване с определение № 1147 от 17.05.2023 г. само по касационната жалба на К. Г. Ф., чрез процесуалният представител адвокат С. против въззивно решение № 2843 от 18.10.2022 г. по в. гр. д. № 7803 по описа за 2021 г. на Софийски градски съд, с което е отменено решение № 20059549 от 5.03.2021 г. по гр. д. № 75130/2018 г. на СРС в частта, с която МВР е осъдено да му заплати сумата над 10 795. 20 лв. до 21 403. 20 лв. и за периода 3.12.2007 г. - 23.11.2014 г., както и в частта, с която е осъдено МВР на основание чл. 86, ал. 1 ЗЗД да му заплати сумата над 3 011. 55 лв. до 5 970. 43 лв. и вместо това е постановено друго, с което са отхвърлени като неоснователни искове в посочената част и период за сумите над 10 795.20 лв. до 21 403.20 лв., представляваща обезщетение за неизползван платен годишен отпуск и над 3 011.55 лв. до 5 970.43 лв., представляваща лихва за забава за периода от 23.02.2016 г. до 22.11.2018 г. Понастоящем, въззивният акт, в останалата му част, с която е потвърден първоинстанционния акт за присъждане на сумите от 10 795.20 лв. обезщетение за неизползван платен годишен отпуск и 3 011. 55 лв., лихва за забава, е влязъл в сила. Присъдени са разноски.

Касационното обжалване е допуснато на основание чл. 280, ал. 1, т. 2 ГПК с оглед евентуалното противоречие на постановеният въззивен акт с приетото от СЕС по съединени дела С-762/18 и С-37/19 по въпросите: Прекъсва ли се причинно-следствената връзка между незаконното уволнение и възникването на право на платен годишен отпуск в периода от незаконното уволнение до възстановяване на работа на служител, който междувременно и за част от периода е започнал работа при друг работодател и ако обезщетението по чл. 224 КТ е дължимо, наподобява ли то обезщетението за причинени вреди под формата на пропуснати ползи?

В проведеното открито съдебно заседание страните се представляват. Изразеното от процесуалният представител на касатора становище е за основателност на подадената касационна жалба поради неправилност на постановения от въззивният съд акт. Позовава се и на междувременно постановено решение по дело С-57/22 от 12.10.2023 г. на СЕС, което счита, че потвърждава изложената от него теза. Желает въззивният акт да бъде отменен и вместо това постановен друг, с който предявените искове да бъдат уважени. Счита, че неправилно въззивният съд е приложил по аналогия института на пропуснатата полза – първо, защото не е налице празнота в законодателството, доколкото тя е била запълнена с постановления от СЕС акт по съединени дела С-762/18 и С-37/19, второ, защото целта на чл. 224 КТ е различна от тази на чл. 82 ЗЗД, като се има пред вид, че последната не обезщетява неимуществено право и трето, тъй като предпоставките са различни. Претендира, съгласно приложен списък, направените разноси, като желает размерът на адвокатското възнаграждение да бъде определен от съда, доколкото процесуалното представителство се осъществява по реда на чл. 38, ал. 2, вр. ал. 1, т. 2 от Закона за адвокатурата.

Изразеното от процесуалния представител на Министерство на вътрешните работи становище е за неоснователност на подадената касационна жалба. Претендира юрисконсулско възнаграждение и не прави възражение за прекомерност на разноските на другата страна.

Върховен касационен съд, състав на Трето гражданско отделение, след преценка на изразените становища, ангажираните по делото доказателства и съобразно закона, намира за установено следното:

Ищецът е бил назначен през 1995 г. на длъжност "инспектор" в Национална служба "Сигурност", МВР. Уволнен е със заповед от 27.06.2003 г., на основание чл. 253, ал. 1, т. 5 ЗМВР(отм.) Заповедта е обжалвана пред ВАС и е потвърдена. След влизането ѝ в сила, той е сезирал ЕСПЧ, с твърдения за допуснато нарушение на чл. 6, ал. 1 ЕКЗПЧ. С решение от 16.04.2013 г., ЕСПЧ установява нарушение на правото на справедлив процес, защото в хода на обжалването националният съд е отказал самостоятелно да разгледа въпрос, който е от решаващо значение за решаването на спора /а именно – да подложи на проверка извода на работодателя за психическа негодност на служителя/. След постановяване на решението на ЕСПЧ, производството пред ВАС е възобновено. С окончателно решение, постановено на 17.12.2014 г., от пет членен състав на ВАС, уволнението е отменено и ищецът е възстановен на работа. Със заповед на директора ГД "Гранична полиция" той е назначен на длъжност "специалист" в сектор АЛОДС в Дирекция "Миграция". Впоследствие, по негово искане, служебното му правоотношение с МВР е прекратено през м. 11. 2015 г. Предявил е настоящият иск за заплащане на обезщетение за неизползван платен годишен отпуск за периода от уволнението му, 13.08.2003 г., до възстановяването му на работа, 31.12.2014 г., позовавайки се на решение от 25.06.2020 г. на СЕС по съединени дела С-762/18 и С-37/19, съгласно което "Член 7, § 1 от Директива 2003/88/ЕО на ЕП и Съвета от 4.11.2003 г. относно някои аспекти на организацията на работното време трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска национална съдебна практика, по силата на която работник, който е уволнен незаконно, а по-късно е възстановен на работа, в съответствие с националното право, вследствие на

отмяна на уволнението му със съдебно решение, няма право на платен годишен отпуск за периода от датата на уволнението до датата на възстановяването му на работа, поради това, че не е полагал действително труд за работодателя".

При тези безспорни факти, въззивният съд е приел иска за частично основателен със следните мотиви: Служителят има право на претендираното обезщетение, защото не е могъл да се възползва от правото си на платен годишен отпуск, именно поради незаконното уволнение. В конкретният случай /със заключение на приета по делото експертиза/ е установено, че през процесния период ищецът Ф. е полагал труд по трудово правоотношение и с други работодатели - "Тангра АВ" ООД за периода 3.12.2007 г. - 19.07.2010 г. и с "ВИП сервис"ООД за периода 19.07.2010 г. -16.05.2012 г. Според въззивният съд, със започване на новата работа, е била прекъсната причинно-следствената връзка между работодателя, който го е уволнил незаконно и невъзможността да ползва платен годишен отпуск при него. Това изключва правото на обезщетение, защото не е възможно да се кумулират обезщетение за неизползван платен годишен отпуск от предходната работа с право на отпуск при друг работодател. Въззивният съд е приел, че следва да се направи аналогия с института на пропуснатата полза. Както при пропуснатите ползи - трябва да има висока сигурност за настъпване на определен факт, която не се предполага, така и в конкретната хипотеза следва сигурността на дължимото обезщетение за ползване на платен годишен отпуск да отпадне при назначаване на служителя на друга работа. Крайният извод на съда е, че обезщетението е дължимо, но за периода от уволнението 13.08.2003 г. до 3.12.2007 г., когато ищецът е започнал работа при друг работодател /"Тангра АВ"ООД/. Въззивният съд е потвърдил първоинстанционния акт относно присъденото обезщетение за периода от 13.08.2003 г. до 3.12.2007 г. в размер на 10 795. 20 лв. /изчислени на БТВ на база месечно възнаграждение, определено към датата на прекратяване на трудовото правоотношение на 1 310. 40 лв. и определените от експертизата 173 дни, на които ищецът има право на обезщетение, или по 62. 40 лв. на ден/.

Настоящата касационна жалба е срещу постановения въззивен акт в частта, с която е отхвърлен предявения иск за разликата над присъдените 10 795. 20 лв. до претендираните 21 403. 20 лв. и за периода 3.12.2007 г. -23.11.2014 г., ведно със законната лихва и за разликата над 3 011. 55 лв. до 5 970. 43 лв., лихва за забава за периода от 23.02.2016 г. до 22.11.2018 г.

По въпроса, във връзка с който е допуснато касационно обжалване настоящият съдебен състав счита, че следва да съобрази приетото от СЕС по съединени дела С-762/18 и С-37/19, че: "работник, който е уволнен незаконно, а по-късно е възстановен на работа, в съответствие с националното право вследствие на отмяна на уволнението му със съдебно решение, има право да иска платен годишен отпуск в целия полагаем се размер за периода от датата на незаконното уволнение до датата на възстановяването му на работа, вследствие на тази отмяна" /вж. § 78 и § 86/. Ако работникът е работил на друга работа – за времето от датата на незаконното уволнение до възстановяването му на първата работа – то тогава, за времето, през което той е работил на друга работа при друг /втори/ работодател той не може да претендира по отношение на първия си работодател право на годишен отпуск /§ 79 и § 88/. В същото решение е посочено, че правото на платен годишен отпуск включва както правото на годишен отпуск, което СЕС квалифицира като "особено важен принцип на социалното право на Съюза"/§ 53/, но и правото на финансово обезщетение за неизползвания годишен отпуск при прекратяване на трудовото правоотношение /§ 83/. Съгласно член 7, § 1 от Директива 2003/88/ЕО на ЕП и Съвета от 4.11.2003 г. относно някои аспекти на организацията на работното време, предпоставките за възникване на право на финансово обезщетение са две - прекратяване на трудовото правоотношение и работникът да не е използвал всичките дни годишен отпуск, на които е имал право към деня на прекратяване на това правоотношение. Обезщетението за

неизползван годишен отпуск при прекратяване на трудовото правоотношение / по чл. 234, ал. 8 ЗМВР/ е самостоятелен вид обезщетение и за него правила за друг вид обезщетение не могат да се прилагат по аналогия.

Имайки пред вид даденият отговор на поставения въпрос, във връзка с който е допуснато касационно обжалване и принципите на примат и директна приложимост на правото на ЕС, настоящият съдебен състав, намира за неправилен изводът на въззивния съд, че обезщетение се дължи само за периода от незаконното уволнение 13.08.2003 г. до датата на започване на работа при друг работодател /в случая до 3.12.2007 г. / С горесцитираното решение на СЕС по съединени дела С-762/18 и С-37/19, периодът, за който се дължи обезщетение за неизползван платен годишен отпуск е точно определен и той е - от датата на незаконното уволнение до датата на възстановяване на работа на незаконно уволнения работник или служител. От този период следва да се извадят дните, за които за работника е възникнало право на платен отпуск, въз основа на действително положен труд при друг работодател.

Изводите на въззивния съд за корективно тълкуване на постановления от СЕС акт и за приложение по аналогия на чл. 82 ЗЗД, не могат да бъдат споделени. Основанието за използването на аналогията при правоприлагащия процес е наличието на непълнота в закона. След постановяване на решението на СЕС по съединени дела С-762/18 и С-37/19, с което СЕС обяви за приложима към случая на Директива 2003/88/ЕО на ЕП и Съвета от 4.11.2003 г., не може да се говори нито за празнота, нито за възможност за корективно тълкуване. Нещо повече, следва да се има пред вид, че както в цитираното решение, така и в решението си по дело С-57/22 /§ 30/, а и в други, СЕС изрично посочва, че "правото на платен годишен отпуск не може да се тълкува ограничително, а дерогиране на това право може да се допусне само в рамките, изрично посочени в самата Директива".

По делото е установено от вещото лице, изготвило заключение по приетата експертиза, след извършване на множество справки, включително и след посещение в Дирекция "Миграция"МВР на ГД"Гранична полиция"и проверки по ведомостите за заплати, че ищецът е бил уволнен със заповед на министъра на вътрешните работи, връчена му на 13.08.2003 г. Към тази дата, той не е използвал всичките дни годишен отпуск, на които е имал право - за 2003 г., неизползваният от него платен годишен отпуск е в размер на 15 работни дни. Уволнението е било обявено за незаконно с решение на съда /петчленен състав на ВАС/ от 17.12.2014 г. и той е бил възстановен на работа.

При тези факти, са налице изискуемите се съгласно член 7, § 1 от Директива 2003/88/ЕО на ЕП и Съвета от 4.11.2003 г. относно някои аспекти на организацията на работното време, предпоставките за възникване на право на финансово обезщетение - прекратяване на трудовото правоотношение и работникът не е използвал всичките дни годишен отпуск, на които е имал право към деня на прекратяване на това правоотношение. Следователно, ищецът има право на обезщетение за платен годишен отпуск за времето от датата на незаконното му уволнение /13.08.2003 г. / до датата на възстановяването му на работа вследствие на тази отмяна /17.12.2014 г. /, като от този срок следва да се приспадат дните, за които – в резултат на действително положения от ищеца труд при други работодатели – за него е възникнало право на платен годишен отпуск. Постановеното в обратен смисъл въззивно решение е неправилно и следва да бъде отменено, а спорът решен по същество.

Съгласно заключението на приетата по делото експертиза и представените от другите работодатели справки, след приспадане на дните платен отпуск, които се полагат на ищеца, заради реално положеният труд при други работодатели /"Тангра АВ" ООД от 3.12.2007 г. до 19.07.2010 г. и с "ВИП сервиз" ООД от 19.07.2010 г. до 16.05.2012 г. /, при съобразяване на заявената претенция и процесния период, на ищеца следва да се присъди допълнително обезщетение за 190 дни. /Общият размер на определените от вещото лице дни неизползван платен годишен отпуск са 371, от тях трябва да се извадят 173 дни, за

които вече е присъдено и 8 дни за 2015 г., които са извън заявената претенция, която е до края на 2014 г. / Дължимото обезщетение за 190 дни е 11 856 лв., но максималния размер, който може да се присъди 10 608 лв., пред вид заявената претенция от 21 403. 20 лв. /от които вече са присъдени 10 795. 20 лв. / Съответно, следва да бъде уважена и претенцията с правно основание чл. 86 ЗЗД, пред вид обвързването със срок на задължението за заплащане на обезщетение /съгласно чл. 234, ал. 10 ЗМВР/, с изтичането който работодателят е изпаднал в забава, считано от 23.02.2016 г. /три месеца след датата на прекратяване на трудовото правоотношение/.

17. Когато съдът е бил сезиран само с иск по чл. 109 ЗС, но не и с иск по чл. 64 ЗС за определяне на онази част от земята, която суперфициарният собственик може да ползва с оглед използване на своята постройка според нейното предназначение, съдът следва служебно да се произнесе по този преюдициален въпрос. Това следва от императивния характер на нормата на чл. 64 ЗС, която създава ограничение за собственика на земята да я ползва изцяло, когато в нея са построени сгради, собственост на лица, които не притежават права върху терена.

чл. 64 ЗС

чл. 109 ЗС

Решение № 191 от 27.11.2023 г. на ВКС по гр. д. № 3639/2022 г., II г. о., докладчик съдията Атанас Кеманов

Производството е по реда на чл. 290 от ГПК и е образувано по касационна жалба на "Кожите"ЕООД, чрез пълномощника му адвокат П. Г., против решение № 78 от 26.01.2022 г., постановено по в. гр. д. № 918/2021 г. на Бургаски окръжен съд.

С обжалваното решение съставът на Бургаския окръжен съд е потвърдил решение № 260453 от 15.03.2021 г., постановено по гр. дело № 3715/2020 г. по описа на Районен съд – Бургас, с което е отхвърлен иска на "Кожите"ЕООД против "Венера-КН"ООД, за осъждане на ответника да преустанови неправомерните си действия по паркиране на моторни превозни средства пред самостоятелен обект с идентификатор 67800.502.535. 1. 8, собственост на ищеца, представляващ магазин със застроена площ от 51. 39 кв. м. в гр. Созопол, ул. "Републиканска", ет. 1, обект – магазин № 4, находящ се в сграда № 1, разположена в поземлен имот с идентификатор 67800.502.535 с предназначение на самостоятелния обект – за търговска дейност, състоящ се от търговско помещение и санитарен възел, с които действия ответникът пречи на ищеца да упражнява правото си на собственост върху обекта в пълен обем, както и за осъждане на ответната страна да предприеме всички необходими действия за отстраняване на маркировката и на монтираните съоръжения с цел запазване на място за паркиране върху имот с идентификатор 67800.502.535 и имот с идентификатор 67800.502.359.

В подадената от "Кожите"ЕООД касационна жалба се излагат доводи за това, че обжалваното решение е постановено в нарушение на материалния закон и при съществени нарушения на съдопроизводствените правила. Поискано е същото да бъде отменено и предявеният иск уважен, а в условията на евентуалност делото да се върне за ново разглеждане от друг състав на съда.

Ответникът по касация "Венера-КН"ООД е депозирал отговор на подадената жалба, в който се изразява становище за нейната неоснователност и правилност на обжалваното решение.

С постановеното по делото определение № 1573/09.06.2023 година обжалваното решение е допуснато до касационно обжалване по следните материалноправни и процесуалноправни въпроси: може ли съдът да формира извод за неоснователност на иска

по чл. 109 от ЗС, предявен от суперфициара срещу собственика на терена, който е основан на твърдения за нарушаване на правото му на собственост да ползва притежаваната в изключителна собственост сграда по предназначение, без преди това да бъде определен необходимия за поддържането и експлоатацията ѝ терен /прилежаща площ/; налице ли е служебно задължение за съда при произнасяне по иск по чл. 109 от ЗС да назначи служебно техническа експертиза за определянето на необходимата прилежаща площ, когато е налице разделна собственост на дворното място и сградата, за да установи каква част от незастроеното място суперфициарният собственик има право да ползва.

Съгласно чл. 64 ЗС собственикът на постройката може да се ползва от земята, само доколкото това е необходимо за използване на постройката според нейното предназначение, освен ако в акта, с който му е отстъпено правото, е постановено друго. Ако в акта, с който е отстъпено правото по чл. 63 ЗС не е постановено друго, правото на собственика на обект в постройка, съществуващ при условията на суперфициарна собственост, се ограничава само до правомощията, установени с чл. 64 ЗС - да ползва самостоятелно необходимия за поддържането и експлоатацията ѝ терен /прилежаща площ/.

Собственикът на терена има правото да го ползва, зачитайки правата на суперфициарния собственик върху онази част, която му е необходима за използването на постройката според нейното предназначение. Ако постройката е с търговско предназначение, то следва да бъде осигурен непрекъснат достъп не само за суперфициара, но и за потенциалните клиенти. В същия смисъл е и решение № 304 от 21.11.2011 г. по гр. д. № 1311/2010 г. на ВКС, II г. о., което се споделя изцяло от настоящия състав.

В случаите, при които суперфициарният собственик защитава правото си да ползва част от дворното място срещу неоснователни действия или бездействия на собственика на терена чрез иск по чл. 109 ЗС, то при преценка на основателността на този иск съдът следва задължително да установи каква е прилежащата площ, необходима за ползване на сградата. За да я определи, съдът следва да назначи съдебно-техническа експертиза, като за определяне размера на прилежащите площи се прилагат разпоредбите на Наредба № 7 от 2003 г. за правила и нормативи за устройство на отделните видове територии и устройствени зони/В същия смисъл решение № 33 от 26.02.2015 г. на ВКС по гр. д. № 6221/2014 г., II г. о. и решение № 60132 от 20.01.2022 г. на ВКС по гр. д. № 1125/2021 г., I г. о. /.

Когато съдът е бил сезиран само с иск по чл. 109 ЗС, но не и с иск по чл. 64 ЗС за определяне на онази част от земята, която суперфициарният собственик може да ползва с оглед използване на своята постройка според нейното предназначение, съдът следва служебно да се произнесе по този преюдициален въпрос. Това следва от императивния характер на нормата на чл. 64 ЗС, която създава ограничение за собственика на земята да я ползва изцяло, когато в нея са построени сгради, собственост на лица, които не притежават права върху терена.

С оглед на така дадените отговори на правните въпроси, по повод на които е допуснато касационно обжалване Върховният касационен съд, състав на Второ отделение приема, че решението на Бургаския окръжен съд е неправилно по следните съображения:

По делото безспорно установено, че с договор за покупко-продажба по нотариален акт № 59/29.01.2018 г., н. д. № 46/2018 г. на БН, "Венера – КН"ООД е продал на "Кожите"ЕООД следния свой недвижим имот, а именно – самостоятелен обект с идентификатор 67800.502.535. 1. 8 по кадастралната карта и кадастралните регистри на гр. Созопол, представляващ магазин № 4 със застроена площ от 51. 39 кв. м.

От съдържанието на представения по делото идеен проект се установява, че при изграждане на сградата са предвидени: четири апартамента, които отговарят на изискванията за "жилище" и 4 паркоместа; 15 апартамента за сезонно ползване с 3 паркоместа; търговска площ от 449 кв. м., като на 100 кв. м. е предвидено едно паркомясто

или общо – 5 паркоместа; общо за целия обект са предвидени 12 паркоместа.

За да постанови обжалваното решение въззивният съд е приел, че на основание чл. 43, ал. 1 от ЗУТ за нови сгради необходимите гаражи и места за паркиране задължително се осигуряват в границите на урегулирания поземлен имот. При проектирането на процесната сградата са били предвидени 12 паркоместа, които са разположени на предната ѝ фасада, и като поддържа тяхното съществуване на предвидените в проекта им места, ответното дружество не извършва неоснователни и неправомерни действия. Разположението на паркоместата и начинът, по който паркират моторните превозни средства не пречи на достъпа на магазина, както и не пречи на видимостта на хората, които искат да го посетят.

Този извод на съда е необоснован, тъй като е формиран преди по делото да бъде изслушана съдебно-техническа експертиза, която да установи каква е необходимата прилежаща площ към притежавания от ищеца магазин. Едва тогава може да се прецени дали е налице твърдяното в исковата молба нарушение на правото на собственост - предвидените по проект паркоместа, които са разположени срещу търговския обект попадат в прилежащата му площ и не осигуряват безпрепятствен достъп до него. Обжалваното решение е постановено, без да бъдат предприети дължимите от въззивния съд процесуални действия, изразяващи се в допускането на съдебно-техническа експертиза с формулираната по-горе задача.

Обжалваното решение е неправилно и следва да бъде отменено.

След отмяна на решението, на основание чл. 293, ал. 3 ГПК делото следва да бъде върнато за ново разглеждане на въззивния съд, тъй като се налага извършването на нови процесуални действия. Следва да се допусне съдебно - техническа експертиза, която да определи прилежащата площ съгласно Наредба № 7/2003 г. за правила и нормативи за устройство на отделните видове територии и устройствени зони. При изготвяне на тази експертиза следва да се съобрази предназначението на имота на ищеца, който представлява магазин за извършване на търговска дейност.

След определяне на необходимата прилежаща площ по посочения по-горе ред, съдът следва да се произнесе по иска с правно основание чл. 109 от ЗС.

18. Не е противоправно поведение, изразяващо се в изказване на мнение с негативна оценка за определено лице, пряко или косвено засягащо общественото му положение, когато името му се коментира или се предполага във връзка с обществен въпрос, свързан с неговия пост, дейност или занятие. Необходимо е да не се касае за превратно упражняване на правото по чл. 39, ал. 1 от Конституцията на Република България и свободата на мнение да не е използвана, за да увреди доброто име на другото.

чл. 45, ал. 1 ЗЗД

Решение № 50084 от 24.11.2023 г. на ВКС по гр. д. № 3487/2022 г., II г. о., докладчик съдията Емилия Донкова

Производството е по чл. 290 и сл. ГПК.

С определение № 50171 от 04.05.2023 г. е допуснато касационно обжалване на въззивно решение № 214/04.02.2022 г., по в. гр. д. № 9057/2021 г. на Софийски градски съд, с което е отменено решение № 20092799 от 13.04.2021 г. по гр. д. № 60747/2019 г. на Софийски районен съд и е уважен предявеният от Х. А. К. иск с правно основание чл. 45, ал. 1 ЗЗД за осъждане на жалбоподателя да заплати сумата 10 000 лв., представляваща обезщетение за неимуществени вреди от преживени от ищеца унижение, обида и напрежение, вследствие обидни и клеветнически твърдения, станали достояние на

неограничен кръг от хора, изразени на 17.06.2019 г. в предаването "Плюс-минус. Коментарът след новините" по Нова телевизия.

Касаторът В. Г. В. иска обжалваният съдебен акт да бъде отменен като неправилен - касационно отменително основание по чл. 281, т. 3 ГПК.

Ответникът по касация Х. А. К., чрез процесуалния си представител, в отговора на касационната жалба счита, че не са налице предпоставки за допускане на касационно обжалване. В съдебно заседание изразява становище за неоснователност на касационната жалба.

Върховният касационен съд на РБ, състав на Второ г. о., провери заявените с жалбата основания за отмяна на въззивното решение и за да се произнесе, взе предвид следното:

Първоинстанционното производство е образувано по предявен иск с правно основание чл. 45, ал. 1 ЗЗД за заплащане на обезщетение за неимуществени вреди, причинени от изразени от ответника клеветнически твърдения на 17.06.2019 г. в предаването "Плюс-минус. Коментарът след новините" по Нова телевизия.

Ответникът е възразил, че ищецът е публична личност и спрямо него има засилен обществен и медиен интерес, поради което прагът на допустима намеса в личния и професионалния му живот е по-висок. Посочил е, че в предаването е изразил позицията на работодателска организация срещу начина на управление на отрасъла "Енергетика" и оповестил факти, съмнения и подозрения на трети лица, които са станали негово достояние. Оспорвал е наличието на фактическия състав на непозволеното увреждане.

Касационното обжалване е допуснато на основание чл. 280, ал. 1, т. 1 ГПК по следния материално-правен въпрос: противоправно ли е поведението и представлява ли обида или клевета изказването на мнение с негативна оценка за определено лице, пряко или косвено засягащо общественото му положение, когато името му се коментира или се предполага във връзка с обществен въпрос, свързан с неговия пост, дейност или занятие.

По основанията за допускане на касационно обжалване.

На поставения материално-правен въпрос трябва да се даде следният отговор: Не е противоправно поведение, изразяващо се в изказване на мнение с негативна оценка за определено лице, пряко или косвено засягащо общественото му положение, когато името му се коментира или се предполага във връзка с обществен въпрос, свързан с неговия пост, дейност или занятие. Необходимо е да не се касае за превратно упражняване на правото по чл. 39, ал. 1 от Конституцията на РБ и свободата на мнение да не е използвана, за да увреди доброто име на друго. Не може да доведе до възникването на отговорност негативната оценка за определена личност, открояваща се по една или друга причина в обществения живот, в случай че не засяга достойнството на личността (т. е. ако не осъществява състав на престъплението обида или клевета). За всеки отделен случай подлежи на преценка дали конкретното изказване с негативно спрямо засегнатото лице съдържание, освен оценка и мнение по обществен въпрос, не обективира и твърдение за конкретен злепоставящ факт.

В цитирания смисъл са следните решения на ВКС: решение № 213/26.01.2021 г. по гр. д. № 970/2020 г., решение № 278/27.11.2019 г. по гр. д. № 1140/2019 г., решение № 62/06.3.2012 г. по гр. д. № 1376/2011 г., решение № 369/26.11.2015 г. по гр. д. № 2098/2015 г., решение № 204/12.06.2015 г. по гр. д. № 7046/2014 г., всички на четвърто г. о. и решение № 484/09.06.2010 г. по гр. д. № 1438/2009 г. на трето г. о., които се споделят от настоящия съдебен състав.

По основателността на касационната жалба.

По делото е установена следната фактическа обстановка:

На 17.06.2019 г. в предаването "Плюс-минус. Коментарът след новините", излъчено по Нова телевизия, В. Г. В. направил изявления със следното съдържание: "Наистина е скандално това, което става... В петък беше обявен този търг и условия - 98 мегавата от 1 юли до 30 септември с отклонения - минус 100 % до плюс 400. Това означава, че

продавачът един ден преди реалната продажба ще казва дали ще продаде за този час нула или 490, или 300, или 200. През нощта, ако продаде тези 490, когато на никой не му трябва, а през деня - нула, до какво може да доведе това? В един такъв търг може да участва само лице, което има генерации на мощности, които участват в балансиране и регулиране, и собствена консумация, и собствени дружества"; "При това търгът беше направен неделим - тоест само едно лице може да купи цялото количество. Това едно лице може да продава след това тази енергия както реши, при каквито условия реши, тоест може да манипулира пазара" и "В резултат от острата реакция, която имаше бизнеса, този търг беше канселиран преди буквално час и са обявени 2 нови - за 75 мегавата и 25 мегавата, като те вече са делими. Минималното количество е по 25, тоест могат трима да купят по 25. Този, който е за 25, е делим на 5, тоест могат петима да купят по пет. Другите условия са същите - минус 100 % до плюс 400. За такива големи количества това е ненормална практика и няма кой да купи такава енергия, ако няма предварително договорка как точно ще става ден за ден. Бързо направихме анкета сред търговците на енергия, никой не би участвал в такъв търг, защото може да ми продадат през нощта цялото количество и нула през деня, когато му трябва. Продавачът решава как да постъпи"; "Голямо количество от този разбит пакет има риск да бъде пак купено от едно лице и да стане същото, което подозираме - манипулиране на пазара, защото енергията ще се купи от няколко формално несвързани, но всъщност свързани лица. Това, което пазара говори, е лице с инициали Х. К. " Попитан дали става въпрос за Х. К., В. заявява: "На българския пазар колегите, които търгуват с енергия, не намират друг, който би могъл да се яви като купувач на такова количество при тези условия".

От показанията на свидетелката К. се установява, че търгът, за който става въпрос в интервюто, е организиран от Българската независима енергийна борса. Свидетелката сочи, че е собственик на лицензирана фирма, която се занимава с търговия с битова енергия от 2007 г.; познава всички по-големи участници на пазара, водила е преговори и с ищеца. Според свидетелката, да се участва в такъв търг с такива високи отклонения – 100% до +400% не е по силите на търговец на електроенергия, тъй като той трябва да има "зад гърба си" производител, който да може да варира в тези отклонения, каквито търговец не би могъл да изпълнява. Такава сделка била възможна само ако в групата, с която търговецът работи, има производител, който може да пуска мощности и да ги спира. На практика от търговците на електроенергия никой не би могъл да участва в такъв търг. Единствените, които могат да си позволят това от българските дружества, участващи на пазара, са държавните електроцентрали и фирмите на Х. К..

От показанията на свидетелката Д. /изпълнителен директор на търговско дружество, в което ищецът е член на Съвета на директорите/, е видно, че след излъчване на предаването той не е взел участие в 4-5 поредни текущи дружествени заседания, на които принципно редовно присъствал. Изказаните коментари, че манипулира и монополизира пазара за продажба на електроенергия в страната дългосрочно и трайно са се отразили върху неговата работа и физическо състояние. Чувствал се неразположен, страдал от нарушения в съня и повишено кръвно налягане, което налагало твърде нетипичното за него посещение на лекар.

В обжалваното въззивно решение съдът е приел, че употребените изрази и използваните похвати в предаването изразявали не само негативната оценка на автора на информацията, но и пряко целели да уязвят достойнството на злепоставеното лице в обществото. Посочил е, че ответникът не е положил дължимата добросъвестна грижа да провери истинността на изложените от него сведения, преди публичното им огласяване. Оценъчните становища могат да се разпространяват свободно, стига да не се упражнява превратно правото по чл. 39, ал. 1 от Конституцията на Република България, като свободата на мнение не се използва за накърняване доброто име на друго, както е в случая. Противоправността произтичала от нарушените правила на добрата

журналистическа практика и от разпространението сред неограничен кръг зрители на сведения с непроверено, оспорено и недоказано като вярно съдържание, имащи за цел общественото дискредитиране на пострадалия. В обобщение е направил извод, че е налице пряка причинно-следствена връзка между противоправното поведение и вредоносния резултат. Присъдил е обезщетение в размер на 10 000 лв., за което е преценил, че е съразмерно с търпения емоционален и физически дискомфорт от ищеца, наред с превишаващите ги специфични душевни болки и страдания. Същите се изразявали в осуетяване на заседания на дружеството, както и в уронване на авторитета на обществено известен бизнесмен.

За да постанови обжалваното решение, въззивният съд неправилно е приел, че са налице предпоставки за ангажиране отговорността на ответника. С оглед дадения отговор на въпроса, по който е допуснато касационно обжалване, следва да се приеме, че в настоящата хипотеза поведението му, изразяващо се в изказването на мнение с негативна оценка за ищеца в процесното интервю, не е противоправно. Това мнение засяга общественото положение на К. и е по повод въпроси, свързани с упражняваната от него дейност, като не цели уронване на достойнството му. Дадените коментари не съдържат злепоставящи ответника факти. Оценъчните съждения, направени при обсъждане на изложените факти в интервюто, не обективират обидни или клеветнически твърдения. Като е приел противното, въззивният съд е постановил неправилно решение.

Тъй като не се налага повтарянето или извършването на нови съдопроизводствени действия, спорът следва да се реши по същество от ВКС съгласно чл. 293, ал. 2 ГПК. Искът за заплащане на обезщетение за неимуществени вреди подлежи на отхвърляне. Решението следва да бъде отменено изцяло, като вместо него се постанови ново по същество, с което се отхвърли предявения иск.

19. Дължи се компенсация само за начина на ползване, който е съобразен с благоустройствените ограничения. Собственикът може да иска промяна на предназначението на имота, но от това не следва, че се дължи компенсация по чл. 59 от ЗЗД, определена съобразно свободен от ограничения имот. Ако отказът да се промени предназначението на имота е незаконосъобразен, тогава собственикът би получил обезщетение на друго основание, което изключва субсидиарния иск по чл. 59 от ЗЗД съгласно ал. 2 на разпоредбата.

чл. 62, ал. 5 ЗУТ

чл. 59 ЗЗД

Решение № 50101 от 7.11.2023 г. на ВКС по гр. д. № 3220/2022 г., III г. о., докладчик съдията Драгомир Драгнев

Производството е по реда на чл. 290 от ГПК.

Образувано е по касационни жалби на Община Пловдив и на Р. В., И. Н., М. С., Т. А., А. Т. и Т. Т. против решение № 449 от 8.04.2022 г., постановено по в. гр. д. № 280 по описа за 2022 г. на Пловдивския окръжен съд, V състав.

Община Пловдив обжалва въззивното решение в частта, с която е потвърдено решение № 262510 от 16.11.2021 г. по гр. д. № 19557 по описа за 2017 г. на Пловдивския районен съд, XVII състав. С тази част Община Пловдив е осъдена да заплати на основание чл. 59 от ЗЗД на Р. Т. В. 4 125 лв., на И. Т. Н. 4 125 лв., на Т. Д. А. 2 062,50 лв., на А. Н. Т. 2 062,52 лв., на Т. Н. Т. 2 062,50 лв. и на М. Д. С. 2 062,50 лв., които суми представляват обезщетение за лишаването на ищите от ползването на притежаваната от тях общо една четвърт идеална част от правото на собственост върху поземлен имот с идентификатор по КК и КР, одобрени със заповед РД-18-48/3.06.2009 г. на Изпълнителния

директор на АГКК, за периода от 30.11.2011 г. до 31.03.2016 г.

Р. В., И. Н., М. С., Т. А., А. Т. и Т. Т. обжалват въззивното решение в частите, с които е отменено първоинстанционното решение за присъдените суми за разликата над 4 125 лв. до 25 000 лв. за Р. Т. В., над 4 125 лв. до 25 000 лв. за И. Т. Н. и над 2 062,50 лв. до 12 500 лв. за останалите ищци и е постановено друго за отхвърляне на исковете за тези разлики.

Върховният касационен съд на Република България, състав на Трето отделение на Гражданска колегия, след като обсъди становищата на страните по посочените в жалбите основания за касация на решението, приема следното:

Касационните жалби срещу решението на Пловдивския окръжен съд са допустими: подадени са от легитимирани страни в срока по чл. 283 от ГПК и срещу решение на въззивен съд, постановено по искове с цена над 5 000 лв. Решението е допуснато до касационно обжалване с определение № 50198 от 3.05.2023 г. по настоящото дело по един въпрос на Община Пловдив и обобщен въпрос на ищите. Въпросът, поставен от община Пловдив, е дали въззивният съд е длъжен да обсъди всички доказателства по делото и доводите и възраженията на страните. По този въпрос съществува трайна многобройна и последователна практика на ВКС, според която въззивният съд следва да изложи мотиви по всички относими доводи и възражения на страните.

Въпросите на ищите са обобщени по следния начин:

Какво значение за основателността и размера на обезщетението по чл. 59 от ЗЗД, дължимо от общината на съсобствениците за лишаване от ползването на недвижим имот, отреден за трайно задоволяване на обществени потребности от общинско значение, има наличието на улична регулация и сервитут на топлопровод върху части от този имот? Възможността на ищите да получат обезщетение по друг ред води ли до неоснователност на субсидиарния иск по чл. 59 от ЗЗД?

За да се даде разрешение на питането, следва да се съобразят конкретното съдържание на разпоредбата на чл. 59 от ЗЗД, тълкуването и в съдебната практика и залегналият в нормата общ принцип на гражданското право за недопустимост на неоснователното обогатяване, като се зачете общественият интерес от благоустройството, въведен в чл. 1 от ЗУТ. Както е посочено в т. 9 на ППВС № 1 от 28.05.1979 г. по гр. д. № 1/1979 г., недопустимостта на неоснователното обогатяване е не само източник на задължения, но и принцип на гражданското право. Това означава, че трябва да се удовлетвори обеднелият, но без да се надвиши еквивалентността и да се достигне до другата крайност - до неоснователно обогатяване на първоначално обеднелия. Затова трябва да се сравнят двете величини - обогатяването на ответника и обедняването на ищеца, и да се присъди само сумата до размера на обедняването. Когато имущественото разместване, причинило неоснователното обогатяване, касае недвижим имот, който е бил обект на благоустрояване, трябва да се избегне засягането на обществения интерес от териториалното устройство, залегнал в чл. 1 от ЗУТ. В тази разпоредба ясно е казано, че територията на страната е национално богатство и нейното устройство гарантира устойчиво развитие и благоприятни условия за живеене, труд и отдих на населението. Затова собственикът на имота е длъжен да търпи ограниченията, наложени от благоустройството и при определяне на дължимата компенсация за обедняването не може да се пренебрегнат вече извършените благоустройствени мероприятия, които не подлежат на премахване. Или казано другояче, собственикът не може да претендира компенсация, която би се дължала в по-голям размер, ако имотът е свободен от всякакви ограничения, свързани с благоустройството. Дължи се компенсация само за начина на ползване, който е съобразен с благоустройствените ограничения. Собственикът може да иска промяна на предназначението на имота, но от това не следва, че се дължи компенсация по чл. 59 от ЗЗД, определена съобразно свободен от ограничения имот. Ако отказът да се промени предназначението на имота е незаконосъобразен, тогава собственикът би получил обезщетение на друго основание, което изключва субсидиарния иск по чл. 59 от ЗЗД

съгласно ал. 2 на разпоредбата.

При тези отговори на въпросите по съществото на спора и по оплакванията в касационната жалба се констатира следното:

Р. В., И. Н., М. С., Т. А., А. Т. и Т. Т. са изложили в исковата молба, че са собственици на една четвърт идеална част от процесния имот, възстановен по реда на реституционните закони. След първоначален мълчалив отказ, отменен от съда, със заповед на кмета е отменено отчуждаването на имота, извършено през 1965 г. Община Пловдив възпрепятства възможността те да ползват имота, който служи за обществени нужди. Ето защо са поискали общината да бъде осъдена да им заплати на основание чл. 59 от ЗЗД обезщетение за лишаването им от ползване на имота за периода от 30.11.2011 г. до 31.03.2016 г. по 25 000 лв. за първите двама и по 12 500 лв. за останалите ищци.

В отговора на исковата молба общината е оспорила, че препятства ползването на имота от ищите и се обогатява за тяхна сметка. Посочила е, че по-голяма част от имота е обременен от сервитут по Закона за енергетика от "ЕВН България-Топлофикация" ЕАД, което дружество ползва топлопровода под имота. Застъпила е становище, че не са налице предпоставките на чл. 59 от ЗЗД, за да бъдат уважени така предявените искове.

Пловдивският районен съд е присъдил изцяло поисканите от ищите суми.

Във въззивната жалба срещу неговото решение общината е формулирала довода, че искът по чл. 59 от ЗЗД не може да се уважи, тъй като е субсидиарен. Страните се намират в друго правоотношение, което изключва приложимостта на този иск. Поради наличието на обществен парк и зеленина в процесния имот се прилага разпоредбата на чл. 62, ал. 5 от ЗУТ, която предвижда отчуждаване на тази част. Ако общината не отчужди имота, ищите разполагат с деликтен иск, а не с иск по чл. 59 от ЗЗД.

Пловдивският окръжен съд е приел за установено, че ищите са съсобственици на имота, но са лишени от възможността да го ползват, тъй като е пешеходна зона с озеленяване и служи за задоволяване на обществени потребности. Това означава, че имотът се ползва от общината, която си спестява разходи, а ищите съответно обедняват, с което е доказано основанието на претенциите на ищите. Въззивният съд е констатирал, че през имота преминава топлопровод, който е собственост на "ЕВН България Топлофикация" ЕАД. Това дружество ползва топлопровода, в негов интерес е определеният сервитут. Затова в тази част имотът не се ползва от общината и тя не дължи обезщетение за нея. Предвиден е специален ред по ЗЕ за обезщетяване на собственика, в какъвто смисъл е и решение № 170 от 17.06.2015 г. по гр. д. № 5897 на IV ГО на ВКС. От дължимото обезщетение е изключена и частта, попадаща в уличната регулация, тъй като тази регулация е приложена и частта е включена в ПУП на града. Ако за тази част не са уредени взаимоотношенията, също е предвиден специален ред по ЗУТ /в този смисъл - решение № 140 от 25.07.2019 г. по гр. д. № 3538/2018 г. на IV ГО на ВКС/, поради което обезщетяването не може да стане с иск по чл. 59 от ЗЗД. С тези съображения въззивният съд е отменил първоинстанционното решение в частите, с които е присъдено обезщетение за площите от имота, ползвани като сервитут на топлопровода и включени в уличната регулация, постановил е друго решение за отхвърляне на исковете за тези части и е потвърдил първоинстанционното решение за останалата площ от имота. Пловдивският окръжен съд обаче, е пропуснал да обсъди довода на общината във въззивната жалба, че ищите имат друг иск за защита на правата си относно частта от имота, отреден за зелени площи, затова субсидиарният иск по чл. 59 от ЗЗД не може да бъде уважен.

Оплакванията на ищите срещу така постановеното въззивното решение са, че обезщетение е следвало да им се присъди за ползването на целия имот, без да се изключват частите, попадащи в топлопровода и уличната регулация. Инженерно-техническите възможности за ползване на парцела с оглед регулационния му статут, отреждане и съоръжения на техническата инфраструктура се съдържат в заключенията на вещото лице-архитект. От общата площ на поземления имот от 1 119 кв.м. 630 кв.м.

попадат в сервитут на съществуващ топлопровод, 233 кв.м. - в отреждане за улица /стр. 163 по описа на ПРС/. В останалата площ попадат още тревни площи и дървета, шадраван, бетонова пластика около шадравана и метална пластика в шадравана, настилки и стълби /стр. 212 и скица - приложение 6 на стр. 214/. Наличното състояние на имота е такова, защото в съответствие с предвиждането на Подробния устройствен план е оформено площадно пространство с пешеходна настилка, водно огледало - шадраван с метална пластика, а около шадравана - декоративно лежащо бетоново пано, зелени площи, дървета и пейки /стр. 213/. При съществуващото положение единствената възможност за ползване на имота само от ищите, от което те биха получили доход, е да се поставят преместваеми съоръжения върху посочените с червено зони на приложение 6 /стр. 213/. Съдебно-техническата експертиза е съобразена с тази възможност във вариант втори-с приспадната площ, попадаща в улична регулация и площ, попадаща в сервитута на съществуващия топлопровод. Предполаганото използване на имота посредством поставяне на едноетажни търговски обекти може да се разпростре върху 147,73 кв.м. При този втори вариант на заключението за исковия период от 30.11.2011 г. до 31.03.2016 г. общата сума би била 66 000 лв., а за 1/4 идеална част - 16 500 лв. Именно този вариант е бил възприет от въззивния съд, който е присъдил на ищите общо 16 500 лв. в съответствие с притежаваните от тях идеални части - на Р. Т. В. и на И. Т. Н. - по 4 125 лв. за 1/16 идеална част, а на Т. А., на А. Н. Т., на Т. Н. Т. и на М. Д. С. - по 2062,50 лв. Изводът на въззивния съд, че на ищите не се дължи обезщетение по чл. 59 от ЗЗД за площите от поземления имот, попадащи в уличната регулация и в сервитута на топлопровода е законосъобразен по съображенията, изложени в отговора на поставения от тях въпрос. Ищите са реституирали собствеността си върху имот, върху който са реализирани благоустройствени мероприятия в обществен интерес. Затова те не могат да искат премахването им, нито да претендират компенсация за неоснователно обогатяване в размер, предполагащ, че имотът е освободен от благоустройствените ограничения. Да се присъди компенсация на ищите за целия имот, включително и за благоустроените части, за чието подобряване те нямат принос, би довело до неоснователното им обогатяване. Освен това компенсацията следва да бъде ограничена до размера на тяхното обедняване, което се определя от възможния начин да се получават ползи от имота, като се спазят ограниченията, произтичащи от устройството на територията. В случая единственият начин собствениците да ползват имота е да се изградят и отдават под наем временни едноетажни търговски постройки, както е посочено от вещото лице архитект и е съобразено от техническата експертиза при изчисляване размера на обезщетението. Ето защо касационната жалба на ищите е неоснователна и въззивно решение следва да бъде потвърдено в частите, с които е отменено първоинстанционното решение и исковите на ищите над сумата общо от 16 500 лв. до пълните предявени размери са отхвърлени.

Основателно е оплакването на Община Пловдив, че не е обсъдено възражението във въззивната жалба за недължимост на обезщетение за зелените площи в парцела, тъй като ищите могат да се защитят по друг ред. Това възражение по същество е неоснователно. В чл. 62, ал. 5 от ЗУТ действително е предвидено, че когато в терените, определени за озеленени площи - публична собственост, попадат поземлени имоти - частна собственост, те се отчуждават по предвидения в закона ред. В ал. 6 на същия член обаче, е въведено изключение, че не се отчуждават имотите по ал. 5, когато подробните устройствени планове за паркове и градини предвиждат изграждане или разполагане на обекти по ал. 7, т. 3 - 6. В случая се касае за преместваеми обекти по т. 5 на ал. 7 - преместваеми обекти по чл. 56, ал. 1, т. 2 за търговски дейности. Според приетите по делото експертизи ПУП предвижда изграждането на такива обекти, въз основа на което е изчислено и присъденото обезщетение. Ето защо не може да се твърди, че ищите разполагат с друг иск за защита, който изключва приложението на чл. 59 от ЗЗД. Следователно жалбата на Община Пловдив също трябва да бъде оставена без уважение и въззивното решение трябва да бъде

потвърдено в останалата част, с която е оставено в сила първоинстанционното решение за присъждане на обезщетения на ищите общо в размер на 16 500 лв.

20. Липсата на изрична правна уредба в ЗМВР, аналогична с тази на чл. 226, ал. 1, т. 2 КТ, както и възложената по силата на закона както на органа по назначаването в ЗМВР, така и на работодателя по трудово правоотношение дейност по издаване на документи, удостоверяващи факти и обстоятелства във връзка с упражняваната дейност по трудово или служебно правоотношение – напр. удостоверяващи трудов и осигурителен стаж, очертаваща сходство в случаите, уредени с разпоредбата на чл. 226, ал. 1, т. 2 КТ, води до извода, че по аналогия следва да се прилага именно последната сочена разпоредба при спор по отговорността за вписани неверни данни от органа по назначаване.

чл. 226, ал. 1, т. 2 КТ

чл. 227 ЗМВР

Решение № 50111 от 15.11.2023 г. на ВКС по гр. д. № 3456/2022 г., IV г. о., докладчик съдията Мими Фурнаджиева

Производството е по реда на чл. 290 ГПК.

Образувано е по касационната жалба на Г. П. Т. против решение № 107 от 5 май 2022 г., постановено по в. гр. д. № 45/2022 г. по описа на Окръжен съд Сливен, в частта му, с която се обезсилва решение № 260484 от 11 ноември 2021 г., постановено по гр. д. № 1629/2020 г. по описа на Районен съд Сливен в частите му, с които Главна дирекция "Пожарна безопасност и защита на населението" - МВР е осъдена да заплати на Т. сумата от 20750, 10 лева, представляваща обезщетение за имуществени вреди под формата на пропуснати ползи, вследствие на невярно документиране в УП обр. 3 № 808р-1956/17.09.2019 г., сбор от дължими, но неполучени месечни пенсии за осигурителен стаж и възраст за периода 11.12.2015 г. -02.10.2018 г., сумата от 2114, 86 лева, представляваща обезщетение за имуществени вреди под формата на пропуснати ползи, вследствие на невярно документиране в УП обр. 3 № 808р-1956/17.09.2019 г., представляващи разликата между изплатените на Т. пенсии и тези, които той би получил, ако документът е с вярно съдържание, за периода 02.10.2018 г. -21.05.2020 г., ведно със законната лихва върху сумите, считано от датата на исковата молба, сумата от 201, 68 лева, представляваща обезщетение за забава за периода 21.10.2018 г. -15.06.2020 г., и производството по исковете е прекратено и делото е изпратено по подсъдност на Административен съд Сливен.

Касационното обжалване е допуснато с определение № 50227 от 12 май 2023 г. по настоящото дело поради значението за точното прилагане на закона, както и за развитието на правото по въпроса какъв е редът да се разгледа претенция за обезщетение на имуществени вреди, причинени от вписване на неверни данни в издадени от органа по назначаването по ЗМВР документи за осигурителен стаж и доход на служител при прекратяване на служебното правоотношение при липса на изрична норма в ЗМВР.

Отговорността за вписване на неверни данни в издадени документи от работодател по трудово правоотношение е закрепена в чл. 226, ал. 1, т. 2 КТ. Безспорно, в ЗМВР не се съдържа изрична правна разпоредба, аналогична на разпоредбата на чл. 226, ал. 1, т. 2 КТ. Служителите в МВР са държавни служители и лица, работещи по трудово правоотношение. Лицата, работещи по служебно правоотношение в МВР, се назначават от министъра на вътрешните работи – чл. 158 ЗМВР, и се освобождават от него – чл. 227 ЗМВР. Съгласно решение № 12 по конст. д. № 15/2010 г. на Конституционния съд на Република България, служебното правоотношение е комплексно: от един юридически

факт (индивидуален административен акт) възникват задължително две правоотношения – административно и трудово правоотношение; административното правоотношение е водещо и определя специфичното проявление на трудовоправните институти. Заповедите, които създават, изменят и прекратяват служебното правоотношение, издавани от органа по назначаването като работодател, са относими към трудовоправния елемент на комплексното служебно правоотношение. Този орган съвместява функциите и правомощията и на административен орган, но издадените заповеди в тази връзка не са издадени при или по повод упражняване на административна дейност. Казаната по-горе непълнота в ЗМВР по отношение на липсата на изрична правна уредба, аналогична с тази на чл. 226, ал. 1, т. 2 КТ, както и възложената по силата на закона както на органа по назначаването в ЗМВР, така и на работодателя по трудово правоотношение дейност по издаване на документи, удостоверяващи факти и обстоятелства във връзка с упражняваната дейност по трудово или служебно правоотношение – напр. удостоверяващи трудов и осигурителен стаж, очертаваща сходство в случаите, уредени с разпоредбата на чл. 226, ал. 1, т. 2 КТ, води до извода, че по аналогия следва да се прилага именно последната сочена разпоредба при спор по отговорността за вписани неверни данни от органа по назначаване. Противното разрешение би довело до положение, при което не само работещите по служебно правоотношение в случаите на вписване на неверни данни в необходимите документи, свързани със служебното правоотношение, да бъдат неравнопоставени в сравнение с работещите по трудово правоотношение, но и да се създаде възможността отговорността за вписване на неверни данни да бъде търсена от работещите по служебно правоотношение и по трудово правоотношение при един и същи работодател по различен ред, каквато едва ли е целта на закона.

Касационната жалба е основателна.

Страните по спора са били обвързани от служебно правоотношение до прекратяването му през 2015 г., по силата на което касаторът е заемал длъжността "пожарникар" и е имал статут на служител по смисъла на ЗМВР. Предявените иски са за обезщетение на претърпени имуществени вреди в резултат от невярно вписване по вина на ответника на всички положени от касатора часове извънреден труд в първоначално издадения документ, удостоверяващ осигурителния му стаж и положен извънреден труд. Претърпените вреди са под формата на пропуснати ползи, изразяващи се в неполучаване на пенсия за осигурителен стаж и възраст от момента на подаване на заявлението за отпускане на пенсията - 07.12.2015 г., до датата на отпускането ѝ - 18.10.2018 г.; независимо, че след последната дата касаторът е започнал да получава пенсия въз основа на последващ, издаден от работодателя документ, той е продължил да търпи вреди, тъй като в него отново не били отразени всички положени часове извънреден труд и следователно пенсията не била в правилен размер, поради което се претендира и обезщетение, изразяващо се в разликата между изплатените до момента на завеждане на исковата молба пенсии и тези, които би получил, ако издадените документи съдържаха истинския размер на часовете положен извънреден труд в периода от 01.01.2005 г. до прекратяване на служебното му правоотношение.

Предвид отговора на правния въпрос, неправилно е прието от въззивния съд, че с оглед заявените твърдения, правната квалификация на предявените иски за обезщетение не е по КТ, а по ЗОДОВ, тъй като Т. има качеството на държавен служител съгласно чл. 142 ЗМВР, а посочените от него вреди са от незаконно бездействие и забава на органа по назначаване, и доколкото липсва изрично препращане в ЗМВР и ЗДСл към разпоредбата на чл. 226, ал. 1, т. 2 КТ, законът не предвижда възможността Т. да търси обезщетение за претърпените вреди по този ред, а единствената възможност е по ЗОДОВ; с оглед разпоредбата чл. 124, ал. 1 ЗДСл, компетентен да направи преценка дали длъжностни лица са извършили твърдените неправомерни действия/бездействия във връзка със съдържанието и прекратяването на служебното правоотношение на Т., е

административният съд, а не районният. Съдът не е съобразил, че целта на ЗОДОВ не е да ангажира отговорността на държавата и общините в качеството им на работодател, а да уреди тяхната отговорност за вреди, настъпили в правната сфера на съответните правни субекти, от управленската им дейност. При тези съображения въззивното решение следва да се отмени в частите му, с които се обезсилва въззивното решение в частите му, с които ответникът е осъден да заплати на касатора сумата от 20750, 10 лева, представляваща обезщетение за имуществени вреди под формата на пропуснати ползи, вследствие на невярно документиране в УП обр. 3 № 808р-1956/17.09.2019 г., сбор от дължими, но неполучени месечни пенсии за осигурителен стаж и възраст за периода 11.12.2015 г. - 02.10.2018 г., сумата от 2114, 86 лева, представляваща обезщетение за имуществени вреди под формата на пропуснати ползи, вследствие на невярно документиране в УП обр. 3 № 808р-1956/17.09.2019 г., представляващи разликата между изплатените на Т. пенсии и тези, които той би получил, ако документът е с вярно съдържание, за периода 02.10.2018 г. - 21.05.2020 г., ведно със законната лихва върху сумите, считано от датата на исковата молба, сумата от 201, 68 лева, представляваща обезщетение за забава за периода 21.10.2018 г. - 15.06.2020 г., и производството по исковете е прекратено и делото е изпратено по подсъдност на Административен съд Сливен, като делото се върне в тези му части за ново разглеждане от въззивния Окръжен съд Сливен.

IV. РЕШЕНИЯ НА ТЪРГОВСКА КОЛЕГИЯ

21. При уговорена неустойка за забава, начислявана в определен процент за всеки ден забава, но и при фиксиран максимален размер на дължимата неустойка от пълната стойност на договора, срокът за погасяване по давност на вземането за неустойка започва да тече от деня, в който начислената неустойка достигне уговорения от страните максимален размер, а ако главното вземане е погасено чрез изпълнение преди този ден и неустойката не е достигнала максималния си размер – от последния ден на начисляването ѝ.

чл. 111, б. "б" ЗЗД

чл. 114, ал. 4 ЗЗД

Решение № 50065 от 13.11.2023 г. на ВКС по т. д. № 901/2022 г., II т. о., докладчик съдията Николай Марков

Производството е по чл. 290 от ГПК.

Образувано е по касационна жалба на "Екобулгарстрой" ООД срещу решение № 656 от 04.11.2021 г. по в. т. д. № 721/2021 г. на САС, допълнено в частта за разносните с определение № 89 от 11.02.2022 г. С решението в обжалваната част е потвърдено решение № 260472 от 19.03.2021 г. по т. д. № 2061/2019 г. на СГС в частта, с която е признато за установено на основание чл. 422, ал. 1 от ГПК, че "Екобулгарстрой" ООД дължи на "Щром" ЕООД на основание чл. 92, ал. 1 от ЗЗД сумата от 15 000 лв., представляваща неустойка за забавено плащане на главницата на основание нотариален акт за договорна ипотека от 06.04.2015 г. и чл. 5. 4. от договор за доставка на строителни материали с отложено плащане от 06.04.2015 г. за периода от 07.03.2016 г. до 07.03.2019 г.

В жалбата се навеждат доводи, че решението в обжалваната част е неправилно. Посочва се, че въззивният съд не е взел предвид, че давността за вземането за неустойка започва да тече от 30.09.2015 г. - последният ден, в който тя се е начислявала, т. е. след достигането на 10% от стойността на договора, а това е тридесет и петият ден след неизпълнението, поради и което към момента на подаване на заявлението за издаване на заповед на изпълнение – 08.03.2018 г., тригодишният давностен срок е бил изтекъл. С

оглед изложеното се иска решението в обжалваната част да бъде отменено, а искът по чл. 92 от ЗЗД да бъде отхвърлен. Претендира се присъждане на направените пред ВКС разноски.

Ответникът по касация "Щром" ЕООД заявява становище за неоснователност на жалбата. Поддържа, че процесната неустойка е уговорена без краен срок, поради което вземането за периода от три години преди подаване на исковата молба, не е погасено по давност.

С определение № 50136 от 15.03.2023 г. решението в обжалваната част е допуснато до касационно обжалване на основание чл. 280, ал. 1, т. 1 от ГПК по въпроса: За началния момент на давностния срок за вземане за неустойка за забава, когато е уговорено, че същата се дължи до достигане на определен процент и към момента на подаване на исковата молба, същата неустойка не се начислява.

Върховен касационен съд, Търговска колегия, състав на Второ отделение, като прецени данните по делото и наведените от страните доводи, намира следното:

За да постанови решението по отношение на иска за дължимост на неустойка за забавено плащане, в уважената от първоинстанционния съд част от 15 000 лв. за периода от 07.03.2016 г. до 07.03.2019 г. /датата, предхождаща подаването на заявлението за издаване на заповед за плащане/, въззивният съд е приел следното: Искът за дължимост на уговорената между страните в чл. 5. 4 от договора неустойка, в размер на 0. 3% за всеки просрочен ден върху стойността на неизпълненото, но не повече от 10% от стойността на договора, се погасява с кратката тригодишна давност, съгл. чл. 111, б. "б" от ЗЗД, следователно за периода от датата на изискуемостта на задължението на купувача - 30.08.2015 г. до 07.03.2016 г., предвид липсата на доказателства за прекъсване на давността, вземането следва да се счита, че е погасено по давност, но тъй като уговорената между страните неустойка не е ограничена със срок, неустойка се дължи за срока от 07.03.2016 г. до 07.03.2019 г. както е прието в първоинстанционното решение.

По въпроса, по който е допуснато касационно обжалване е постановено решение № 106 от 10.12.2020 г. по т. д. № 1632/2019 г. на ВКС, ТК, Първо отделение. Съгласно даденото от ВКС разрешение, което се споделя изцяло от настоящия състав, в случай, че неустойката е уговорена като процент/част от главния дълг за всеки просрочен ден, това придава периодичен характер на вземането, и давностният срок започва да тече от последния ден, за който се начислява неустойката, т. е. от датата на изпълнение на главното задължение. Ако главният дълг не е платен и към датата на завеждане на иска върху него продължава ежедневно да се начислява неустойка, то по давност е погасено вземането за неустойка за период по-голям от 3 години преди датата на предявяване на иска. При фиксиране на срока, за който се начислява неустойката, прилагането на нормата на чл. 114, ал. 4 от ЗЗД не поражда съмнения относно момента, от който започва да тече погасителната давност за вземането, като след изтичането на този срок начисляването на неустойката се преустановява. Уговорката за максимален размер или предел, до който неустойката ще се начислява, независимо че след този момент забавата може да продължава, цели ограничаване на отговорността на длъжника в предварително определени от страните граници при съобразяване на обезщетителната и обезпечителната функции на неустойката и редуциране на наказателно санкционния ѝ характер. Клаузата за неустойката, дължима като процент от главния дълг за всеки ден забава, но едновременно с това и с фиксиран максимален процент от задължението, определя както размера, до който вземането може да достигне, така и срока, за който се начислява неустойката. Такава договорна уговорка, без да определя точния момент, до който неустойката нараства, съдържа определяемост по отношение на последния ден за начисляването ѝ, от който започва да тече погасителната давност по правилото на чл. 114, ал. 4 ЗЗД. Последният ден, освен денят, в който главното задължение е погасено чрез изпълнение, ще е денят, в който начислената за всеки ден забава неустойка достигне до

уговорения си максимален размер. С формирането на неустойката в размер, до който същата се начислява предвид постигнато между страните съгласие в този смисъл, вземането за неустойка е определено по основание и размер, изискуемо е и съответно подлежи на погасяване по давност. В този смисъл при уговорена неустойка за забава, начислявана в определен процент за всеки ден забава, но и при фиксиран максимален размер на дължимата неустойка от пълната стойност на договора, срокът за погасяване по давност на вземането за неустойка започва да тече от деня, в който начислената неустойка достигне уговорения от страните максимален размер, а ако главното вземане е погасено чрез изпълнение преди този ден и неустойката не е достигнала максималния си размер – от последния ден на начисляването ѝ.

По същество на касационната жалба:

С оглед отговора на правния въпрос, становището на въззивния съд, че след достигане на максималния уговорен в процесния договор размер на неустойката, същата продължава да се начислява, независимо, че не се дължи над предвидения от страните праг от 10% от стойността на договора, се явява неправилно. В процесния случай е въведено ограничение, свързано с периода на забавата и с размера на вземането, като страните са очертали границите на отговорността на длъжника, размерът на неустойката е определяем и денят, в който вземането достигне максималния си размер като процент от главното задължение, неустойката спира да нараства и това е последният ден, за който тя се начислява. Предвид изложеното на основание чл. 293, ал. 1 от ГПК въззивното решение в обжалваната част следва да бъде отменено и тъй като не се налага повтарянето или извършването нови процесуални действия, следва да бъде постановено решение по съществува на спора.

Главното задължение на ответника и настоящ касатор е станало изискуемо на 30.08.2015 г. и от този момент започва да се начислява уговорената в чл. 5. 4 от договора неустойка за забава. Максималният размер на неустойката от 10 % върху стойността на договора при неустойка от 0. 3% за всеки просрочен ден върху стойността на неизпълненото, е достигнат на 09.11.2015 г., а заявлението за издаване на заповед за изпълнение е подадено на 08.03.2019 г., след предвидения в чл. 111, б. "б" от ЗЗД тригодишен давностен срок, изтекъл в края на 09.11.2018 г. В този смисъл своевременно направеното възражение за погасяване на вземането за неустойка по давност се явява основателно, поради което искът по чл. 422, ал. 1 от ГПК, вр. чл. 92, ал. 1 от ЗЗД се явява неоснователен и следва да бъде отхвърлен.

22. Фактурата може да се приеме като доказателство за сключен договор за търговска продажба на движими вещи, ако отразява съществените елементи от съдържанието на сделката - вид на закупената стока, стойност, начин на плащане, имена на купувача и продавача, респ. на техните представители, време и място на сключване на продажбата.

чл. 327, ал. 1 ТЗ

чл. 86, ал. 1 ЗЗД

Решение № 50076 от 2.11.2023 г. на ВКС по т. д. № 1233/2022 г., II т. о., докладчик председателят Камелия Ефремова

Производството е по чл. 290 ГПК.

С определение № 50266 от 26.05.2023 г. по настоящото дело е допуснато касационно обжалване на решение № 38 от 31.03.2022 г. по в. гр. д. № 446/2021 г. на Силистренски окръжен съд в частта, с която, след отмяна на постановеното от Силистренски районен съд решение № 260059 от 07.07.201 г. по гр. д. № 556/2020 г., е отхвърлен предявеният от

"Биосфера Фарм" ЕООД, [населено място], общ. Костинброд, обл. София срещу "Екопродукт" ЕООД, [населено място], общ. Ситово, обл. Силистра иск с правно основание чл. 327, ал. 1 ТЗ за сумата 23681. 67 лв. по фактура № [ЕГН] от 03.05.2018 г. – цена на доставени фуражни добавки и стоки за животновъдния сектор, както и иск с правно основание чл. 86, ал. 1 ЗЗД за заплащане на обезщетение за забава върху тази сума за периода от 03.06.2018 г. до 19.02.2020 г. в размер на 4124. 56 лв.

Касаторът поддържа, че обжалваното решение е неправилно на всички основания по чл. 281, т. 3 ГПК. Изразява несъгласие с извода за недължимост на сумата по посочената фактура, като твърди, че същият не кореспондира със събраните по делото доказателства и е в противоречие с приетия от самия въззивен съд за установен факт на получаване на стоките от ответника. В касационната жалба са развити подробни оплаквания за несъобразяване на съдебната практика относно значението на осчетоводяването на фактурата и ползването на данъчен кредит от купувача на стоките, както и за значението на неподписаната фактура при преценката за наличието на правоотношение между страните.

Касационното обжалване е допуснато на основанията по чл. 280, ал. 1, т. 1 ГПК по въпроса: "Следва ли преценката за сключването на договора да бъде ограничавана само и единствено до това дали ответникът е осчетоводил фактурата; Задължен ли е съдът да прави преценката за установяване на търговската сделка с оглед на всички доказателства".

Ответникът по касация – "Екопродукт" ЕООД, [населено място], общ. Ситово, обл. Силистра – моли за оставяне на касационната жалба без уважение като неоснователна по съображения в писмен отговор от 30.05.2022 г.

Върховен касационен съд - състав на Търговска колегия, Второ отделение, като прецени данните по делото, с оглед заявените касационни основания и съобразно правомощията си по чл. 290, ал. 2 ГПК, приема следното:

За да отмени първоинстанционното решение и да отхвърли предявения от "Биосфера Фарм" ЕООД срещу "Екопродукт" ЕООД иск по чл. 327, ал. 1 ТЗ за сумата 23681. 67 лв. по фактура № [ЕГН] от 03.05.2018 г., въззивният съд, макар да е счел за установено от доказателствата по делото получаването на стоките, е приел, че посочената сума не се дължи, тъй като: фактурата не е подписана и осчетоводена от ответника-купувач; същата не е включена в справката-декларация по ДДС за съответния период и по нея не е ползван данъчен кредит; не е установено фактурата да е придружавала стоката. С оглед на това, решаващият състав е формирал извод, че по делото не е доказано доставените на ответника стоки да са били предмет именно на тази фактура.

Решението е неправилно.

Изводите на въззивния съд във връзка с доказателствената стойност на едностранно подписаната фактура за възникването на правоотношение по договор за търговска продажба, както и за значението на неписването на тази фактура в дневника за покупките на купувача и неползването на данъчен кредит по нея, са в противоречие с формираната по реда на чл. 290 ГПК практика на Върховен касационен съд, конкретно посочена в определението за допускане на касационното обжалване. Според тази практика, която се споделя напълно от настоящия състав: Фактурата може да се приеме като доказателство за сключен договор за търговска продажба на движими вещи, ако отразява съществени елементи от съдържанието на сделката - вид на закупената стока, стойност, начин на плащане, имена на купувача и продавача, респ. на техните представители, време и място на сключване на продажбата; Дори фактурата да не съдържа всички предвидени в Закона за счетоводството реквизити, в т. ч. и подпис на купувача, или да е оспорена в процеса, съдът е длъжен да прецени доказателственото ѝ значение за удостоверените в нея факти заедно с всички останали доказателства по делото, включително вписването ѝ в дневниците за продажби и покупки на продавача и купувача, отразяването на стойността ѝ в справките-декларации по ЗДДС и ползването на данъчен кредит.

В противоречие с посочената практика, при преценката за възникнало между страните правоотношение за доставка на стоки по процесната фактура и дължимостта на сумата по нея въззивният съд неправилно е взел предвид единствено неподписването на фактурата от страна на купувача, неотразяването ѝ в счетоводството му и неползването на данъчен кредит, а не е обсъдил всички останали доказателства по делото. По-конкретно: Съдебният състав не е съобразил заключението на съдебно-икономическата експертиза, с което се установява, че продажбата по процесната фактура е надлежно осчетоводена от ищеца-продавач, включена е в дневника за продажбите за съответния месец и за нея същият е ползвал данъчен кредит; Игнорирал е приетия от самия него за доказан от транспортните документи и от свидетелските показания факт, че стоките по фактурата са доставени/предадени на ответника; Не е взел предвид събраните по делото доказателства – показанията на св. М. (работила като зооинженер при ответника към датата на доставката) и заключението на биологичната експертиза, установяващи, че към релевантния за спора момент (2018 г.) фуражните добавки, необходими за отглежданите от ответника прасета, са доставяни единствено от ищеца и че без количествата по процесните фактури, животните биха били недохранени (каквито данни по делото не са налични, нито е поддържано подобно твърдение).

Преценени в тяхната съвкупност, изброените доказателства позволяват да се приеме, че между страните е възникнало правоотношение по договор за продажба на стоките, описани в процесната фактура, както и че тези стоки са доставени на купувача. С оглед на това, за последния е възникнало задължение за заплащане на цената им съгласно чл. 327, ал. 1 ТЗ.

Като е приел обратното, въззивният съд е постановил неправилен акт, който следва да бъде отменен в допуснатата до касационно обжалване негова част, а предявеният иск за сумата 23681. 67 лв. по фактура № [ЕГН] от 03.05.2018 г. – уважен.

Основателността на главния иск обуславя основателност и на акцесорната претенция по чл. 86, ал. 1 ЗЗД за присъждане на обезщетение за забава в размер на законната лихва върху неплатената цена на стоките за посочения в исковата молба период от 03.06.2018 г. до 19.02.2020 г., възлизащо на сумата 4 124. 56 лв., съгласно основното заключение на счетоводната експертиза.

Предвид изричното искане на ищеца, върху присъдената сума за главница следва да се начисли и законната лихва, считано от датата на исковата молба до окончателното ѝ изплащане.

23. Прекъсване на погасителната давност ще настъпи, само ако в молбата за конституиране на правопреемника като вискател е посочен и изпълнителен способ за осребряване на имуществото на длъжника, т. е. изрично е поискано извършването на валидно изпълнително действие. Този изпълнителен способ може да е нов или да е подновено искането на първоначалния вискател, но следва да е изрично обективизирано в молбата до съдебния изпълнител.

чл. 116, б. "в" ЗЗД

чл. 429, ал.1 ГПК

Решение № 50094 от 16.11.2023 г. на ВКС по т. д. № 770/2022 г., I т. о., докладчик съдията Анжелина Христова

Производството е по реда на чл. 290 ГПК.

Образувано е по касационна жалба от Й. Е. Й., чрез адв. С. И. срещу решение № 1755 от 23.11.2021 г. по в. гр. д. № 2016/2021 г. на Окръжен съд- Варна, с което се отменя решение № 104 от 11.03.2021 г., постановено по гр. д. № 319/2020 г. по описа на Районен

съд - Варна и се отхвърля предявеният от касатора срещу "ЕОС Матрикс" ЕООД, [населено място] иск за установяване, че в полза на ответното дружество не съществува вземане от Й. Й. за сумите, както следва: сумата 12 174. 73 лева- главница по договор за потребителски кредит от 04.09.2009 г., ведно със законната лихва от 06.11.2013 г. до изплащането ѝ; сумата 1 835. 40 лева, представляваща договорна лихва, начислена за периода от 04.10.2009 г. до 28.10.2009 г.; сумата 280. 20 лева разноски и сумата 636. 24 лева адвокатско възнаграждение, за които суми е издаден изпълнителен лист и заповед за незабавно изпълнение по чл. 417 ГПК рег. № 2628/07.11.2013 г. по ч. гр. д. № 2053/2013 г. на РС-Горна Оряховица, поради изтекла погасителна давност, на основание чл. 439 ГПК.

В касационната жалба се твърди, че въззивното решение е неправилно- постановено в нарушение на закона и необосновано. Касаторът поддържа, че са незаконосъобразни изводите на въззивния съд, който е приел, че се прекъсва погасителната давност с постъпване по изпълнителното дело на искането на ответника за конституирането му като вискател на основание чл. 429 ГПК- в качеството на кредитор, придобил вземането от първоначалния вискател по договор за цесия. Излага доводи, че не може да се прилага по аналогия фигурата на присъединения вискател, чието конституиране е от категорията изпълнителни действия, водещи до прекъсване на погасителната давност. Оспорва и извода, че прекъсване на давността е настъпило с искането за образуване на второто изпълнително производство и наложените от частния съдебен изпълнител запори на банкови сметки на длъжника, като счита, че това изпълнително дело е образувано в нарушение на правилата на местната подсъдност и запорите са незаконосъобразни, респ. не могат да доведат до прекъсване на погасителната давност за вземанията. Касаторът намира, че погасителната давност за процесните вземания е изтекла на 27.11.2019 г., поради което претендира да се отмени решението и да бъде постановено ново, с което да бъдат уважени исквете. Претендира разноски за всички инстанции.

Ответникът "ЕОС Матрикс" ЕООД поддържа, че жалбата е неоснователна, а въззивното решение правилно. Излага доводи, че погасителната давност за процесните вземания е прекъсвана два пъти- с искането за конституиране на нов вискател-правоприемник и с подаването на молба за образуване на ново изпълнително дело, така както законосъобразно и обосновано е приел решаващият съдебен състав. Моли да бъде потвърдено обжалваното решение.

Върховният касационен съд, Търговска колегия, състав на Първо отделение, след преценка на данните по делото и заявените касационни основания, съобразно правомощията си по чл. 290, ал. 2 ГПК приема следното:

За да отмени първоинстанционното решение, с което е уважен искът с правно основание чл. 439 ГПК и да отхвърли иска за установяване, че в полза на ответното дружество не съществува вземане от Й. Й. за сумите, както следва: сумата 12 174. 73 лева- главница по договор за потребителски кредит от 04.09.2009 г., ведно със законната лихва от 06.11.2013 г. до изплащането ѝ; сумата 1 835. 40 лева, представляваща договорна лихва, начислена за периода от 04.10.2009 г. до 28.10.2009 г.; сумата 280. 20 лева разноски и сумата 636. 24 лева адвокатско възнаграждение, за които суми е издаден изпълнителен лист и заповед за незабавно изпълнение, поради изтекла погасителна давност, въззивният съд приема, че вземанията не са погасени, тъй като 5-годишната погасителна давност е започнала да тече на 26.06.2015 г. /постановяване на ТР № 2 от 26.06.2015 г. по т. д. № 2/2013 г. на ОСГТК на ВКС/, като е прекъсвана на 19.05.2016 г. - с конституирането по изп. дело № 56/2014 г. на ЧСИ В. Г. на ответното дружество като вискател по изпълнителното дело /като частен правоприемник на вискателя "Юробанк България" АД на основание договор за цесия/ и на 01.10.2019 г. - с подаването от ответника на молба за образуване на ново изпълнително дело и посочването на конкретен изпълнителен способ-запор на банкова сметка на длъжника. Намира, че без значение се явяват прекратяването на изп. дело № 56/2014 г. през 2019 г., както и образуването на изп. дело № 981/2019 г. на

ЧСИ В. Г. на 22.10.2019 г., респ. извършените по второто дело изпълнителни действия-запори на банкови сметки на длъжника, поради което не обсъжда оплакванията за невалидност на тези изпълнителни действия. Счита, че неспазването на местната подсъдност не е основание за прекратяване на изпълнителното производство по чл. 433 ГПК, а делото следва да се препрати по компетентност.

С определение № 50222/29.03.2023 г. по настоящото дело въззивното решение е допуснато до касационен контрол на основание чл. 280, ал. 1, т. 3 ГПК по въпроса - "Конституирането на нов взыскател по образувано изпълнително дело поради частно правоприемство по реда на чл. 429, ал. 1 ГПК, представлява ли изпълнително действие, годно да прекъсне погасителната давност на основание чл. 116, б. "в" ЗЗД?"

По правния въпрос:

Съгласно чл. 116, б. "в" ЗЗД погасителната давност се прекъсва с предприемане на действия за принудително изпълнение на вземането.

С ТР № 2/2013 от 26.06.2015 г., т. д. № 2/2013 г. на ОСГТК на ВКС е прието, че погасителната давност се прекъсва с всяко валидно изпълнително действие. Разяснено е, че в изпълнителния процес давността се прекъсва многократно с предприемането на всяко изпълнително действие в рамките на определен изпълнителен способ, независимо дали е поискано от взыскателя или е предприето по инициатива на ЧСИ по възлагане от взыскателя /чл. 18 ЗЧСИ/. Самото искане да бъде приложен определен изпълнителен способ прекъсва давността, защото съдебният изпълнител е длъжен да го приложи, но по изричната разпоредба на закона давността се прекъсва с предприемането му. Като примери за такива изпълнителни действия, макар и неизчерпателно, са посочени: насочването на изпълнението чрез налагане на заповест или възбрана, присъединяването на кредитор, възлагането на вземане за събиране или вместо плащане, извършването на опис и оценка на вещ и т. н. Не са изпълнителни действия и не прекъсват давността образуването на изпълнително дело, изпращането и връчването на покана за доброволно изпълнение, проучването на имущественото състояние на длъжника, извършването на справки и т. н. Изрично е изтъкнато, че молба за изпълнение, в която не е посочен изпълнителен способ или няма възлагане по реда на чл. 18 ЗЧСИ, е нередовна съгласно чл. 426, ал. 2 ГПК и ако не бъде поправена подлежи на връщане на основание чл. 426, ал. 3, вр. чл. 129 ГПК. Върнатата нередовна молба за принудително изпълнение не прекъсва давността.

В постановената след приемането на тълкувателното решение съдебна практика на ВКС по чл. 290 ГПК се приема, че ако искането за предприемане на изпълнително действие е направено своевременно, но изпълнителното действие не е предприето от надлежния орган преди изтичането на давностния срок, по причина, независеща от волята на кредитора/ взыскателя, давността се счита прекъсната с искането, дори то да е било нередовно, ако нередовността е изправена надлежно по указание на органа на изпълнителното производство. Давността не се прекъсва веднъж с искането и още веднъж с предприемането на поисканото действие, т. е. прекъсването е едно- с предприемането на действието, но считано от искането /в този смисъл решение № 37 от 24.02.2021 г., гр. д. № 1747/2020 г., ВКС, IV г. о. /. С решение № 3 от 04.02.2022 г., гр. д. № 1722/2021 г., ВКС, IV г. о. е прието, че "валидно изпълнително действие" по смисъла на горесцитираното тълкувателно решение, означава действие за принудително събиране на паричното притежание, предприето от съдебния изпълнител по редовна молба за изпълнение, т. е. по молба, в която взыскателят е посочил изпълнителен способ за осребряване на имуществото на длъжника или е възложил това на ЧСИ /чл. 18 ЗЧСИ/, вкл. и когато нередовността е била поправена в срок.

Надлежни страни в изпълнителния процес са лицата, които са посочени в изпълнителния лист като кредитор и длъжник по вземането. Разпоредбата на чл. 429, ал. 1 ГПК урежда изключенията от това правило, като регламентира разпространето на

субективните предели на изпълнителния лист и спрямо лица, които не са посочени в него, но притежават надлежна легитимация да поискат образуване на изпълнително дело с представяне на изпълнителния лист, в който не фигурират, както и да поискат заместването на вискателя по изпълнително дело, образувано по молба на кредитора по изпълнителния лист. За разлика от хипотезата на образуване на изпълнителното дело по искане на лице от посочените в чл. 429, ал. 1 ГПК, когато молбата следва да отговаря на изискванията на чл. 426, ал. 2 ГПК - да е посочен изпълнителен способ или да има възлагане по чл. 18 ЗЧСИ, като съдебният изпълнител е длъжен да следи за редовността ѝ и да даде съответни указания /чл. 426, ал. 3, вр. чл. 129 ГПК/, конституирането на правоприменика като вискател на мястото на първоначалния в хода на вече образуваното изпълнително производство не изисква посочване на начин на изпълнение и само по себе си не представлява изпълнително действие - част от конкретен изпълнителен способ за осребряване на имуществото на длъжника. Независимо в коя хипотеза - на универсално или частно правоприменство, вкл. суброгация в правата на кредитора /в случаите на платил дълга поръчител или друг солидарен длъжник/, новият вискател придобива правото на вземане и встъпва в правото на принудително изпълнение на първоначалния вискател-кредитор по изпълнителния лист, а при вече образувано изпълнително дело - и в неговото процесуално качество и положение /применство в процеса/. Именно поради встъпването в процесуалното право на принудително изпълнение на първоначалния кредитор и в процесуалното качество на първоначалния вискател, по чиято молба, отговаряща на изискванията на чл. 426, ал. 2 ГПК, е образувано изпълнителното дело, за редовността на молбата на правоприменика, претендиращ конституирането му като вискател, не се изисква да е посочен начин на изпълнение, т. е. конкретен изпълнителен способ. В този смисъл самото искане за конституиране на правоприменика като вискател, респ. конституирането му от съдебния изпълнител в хода на висящото изпълнително дело, не представлява по своята същност изпълнително действие и не води до прекъсване на погасителната давност за вземането. Прекъсване на погасителната давност ще настъпи, само ако в молбата за конституиране на правоприменика като вискател е посочен и изпълнителен способ за осребряване на имуществото на длъжника, т. е. изрично е поискано извършването на валидно изпълнително действие. Този изпълнителен способ може да е нов или да е подновено искането на първоначалния вискател, но следва да е изрично обективизирано в молбата до съдебния изпълнител.

По основателността на касационната жалба:

Въведените в касационната жалба основания за отмяна на въззивното решение по чл. 281, т. 3, пр. 1 ГПК /постановяване на решението при допуснати нарушения на материалния закон/ са налице.

Основателни са изложените от касатора оплаквания за допуснато от въззивния съд нарушение на чл. 116, б. "в" ЗЗД при преценката за наличие на изпълнителни действия, прекъсващи погасителната давност за процесните вземания. Правилни са изводите на решаващия съдебен състав, че процесните вземания за сумите: 12 174. 73 лева - главница по договор за потребителски кредит от 04.09.2009 г., ведно със законната лихва от 06.11.2013 г. до изплащането ѝ; 1 835. 40 лева, представляваща договорна лихва, начислена за периода от 04.10.2009 г. до 28.10.2009 г.; 280. 20 лева разноси и 636. 24 лева адвокатско възнаграждение, за които е издаден изпълнителен лист и заповед за незабавно изпълнение по ч. гр. д. № 2053/2013 г. по описа на РС - Горна Оряховица, се погасяват с 5-годишна давност, която е започнала да тече на 26.06.2015 г. /постановяване на ТР № 2 от 26.06.2015 г. по т. д. № 2/2013 г. на ОСГТК на ВКС/. С оглед отговора на правния въпрос, настоящият съдебен състав намира за незаконосъобразен извода на въззивния съд, че давностният срок е бил прекъснат на 19.05.2016 г. - с конституирането на ответното дружество "ЕОС Матрикс" ЕООД като вискател по по изп. дело № 56/2014 г. на ЧСИ В. Г.. Няма спор, че изпълнителното дело е образувано по молба на кредитора "Юробанк

България" АД, като молбата от 15.03.2016 г. на "ЕОС Матрикс" ЕООД за конституиране като взискател е в качеството му на частен правоприемник на първоначалния взискател на основание договор за цесия. В тази молба няма обективизирано искане за определен начин на изпълнение /не е посочен конкретен изпълнителен способ/, нито има възлагане по реда на чл. 18 ЗЧСИ, т. е. няма валидно изпълнително действие.

Предвид изложеното, не може да се приеме тезата на въззивния съд, че с конституирането на частния правоприемник като взискател е прекъсната погасителната давност на основание чл. 116, б. "в" ЗЗД.

Незаконосъобразен е и изводът на решаващия състав, че погасителната давност за процесните вземания е прекъсната и на 01.10.2019 г. - с подаването от ответника на молба за образуване на ново изпълнително дело и посочването на конкретен изпълнителен способ - забор на банкова сметка на длъжника. Правилно е прието, че за давността няма значение постановеното от частния съдебен изпълнител на 22.10.2019 г. прекратяване на изпълнително дело № 56/2014 г., като следва да се има предвид, че прекратяването на производството е настъпило по силата на закона още на 27.11.2016 г., когато е изтекъл 2-годишният срок от последното изпълнително действие /налагане на забор на трудовото възнаграждение на длъжника на 27.11.2014 г. /. Към този момент вземанията не са били погасени по давност, като не са били погасени и към 01.10.2019 г., когато е подадена нова молба от цесионера "ЕОС Матрикс" ЕООД за образуване на изпълнително дело въз основа на същия изпълнителен лист.

Не могат да бъдат споделени обаче аргументите на въззивния съд, че с образуването на 22.10.2019 г. на новото изпълнително дело № 981/2019 г. на ЧСИ В. Г., респ. с извършените по него изпълнителни действия - забори на банкови сметки на длъжника, погасителната давност е прекъсната, като неспазването на местната подсъдност на делото е ирелевантно. Въззивният състав не е съобразил, че прекъсването на погасителната давност настъпва с извършването на валидни изпълнителни действия, като на такива са приравнени и тези, поискани с нередовна молба по чл. 426, ал. 2 ГПК, която обаче е била поправена в законовия срок. В случая по молба на кредитора изпълнителното производство е било образувано от местно некомпетентен частен съдебен изпълнител, което е довело и до прекратяването на изпълнителното дело с постановление от 09.07.2020 г. /поради нарушена местна подсъдност/ и служебно вдигане на наложените обезпечения.

Настоящият съдебен състав намира, че местната изпълнителна компетентност е предпоставка за допустимост на изпълнителното производство и е условие за валидност на изпълнителните действия. Предвид изложеното, процесните изпълнителни действия по изпълнително дело № 981/2019 г. на ЧСИ В. Г. са невалидни и не прекъсват погасителната давност. За разлика от нередовната молба за образуване на изпълнително производство, която може да бъде поправена по реда на чл. 129 ГПК в дадения от ЧСИ срок, вкл. чрез посочване на начин на изпълнение, изпълнителните действия по недопустимо изпълнително производство не могат да бъдат поправени, респ. не пораждаат правно действие.

Не почива на закона доводът на въззивния съд, че нарушената местна подсъдност не е основание за прекратяване на изпълнителното производство /не е предвидено в чл. 433 ГПК/, а делото следва да бъде препратено по компетентност на друг съдебен изпълнител. В изпълнителното производство не е регламентирано /изрично или чрез препращане към правилата за исковото производство/ задължение на съдебния изпълнител, когато е сезиран с молба за изпълнение, по която не е компетентен, служебно да я препрати на компетентен съдебен изпълнител. Следва да се съобрази и обстоятелството, че в един район може да има повече съдебни изпълнители и единствено кредиторът може да упражни правото на избор - кой от компетентните съдебни изпълнители да сезира с молбата си за принудително изпълнение. По тази причина и в настоящия случай след прекратяването на изпълнително дело № 981/2019 г. на ЧСИ В. Г. са отменени наложените

обезпечения, като делото не е изпратено на друг съдебен изпълнител. Вярно е, че в теорията и съдебната практика, вкл. цитираната по-горе, се приема, че след прекратяването на делото поради перемпция /чл. 433, ал. 1, т. 8 ГПК/ съдебният изпълнител служебно вдига наложените запори и възбрани, а всички други предприети изпълнителни действия се обезсилват /с изключение на тези по приключилите изпълнителни способности, от които трети лица са придобили права/, което обаче не се отразява на вече настъпилото прекъсване на погасителната давност съгласно чл. 116, б. "в" ЗЗД. Тази хипотеза обаче е различна от настоящата, при която изпълнителните действия по недопустимо образуваното изпълнително дело са изначално невалидни.

С оглед изложеното, настоящият състав на ВКС намира, че погасителната давност за процесните вземания не е прекъсвана и е изтекла на 26.06.2020 г., поради което и предявеният от касатора срещу "ЕОС Матрикс" ЕООД, [населено място] иск на основание чл. 439 ГПК за установяване, че в полза на ответното дружество не съществува вземане от Й. Й. за сумите, както следва: сумата 12 174. 73 лева- главница по договор за потребителски кредит от 04.09.2009 г., ведно със законната лихва от 06.11.2013 г. до изплащането й; сумата 1 835. 40 лева, представляваща договорна лихва, начислена за периода от 04.10.2009 г. до 28.10.2009 г.; сумата 280. 20 лева разноски и сумата 636. 24 лева адвокатско възнаграждение, за които суми е издаден изпълнителен лист и заповед за незабавно изпълнение по чл. 417 ГПК рег. № 2628/07.11.2013 г. по ч. гр. д. № 2053/2013 г. на РС-Горна Оряховица, е основателен. Като неправилно въззивното решение следва да бъде изцяло отменено и да бъде постановено ново за уважаване на иска.

24. Сключването на договора за застраховка и настъпването на застрахователното събитие преди приемане на Тълкувателно решение № 1/21.06.2018 г. на ВКС по т. д. № 1/2016 г. на ОСНГТК не изключва приложението му. Същото не е свързано с промяна на тълкувана правна норма или свързани с нея други правни норми, за да се уеднаквява действието на тълкувателното решение с действието на променената правна норма.

**чл. 226 от КЗ /отм./
чл. 52 ЗЗД**

Решение № 50115 от 7.11.2023 г. на ВКС по т. д. № 1792/2022 г., I т. о., докладчик председателят Боян Балевски

Производството е по реда на чл. 290 ГПК.

Допуснато е касационно обжалване по касационна жалба от страна на пълномощника на "Застрахователно акционерно дружество Армеец" АД - [населено място] ЕИК [ЕИК], с която е обжалвано решение № 277 от 7.06.2022 г. по в. т. д. № 132/22 на Апелативен съд - Пловдив, в частта, с която след частична отмяна на първоинстанционното решение по т. д. № 706/2020 г. на ОС - Пловдив в отхвърлителната част, касаторът е осъден да заплати на ищеца Я. Г. Я. ЕГН: [ЕГН] на основание чл. 226 от КЗ (отм.) сумата от 20 000 лева – обезщетение за неимуществени вреди от смъртта на Г. Н. Р. - негов вуйчо /брат на майката на ищеца/, като следствие от ПТП на 6.11.2015 г., ведно със законната лихва от 6.11.2017 г. до окончателното плащане, както и в частта за разноските.

В КЖ се развиват доводи и оплаквания в насока на незаконосъобразност и необоснованост на изводите на въззивния съд за наличие на изключителна близост в отношенията между ищеца и неговия вуйчо-загинал при процесното ПТП като предпоставка, съгласно Тълкувателно решение № 1 от 21.06.2018 година на ВКС по т. д. № 1/2016 година на ОСНГТК да се приеме, че ищецът е активно легитимиран да получи обезщетяване, от страна на застрахователя на ГО на водача на МПС, на претърпените

болки и страдания от загубата на своя вуйчо. Твърди се в КЖ, че става въпрос за нормалната връзка на привързаност и уважение между ищеца и неговия вуйчо, характерна за този род роднинска близост. Не е налице особено близка трайна и дълбока емоционална връзка на ищеца /на 58 г. към датата на смъртта на Г. Н. Р./ с починалия на 73 г. негов вуйчо, който е живял в отделна къща, имал е и свое семейство. Ето защо и доколкото, съгласно ТР 1/2016 на ОСГНТК, само по изключение и при доказана изключителна близост се присъжда застрахователно обезщетение на лица, извън кръга на най-близките роднини по права линия и преживял съпруг, то искът следва да се счете за неоснователен - от установените обстоятелства за близост между племенник и вуйчо се отнасят до отношения от преди много десетилетия, когато и двамата са били непълнолетни младежи, а към дата на ПТП не се доказват изключителна близост в техните роднински отношения, от която в следствие на загубата на единия за другия да са настъпили имуществени вреди /душевно страдания/, надхвърлящи по интензитет и времетраене нормално присъщите за съответната връзка такива. Тези доводи и оплаквания се поддържат от представителя на дружеството-касатор и в проведеното открито съдебно заседание в касационното производство.

Ответникът по жалбата Я. Г. Я. не депозира писмен отговор със становище по нея.

От страна на третото лице-помагач на ответника по иска Й. Е. П. е депозирал писмен отговор след изтичане на законовия срок за това.

Върховният касационен съд, Търговска колегия, Второ отделение, като констатира, че решението е въззивно и цената на иска е над 20 000 лева намира, че касационната жалба е допустима, редовна и подадена в срок.

За да постанови решението си, съставът на въззивния съд е изложил следните съображения:

Ищецът е претърпял неимуществени вреди, изразяващи се психически болки и страдания от настъпилата смърт на неговия вуйчо – Г. Н. Р., като родствената връзка се установява от представеното удостоверение изх. № 151/21.11.2019 г. на [населено място], общ. С. Вредите са причинени виновно, в резултат на противоправно поведение на водача на товарен автомобил марка "Мерцедес" с рег. [рег. номер на МПС] – Й. Е. П., който е нарушил правилата за движение по пътищата /механизмът на ПТП, подробно описан в първоинстанционното решение, не се оспорва във въззивното производство/. Извършването на деянието, неговата противоправност и виновността на дееца, са установени по задължителен и обвързващ гражданския съд ред по смисъла на чл. 300 от ГПК, с оглед постановената и влязла в сила присъда № 33/11.04.2017 г. по НОХД № 2649/2016 г. на ОС Пловдив. Налице е причинна връзка между противоправното поведение и причинената вреда. Установен, според съда, е и специфичният елемент на визираната в чл. 226, ал. 1 от КЗ (отм.) във вр. с чл. 223, ал. 1 от КЗ (отм.) функционална отговорност на застрахователя- валидно застрахователно правоотношение, породено от договор за застраховка "Гражданска отговорност" – със застрахователна полица от 23.03.2015 г., валидна от 29.03.2015 г. до 28.03.2016 г. Отчитайки функционалната обусловеност на задължението на застрахователя по застраховка "Гражданска отговорност" за обезщетяване на пострадалото лице от съдържанието и размера на деликтното обезщетение, дължимо от застрахования делинквент по реда на чл. 45 от ЗЗД е приложим принципа за справедливост- чл. 52 от ЗЗД, който се прилага при преценка на редица конкретни обстоятелства от обективна и субективна страна.

Относно интензитета на претърпените от ищеца страдания от смъртта на неговия вуйчо, въззивният съд се е позовал на събраните по делото гласни доказателства, които е обсъдил поотделно и във връзка едно с друго, а именно:

От показанията на свидетелите Р. и П., според съда, се установявали действително създадена трайна емоционална връзка между пострадалото лице и неговия племенник – ищец по делото. От показанията на първия свидетел, който се явява първи братовчед на

загиналия при ПТП, се установявало, че ищецът и починалият му вуйчо са били в изключително близки отношения, обусловени не само от роднинската им връзка. От страна на съда се подчертава, че този свидетел е почти връстник на Г. Р. и домът му е в непосредствена близост с дома на починалия и ищеца и притежава непосредствени впечатления от отношенията между двамата и от периода на детството на ищеца Я. Свидетелят установява, че, когато Я. е бил на 8 месеца, семейството му е било напуснато от бащата и е бил отгледан от Г. Р. Към онзи момент Я. и майка му са живеели в едно домакинство с вуйчото и са се отделили в собствена, но непосредствено близка къща, когато последният се е оженил /преди 20 – 25 години/. Бащинските грижи по отношение на Я. са били изцяло поети от Р., а в зрялата възраст на ищеца двамата, вуйчо и племенник, са закупили селскостопански машини и заедно са работели. Починалият Г. Р. е нямал собствени деца. Според показанията на този свидетел, в зрялата си възраст ищецът е бил много привързан към вуйчо си и тежко е приел неговата загуба. В същия смисъл са и показанията на свидетеля П. – приятел на дъщерята на ищеца. Според съда, въпреки че показанията на този свидетел за предходни отношения между ищеца /в неговата детска възраст/ и починалия Г. се основават на разказаното му от семейството, то същият притежавал непосредствени впечатления за отношенията между ищеца и неговия вуйчо преди смъртта на последния в насока на наличие на много близки отношения между двамата-чести контакти помежду им и чести гостувания в съседните къщи. Свидетелят установявал, че ищецът "доста емоционално" бил възприел смъртта на своя вуйчо и понастоящем преживявал този факт трудно, като относно тази загуба свидетелят прави паралел със загубата от смъртта на собствената си майка и обяснявал, че по този начин Я. възприема смъртта на своя вуйчо – т. е. – като смърт на родител.

От друга страна в противоположната насока са показанията на свидетелката Я. Р. – съпруга на загиналия при ПТП. Същата твърди, че през последните години съпругът ѝ и Я. не са поддържали контакти-грижи за Г. е упражнявала само нейната дъщеря /доведена дъщеря на същия/. От показанията на тази свидетелка обаче става ясно за създадени влошени отношения между нея самата и семейството на Я. Я., поради което, според съда, възниквало съмнение за тяхната предубеденост. В тази насока съдът е преценил и факта на водено друго дело от нейната дъщеря срещу същия ответник за застрахователно обезщетение. С оглед изложеното, въззивният съд е кредитирал, като непосредствени и убедителни показанията на първите двама свидетели - като на незаинтересовани от изхода на делото лица.

Според съда, тези гласни доказателства водели до заключението, че създадената емоционална връзка между ищеца и починалия му вуйчо е така силно изразена, че представлява "изключение" и надхвърля пределите на традиционно установената фамилна близост за посочения вид родствена връзка. Това изключение е в резултат от особени житейски обстоятелства и ситуация, които са станали причина между починалия и неговия племенник да се породи особена близост. Особената близост не е само сходна, но изпълваща отношенията между родител и дете, доколкото Г. е подпомагал своята сестра при отглеждането на ищеца в неговата детска и ранна възраст, а и същият нямал собствени деца, което, според съда, е способствало за създаването на по-близка връзка между двамата от традиционно установената между вуйчо и племенник. Ето защо, според съда, в случая са установени не само традиционните близки отношения между вуйчо и племенник, но и други традиционни за българския бит отношения, при които, отношението и грижите на вуйчото към племенника, са ако не заместващи, то поне дублиращи родителските – бащините грижи и отношение. Поради това неочакваната смърт на родственик се е отразила и изключително неблагоприятно върху състоянието на ищеца, според гласните доказателства.

Ето защо, според въззивният съд справедлив паричен еквивалент за претърпените от ищеца болки и страдания, свързани със загубата на изключително близък човек, е сумата

от 20 000 лв. Това обезщетение, според съда, съответства на уредения в чл. 52 ЗЗД принцип за справедливост.

По отношение на останалите доводи на въззиваемата пред ПАС страна са изложени следните съображения:

Неоснователно, според съда, е изразеното от въззиваемата страна становище, че Тълкувателно решение № 1/21.06.2018 г. на ВКС по т. д. № 1/2016 г. на ОСНГТК не намира приложение, тъй като не урежда правоотношения, които са заварени. Сключването на договора за застраховка и настъпването на застрахователното събитие преди приемане на тълкувателното решение не изключва приложението му. По аргумент на разпоредбите на чл. 46 от ЗНА, предмет на тълкуване е правната разпоредба. Тълкувателните решения не са нормативни актове, а теорията ги възприема като източник на правото, доколкото тълкувателните решения косвено са задължителни за всички правни субекти. Тълкувателните решения служат за уеднаквяване на съдебната практика, с оглед гарантирането на правилното и еднакво приложение на законите спрямо всички, независимо от момента на настъпване на юридическия факт. С ТР № 1/21.06.2018 г. на ВКС по т. д. № 1/2016 г. на ОСНГТК не се изоставя даденото тълкуване с Постановление № 4/1961 г., № 5/1969 г. и № 2/1984 г., а се разширява даденото с посочените тълкувателни актове тълкуване. Тълкувателното решение не е свързано с промяна на тълкувана правна норма или свързани с нея други правни норми, за да се уеднаквява действието на тълкувателното решение с действието на променената правна норма.

За неоснователно е прието и възражението на ответното дружество за приложимост на разпоредбата на пар. 96, ал. 1 от ПЗР на ЗИДКЗ /ДВ, бр. 101/2018 г., в сила от 7.12.2018 г./, касаеща размера на обезщетението. Съгласно пар. 96, ал. 1 от ПЗР на ЗИДКЗ, до влизането в сила на наредбата за утвърждаване на методиката по чл. 493а ал. 2, обезщетението за претърпените неимуществени вреди на лицата по чл. 493а, ал. 4 – разширеният кръг лица, се определя в размер до 5 000 лв. Невъзможността обезщетението за неимуществени вреди за разширения кръг правоимащи да се ограничава с лимитни стойности, според съда, се извежда от принципите на справедливост, визирани в чл. 52 от ЗЗД, от които следва, че обезщетението за неимуществени вреди възмездява страданията и загубата на морална опора и подкрепа, понесени от увредените, вследствие смъртта на техен близък.

По отговора на правния въпрос:

Съгласно т. 1 от Тълкувателно решение № 1/2016 г. от 21.06.2018 г. на ОСНГТК на ВКС, принципно материално легитимирани да получат обезщетение за неимуществени вреди от причинена смърт на техен близък са лицата, посочени в Постановление № 4 от 25.05.1961 г. и Постановление № 5 от 24.11.1969 г. на Пленума на Върховния съд, и само по изключение и всяко друго лице, което е създавало трайна и дълбока емоционална връзка с починалия и търпи от неговата смърт продължителни болки и страдания, които в конкретния случай е справедливо да бъдат обезщетени; Обезщетение се присъжда при доказани особено близка връзка с починалия и действително претърпени от смъртта му неимуществени вреди. В мотивите на тълкувателното решение е разяснено, че особено близка привързаност може да съществува между починалия и негови братя и сестри, баби/дядовци и внуци, само когато поради конкретни житейски обстоятелства привързаността е станала толкова силна, че смъртта на единия от родствениците е причинила на другия морални болки и страдания, надхвърлящи по интензитет и времетраене нормално присъщите за съответната родствена връзка, и в тези случаи е справедливо е да се признае право на обезщетение за неимуществени вреди и на преживелия родственик; Следователно за получаването от този кръг правоимащи на обезщетение няма да е достатъчна само формалната връзка на родство, а ще е необходимо вследствие смъртта на близкия човек преживелият родственик да е понесъл морални болки и страдания, които в достатъчна степен обосновават основание да се направи

изключение от разрешението, залегнало в постановления № 4/61 г. и № 5/69 г. на Пленума на ВС - че в случай на смърт право на обезщетение имат само най-близките на починалия. В практиката на ВКС по чл. 290 ГПК: например - Р № 17/16.03.2021 г. по т. д. № 291/20 на ВКС, Второ т. о. и Р № 92/17.11.2020 г. по т. д. № 1275/19 на Второ т. о., както и всички постановени понастоящем съдебни решения на ВКС се приема, че особено близка, трайна и дълбока емоционална връзка е налице, когато поради конкретни житейски обстоятелства привързаността между починалия и претендиращия обезщетението е станала изключително силна, т.е. такава, каквато се предполага, че е привързаността между починалия и най-близките му, активно легитимирани да претендират обезщетение за неимуществени вреди съгласно Постановление № 4 от 25.05.1961 г. и Постановление № 5 от 24.11.1969 г. на Пленума на Върховния съд. Посочените предпоставки следва да са осъществени за всички лица, претендиращи обезщетение за неимуществени вреди, извън кръга на лицата в двете постановления, в т.ч. и за роднините – братята и сестрите, бабите/дядовците и внуците. При преценката за наличието им в тази хипотеза обаче следва да се отчете обстоятелството, че традиционно за българския бит отношенията между посочените роднини се характеризират с взаимна обич, морална подкрепа, духовна и емоционална близост. Поради това, за да се приеме, че между изброените роднини е налице особено близка връзка, необходимо е, освен формалното родство с произтичащата от него близост между лицата, да са се проявили конкретни житейски обстоятелства, обусловили създаването на по-голяма от близостта, считана за нормална за съответната родствена връзка. Такова обстоятелство например, относимо към връзката между бабите/дядовците и внуците, представлява отглеждането на внуците от бабата/дядото поради различни причини напр. - заболяване или смърт на родителя/родителите; работа в чужбина, дезинтересиране на родителя/родителите и др. /така Р № 92/17.11.2020 година по т. д. № 1275/2019 г./, а за връзката между братята и сестрите – например - израстването им сами като деца поради продължително отсъствие на родителите за работа в чужбина (решение № 372 от 14.01.2019 г. по т. д. № 1199/2015 г. на ВКС, II т. о., както и горесцитираното).

По основателността на касационната жалба, настоящият състав на ВКС, Първо т. о. намира следното:

Касационната жалба е основателна.

Необоснован се явява изводът на въззивния съд, че между ищеца и неговия загинал при процесното ПТП вуйчо е съществувала особено силна връзка и че поради това първият е понесъл неимуществени вреди, болки и страдания, по-интензивни и продължителни от нормалните за тези отношения. Подобен извод не би могъл да бъде направен от събраните по делото доказателства и установени от тях гореизложени факти. Последните разкриват нормална за българската традиция духовна и емоционална близост между двамата племенник и вуйчо. Не се установява понасянето на душевни болки и страдания, надхвърлящи болките и страданията, които би изпитал всеки от смъртта на свой близък. Същите, обаче, не могат да се преценят като предпоставки за присъждане на обезщетение за неимуществени вреди, предвидени в задължителната съдебна практика, тъй като не водят до извод за изключителността на емоционалната връзка. Става въпрос за нормалната връзка на привързаност и уважение между ищеца и неговия вуйчо, характерна за този род роднинска близост. Ищецът е бил на 58 г. към датата на смъртта на вуйчо му Г. Н. Р. Последният е бил 73-годишен към датата на ПТП, живял е в отделна къща, имал е свое семейство. Установените обстоятелства за близост между племенник и вуйчо се отнасят до отношенията налични преди много десетилетия, когато и двамата са били деца. Към дата на ПТП не се установява изключителна близост в техните роднински отношения, от която в следствие на загубата на единия, за другия да са настъпили неимуществени вреди /душевни страдания/, надхвърлящи по интензитета и времетраене нормално присъщите за съответната роднинска връзка такива. Ето защо, не са налице

предпоставките за уважаване на исковата претенция, с оглед на което, след отмяна на въззивното решение, искът следва да бъде отхвърлен. Това е така, доколкото, съгласно ТР 1/2016 на ОСГНТК, само по изключение и при доказана изключителна близост се присъжда застрахователно обезщетение на лица, извън кръга на най-близките роднини по права линия и преживял съпруг. Ето защо, настоящият състав на ВКС, Първо т. о. намира, че така предявеният иск се явява недоказан по основание. Като е приел обратното, въззивният състав е постановил решение, което се явява необосновано и в нарушение на материалния закон - чл. 52 ЗЗД, с оглед на което същото следва да се отмени изцяло и вместо него да се постанови друго, с което искът да се отхвърли като неоснователен.

25. Съдържанието и продължителността на връзката между двама души, от които би могло да се обоснове трайна и несъмнена съвместна воля за житейско обвързване, независимо от липсата на икономическите аспекти на един брачен съюз, е от естество да обоснове легитимация на преживелия, за обезщетяване на неимуществени вреди от смъртта на другия.

чл. 432, ал. 1 КЗ

Решение № 50125 от 17.11.2023 г. на ВКС по т. д. № 1964/2022 г., I т. о., докладчик председателят Росица Божилова

Производството е по чл. 290 ГПК.

Образувано е по касационна жалба на В. К. И. против решение № 487/08.04.2022 г. по гр. д. № 3448/2021 г. на Софийски апелативен съд, с което е потвърдено решение от 29.09.2021 г. по т. д. № 129/2020 г. на Окръжен съд Враца, в частта му, с която е отхвърлен предявеният от В. И. против ЗД "Бул Инс" АД иск, с правно основание чл. 432, ал. 1 КЗ, за присъждане на обезщетение за неимуществени вреди, в размер на 100 000 лева, в причинност със смъртта на Р. С.. Касаторът оспорва правилността на въззивното решение, като постановено в противоречие с материалния закон и при съществено нарушение на съдопроизводствените правила - несъобразяване на всички относими доказателства по делото, в обосноваване материалноправната легитимация на В. И. да претендира обезщетение, като живяла на съпругески начала с починалия, конкретно - свидетелските показания на В. Ш. и Г. Х. в тяхната цялост, установяващи според касатора дълбока и трайна емоционална връзка и хармонични отношения между В. и Р., при съвместно съжителстване. Страната счита, че въззивното решение е в противоречие с приетото в ТР № 1/21.06.2018 г. по тълк. дело № 1/2016 г. на ОСНГТК на ВКС. Намира, че несъстоятелно въззивният съд е акцентирал на недоказани аспекти от отношенията между ищцата и пострадалия, в който смисъл страната възприема извода на въззивния съд, за недоказано "съжителстване на съпругески начала".

Ответната страна - ЗД "Бул Инс" АД – оспорва касационната жалба. Позовава се на обстоятелството, че ищцата не е установила с починалия да са съжителствали на съпругески начала, което предполага проявявана помежду им взаимна грижа, подкрепа, поддържане на общо домакинство, с принос на всеки от двамата за същото. Страната акцентира на заявеното с исковата молба "трайно съжителстване с пострадалия в общо домакинство", а не единствено интимни отношения със същия, поради което е следвало да докаже не само емоционална и духовна привързаност между двамата, но и общи планове, усилия и икономически отношения, за удовлетворяване нуждите им, аналогично на семейство.

С определение № 50401/05.06.2023 г. касационното обжалване е допуснато по въпроса, конкретизиран от състава, в съответствие с правомощията му, съгласно ТР № 1/2010 г. по тълк. дело № 1/2009 г. на ОСГТК на ВКС: Обективното фактическо

съжителстване между мъж и жена, поддържащи интимни отношения продължително време, съпътствани от обич, привързаност, взаимна грижа и помощ, от естество ли са да обосноват материалноправна легитимация за предявяване на иск, за обезщетяване на неимуществени вреди от смъртта на единия, съгласно задължителните указания в ТР № 1/2018 г. по тълк. дело № 1/2016 г. на ОСНГТК на ВКС, независимо че не се установяват присъщи на съжителството между съпрузи, във всичките му, вкл. икономически аспекти, отношения между двамата приживе ? Допълнителният селективен критерий за допускане на касационното обжалване е обоснован в хипотезата на чл. 280, ал. 1, т. 1 ГПК, с цитираното във въпроса Тълкувателно решение.

Върховен касационен съд, съобразно доводите и възраженията на страните и с оглед правомощията си по чл. 290, ал. 2 ГПК, за да се произнесе съобрази следното:

Ищцата В. И. е предявила иск, с правно основание чл. 432, ал. 1 КЗ, за присъждане на обезщетение за неимуществени вреди, търпими от смъртта на Р. Г. С., настъпила в причинност с ПТП от 07.08.2020 г., реализирано по вина на водача на застрахован при ответното дружество, по ЗЗ "ГО" на автомобилистите, лек автомобил. Твърди, че с починалия живеела "на семейни начала" и със смъртта му е загубила опората си в живота, своя спътник, с когото споделяла радости и тревоги и на чиято помощ и подкрепа е разчитала. Твърди, че е преживяла тежко загубата и все още не може да се отърси от шока, предвид нейната внезапност и нелепост. Претендира обезщетение в размер на 150 000 лева, поддържано в касационна инстанция до размера на 100 000 лева.

Ответникът е оспорил материалноправната легитимация на В. И. да претендира обезщетение за неимуществени вреди от смъртта на Р. С., съобразно задължителните указания в ТР № 1/2018 г. по тълк. дело № 1/2016 г. на ОСНГТК на ВКС – липса на особено близка връзка с починалия и действително претърпени от смъртта му вреди, респ. размера на претенцията, като изключително завишен. Предявено е и възражение за съпричиняване на вредоносния резултат от починалия.

За установяване съдържанието на съществувалата приживе на починалия връзка между същия и ищцата, както и на търпимите от смъртта му болки и страдания, в относимост към претенцията на В. И. / предявен е в обективно съединение и иск за обезщетяване на неимуществени вреди от майката на Р. С. /, са разпитани двама свидетели. Същите / св. В. Ш. и св. Г. Х. / безпротиворечиво твърдят, че В. и Р. установили връзка преди 3 - 4 години, като оттогава живеели заедно при майка му – П., в [населено място]. Свидетелят Ш. преценява връзката им като щастлива, често ги виждал заедно, вкл. ги вземал да работят заедно в строителството. И двамата свидетели споделят за чести здравословни проблеми на В., при които Р. бил неотлъчно до нея и ѝ помагал, с каквото е нужно, вкл. викал спешна помощ. Свидетелите споделят, че В. приела тежко смъртта на Р., често плачела, виждали я заедно с майка му на гробищата, макар че след смъртта на Р. се върнала при родителите си, а св. Ш. дори твърди, че платила и част от цената на надгробния паметник. Според св. Х. отношенията на В. и Р. били "добри", били заедно " в добро и в лошо ", подкрепяли се в трудни моменти. Свидетелката сочи поддържана близост с В. и преценява, че тъгата ѝ от загубата на Р. продължава, мъчно ѝ е и страда за него.

Първоинстанционният съд е отхвърлил иска на В. С., поради недоказана материалноправна легитимация, съобразно задължителните указания в ТР № 1/2018 г. по тълк. дело № 1/2016 г. на ОСНГТК на ВКС, както и тези в ППВС № 4/1961 г. и ППВС № 5/1969 г., според които право на обезщетение има и лицето, съжителствало на съпругески начала с починалия, без да има сключен граждански брак, което предполага установяване съдържание на съществувалите между тях житейски отношения, напълно сходни с отношенията между съпрузи. Съдът е признал за установено, че В. и Р. били в близки отношения от около 3 – 4 години, но не и че съжителствали "на съпругески начала". За последното съдът счел за недостатъчно доказване обитаването на общо жилище,

проявявана от починалия грижа и помощ, във връзка със здравословните проблеми на ищцата и обстоятелството, че били непрекъснато заедно. Съдът е счел, че събраните доказателства не установяват трайна и дълбока емоционална и духовна връзка и отношения, характерни за съпрузи – общи грижи и отговорности в бита, ежедневието и в издръжката на домакинството.

Въззивният съд е потвърдил първоинстанционното решение, в тази му част, по идентични съображения, обосновавайки се единствено с приетото в ППВС № 4/1961 г., допълнено с ППВС № 5/1969 г. – право да претендира обезщетение и лицето, живяло на съпругески начала с починалия. Това, според съда, предполага установяване на отношения приживе, като между съпрузи – интимен, траен, доброволен съюз, при който да са споделяли общо домакинство, фактическа и физическа близост, да са полагали обща грижа за семейството, споделяйки разходите за издръжката му, да са проявявали уважение и подкрепа един към друг. Такова доказване съдът е отрекъл да е проведено. Фактическото обитаване на общо жилище съдът е отказал да приравни на факта по поддържане на общо домакинство. Без да отрича интимността, установена между двамата, съдът намира същата за недостатъчна да обоснове извод за трайна емоционална връзка с преждеизложените елементи от съдържанието ѝ. Не е коментирал събраните доказателства в обосноваване на материалноправна легитимация на ищцата, съгласно задължителните указания на ТР № 1/2018 г. по тълк. дело № 1/2014 г. на ОСНГТК на ВКС.

По правния въпрос:

С Постановление № 5/24.11.1969 г. на Пленума на ВС е признато право на обезщетение за претърпени неимуществени вреди на лицето, съжителствало на съпругески начала с починалия от непозволено увреждане, без да е сключен брак, ако това съжителстване не представлява престъпление и не противоречи на морала. Като изключение от първоначално очертания кръг на легитимираните лица – този с Постановление № 4/25.05.1961 г. на Пленума на ВС, върховните съдии са се мотивирали със съдържанието на съществувалата приживе връзка, напълно сходна с отношенията между съпрузи. В мотивите на ТР № 1/2018 г. по тълк. дело № 1/2016 г. на ОСНГТК на ВКС изрично е посочено провокирането на постановяването му предвид настъпили след приемане на Постановленията промени в общественно-икономическите отношения, довели до нови характеристики на житейските и емоционалните връзки между близки, роднини и членове на семейството. ОСНГТК е изходило от понятието "членове на семейство", съгласно чл. 2 пар. 1 б. "б" на Директива 2012/29/ЕС на Европейския парламент и Съвета от 25.10.2012 г. за установяване на минимални стандарти за правата, подкрепата и защитата на жертвите на престъпления и за замяна на Рамково решение 2001/220/ПВР на Съвета, в което понятие попадат и лицата, живеещи с жертвата в ангажирана, постоянна и стабилна интимна връзка, в общо домакинство / хипотезата на ППВС № 5/1969 г. /. С ТР № 1/2018 г. по тълк. дело № 1/2016 г. на ОСНГТК на ВКС се разширява кръга на легитимирани да претендират обезщетение "близки" на жертвата, без да се поставят допълнителни условия за тази легитимация, освен общите, възприети с диспозитива на ТР предпоставки за лицата, извън кръга очертан в Постановление № 4/1961 г. и Постановление № 5/1969 г. на Пленума на ВС: да са създали трайна и дълбока емоционална връзка / особено близка / с починалия и да търпят от неговата смърт продължителни болки и страдания / действително претърпени от смъртта му, като интензитет и продължителност, вреди /, които в конкретния случай е справедливо да бъдат обезщетени. Както е посочено в мотивите, връзка с посоченото съдържание предполага оправдани очаквания за взаимна грижа и помощ, за емоционална подкрепа и доверие и отсъствието ѝ изключва проявлението на неимуществени вреди, подлежащи на обезщетяване, съобразно принципа за справедливост по чл. 52 ЗЗД. Никъде в мотивите на ТР не се сочи, а и логически неоправдано би било да се направи извод, че трайната

духовна и интимна връзка между двама души подлежи на изследване, относно легитимацията на единия от тях да претендира обезщетение за вреди от смъртта на другия, единствено в контекста на ППВС № 5/1969 г. и отсъствието на доказано създадена от същите икономическа общност по споделяне разходи и полагане на съвместни грижи за общо домакинство изключва възможна легитимация на "близки", по смисъла на ТР № 1/2018 г. по тълк. дело № 1/2016 г. на ОСНГТК на ВКС – лица, между които е съществувала приживе особена близост, в резултат на конкретно сложили се житейски обстоятелства и ситуации. Съдържанието / в духовен, емоционален и интимен план / и продължителността на връзката между двама души, от които би могло да се обоснове трайна и несъмнена съвместна воля за житейско обвързване, независимо от липсата на икономическите аспекти на един брачен съюз, е от естество да обоснове легитимация на преживелия, за обезщетяване на неимуществени вреди от смъртта на другия. Такава връзка удовлетворява условието за "конкретни житейски обстоятелства и ситуации", породили особена близост, съгласно посоченото ТР, тъй като изключва преходен и случаен характер на интимността и обвързването. Противното би означавало на икономическите и битови аспекти от съжителстването на двама души да се придаде решаваща роля за обосноваване на близост, което е в несъответствие със самата характеристика на обезщетяваните – неимуществени – вреди. Още повече, че в много случаи, особено при млади, нереализирали се все още професионално или социално слаби хора, създаването и поддържането на самостоятелно домакинство е обусловено от социални фактори.

По съществуващото на касационната жалба:

С оглед преждеизложеното, настоящият състав не споделя приетото в решение № 126/18.10.2019 г. по т. д. № 1785/2018 г. на II т. о. на ВКС, на което се е позовал въззивният съд. В установяване легитимацията на лицата по прекия иск по чл. 432, ал. 1 КЗ съдът не следва да изхожда от формалната квалификация "живели на семейни начала", ако и да е посочена такава в исковата молба, а от наведените и доказани обстоятелства, относно съдържанието и продължителността на връзката между ищеца и починалия. Съществували интимни отношения между двама души не предпоставят изследване единствено наличието на легитимация, съгласно предвидените в ППВС № 5/1969 г. предпоставки, а "близост", съобразно заложените в ТР № 1/2018 г. по тълк. дело № 1/2016 г. на ОСНГТК на ВКС критерии, посочени по-горе.

Като е ограничил преценката на материалноправната легитимация на ищцата до "съжителстване на съпругески начала", съгласно ППВС № 5/1969 г., без коментар относно установените между ищцата и починалия приживе отношения, в аспект на визираните в ТР № 1/2018 г. предпоставки, въззивният съд е постановил неправилно решение, което следва да бъде отменено и постановено такова по същество. Досежно отреченото съпричиняване на вредоносния резултат от починалия Р., въззивното решение не е обжалвано от застрахователя.

От показанията на разпитаните свидетели се установява, че В. и Р. са били неразделни от 3 - 4 години, живеейки в дома на майката на починалия. Последното обстоятелство – споделяне връзката с родител - демонстрира сериозност на обвързването и дълбочина на създалите се емоционални и интимни отношения, още повече в хипотеза на споделяне с родител и съжителстване. Свидетелите определят връзката им като "щастлива", взаимно си имали доверие и си помагали. Ищцата разчитала изцяло на починалия, за помощ и подкрепа във връзка с честите си здравословни проблеми и той бил неотлъчно до нея. Всеки от свидетелите твърди, че В. продължава да страда за Р., изпитва постоянна мъка и често я виждат на гроба му, като дори е поделила с майка му разходите за надгробния паметник. Като се съобрази продължителността на съществувалата между ищцата и починалия връзка /сравнително кратка, макар достатъчна да обоснове материалноправната ѝ легитимация/, а също и възрастта ѝ / 34 г. към датата

на смъртта на Р., което не изключва възможността да намери удовлетворяваща я нова емоционална и интимна връзка/, с оглед съдържанието на събраните доказателства, удовлетворяващи дадената от ТР № 1/2018 г. по тълк. дело № 1/2013 г. на ОСНГТК на ВКС квалификация за "особено близка връзка", поради доказани взаимна грижа и помощ, емоционална подкрепа и доверие между двамата, настоящият състав намира, че справедливият размер на обезщетението възлиза на 40 000 лева, до който размер следва да бъде уважен искът. Следва да се присъди и законна лихва от 25.09.2020 г. / съобразно принципа на диспозитивното начало и съгласно петитума на исковата молба и предвид предявена пред застрахователя претенция на 24.09.2020 г. /. Съгласно решение № 128 по т. д. № 2466/2018 г. и решение № 60112 по т. д. № 122/2020 г. на I т. о. на ВКС, споделено и в решение по т. д. № 1191/2021 г., Кодекса на застраховането в сила от 01.01.2016 г. изрично диференцира отговорността на застрахователя за собствената му забава - чл. 497 КЗ - от отговорността му за забава, като функционално обусловена от отговорността на делинквента – "когато застрахованият отговаря за тяхното / на лихвите / плащане " – чл. 494, т. 10 КЗ, чл. 493, ал. 1, т. 5 КЗ вр. с чл. 429, ал. 2, т. 2 вр. с ал. 3 вр. с чл. 430, ал. 1, т. 2 КЗ. От кумулативното приложение на посочените разпоредби следва, че застрахователят следва да покрие спрямо увреденото лице отговорността на делинквента за дължимата лихва за забава от датата на уведомяването си от застрахования за настъпването на застрахователното събитие / в срока по чл. 430 ал. 1, т. 2 КЗ / или от датата на уведомяване или на предявяване на застрахователната претенция от увреденото лице, която от двете дати е най - ранна. След изтичане на срока по чл. 496, ал. 1 КЗ и при липсата на произнасяне и плащане на обезщетение от застрахователя, същият дължи законната лихва върху обезщетението за неимуществени вреди за собствената си забава / чл. 497 КЗ /.